

Yerel Yönetimlerde Cinsiyet Eşitlikçi Politikalar
GABB Eğitim Yayınları-3
Mayıs 2011

**Yerel Yönetimlerde
Cinsiyet Eşitlikçi Politikalar
GABB Eğitim Yayınları- 3**

Yayına Hazırlayan:
GABB Basın Yayın Birimi

Grafik-Tasarım:
Etik Ajans 0 412 223 59 02

Basımevi:
Gün Matbaası
Beşyol Mah. Akasya Sok. N: 23
Küçükçekmece-İSTANBUL
0 212 580 63 81
Basım Tarihi: Mayıs 2011

İÇİNDEKİLER

4	Önsöz
6	Sunuş
8	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
18	Ulusal ve Uluslararası Belgelerde Kadın Erkek Eşitliği
64	Eşitlik Komisyonları
93	Ülkelerden Örnekler
96	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe
108	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe'nin Tarihsel Gelişimi ve Örnekleri
128	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi
134	Sözleşmesi: CEDAW Kadın Erkek Eşitliği Yönetim Komitesi (CDEG)
140	Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu 7. Bakanlar Konferansı Taslak Eylem Planı
172	Avrupa Yerel Yaşamda Kadın – Erkek Eşitliği Şartı Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Ulusal Belgelerde Kadın Erkek Eşitliği
177	Mobbing (Yıldırma)

Osman BAYDEMİR
Birlik Başkanı

ÖNSÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu kitap, kadınların farklı ihtiyaçlarını ve taleplerini gören, uygulamalarında bunu dikkate alan bir yerel yönetim anlayışının geliştirilmesine hizmet etmek amacıyla hazırlandı.

Cinsiyet eşitliği yolunda yerel politikalar, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve eşitlik komisyonları hakkında bilgi sahibi olunması için düzenlediğimiz eğitim seminerlerinde dile getirilen düşünceleri, daha çok kadına ulaştırma isteği bu kitabın hazırlanmasına vesile oldu.

Yerel politikaların belirlenmesinde dikkat edilecek hususların ve hukuki dayanakların incelenmesinde, başvuru kaynağı olacağına inandığım bu el kitabı, aynı zamanda cinsiyet eşitlikçi politikaların nasıl uygulanacağı konusunda verdiği yol haritasıyla da ayrı bir önem taşıyor.

Kitap, Birliğimizin 6 ilde kadın meclis üyelerine yönelik yürüttüğü eğitimlerde dile getirilen çok sayıda konuyu irdeleyen, bu bağlamda belediyelerimizin önünü açan, cinsiyetçi politikalarını

sorgulatan, hizmet yürütülürken kadın bakış açısıyla bakmamızı sağlayacak bir başucu kitabı niteliğinde.

Her şeyden önemlisi; bugün dünyada uygulanan, ülkemizde de uygulanmaya başlanan, bölgemizde yeni yeni gündeme gelen yerel yönetimlerde eşitlik komisyonlarının neden, niçin, nasıl kurulacağı da kitapta detaylı bir şekilde ele alınıyor.

Bu bağlamda; yol gösterici bu kitabın, tüm belediye başkanlarımıza, meclis üyelerimize, il genel meclisi üyelerimize ve belediye çalışanlarımıza yararlı olmasını diliyorum.

Projeyi hazırlayan Dış İlişkiler Müdürlüğü-müze, projeye maddi destek vererek eğitimlerin hayata geçirilmesini sağlayan İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'na, eğitimcilere, eğitimden faydalanan tüm meclis üyelerimize, kitabın hazırlanmasında emeği geçen mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

En derin saygılarımla.

SUNUŞ

Birliğimize üye belediyelerin, 1999 yılından 2010 yılına kadarki gelişim sürecine bakıldığında, kadın – erkek eşitliğine verilen önem anlaşılacaktır. Üye belediyelerimizde, 3 kadın belediye başkanıyla başlayan yerel siyaset, bugün 15 kadın belediye başkanı, 170 kadın belediye meclis üyesi ve encümene ulaşmış durumda. Eş başkanlık sistemi, cinsiyet eşitliğine yönelik çabalar, niceliği ve niteliği her geçen gün artan kadın danışma, araştırma ve uygulama merkezleri; cinsiyet eşitliği yolunda büyük mesafe kat edildiğini göstermektedir.

Cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çabaların, aslında yerel hizmetleri bu yönde değiştirmeye yönelik olduğu açıktır. Üye belediyelerimizde 2010 yılında kurulmaya başlanan kadın – erkek eşitlik komisyonları da aynı amacı taşımaktadır. Bu komisyonlarla, yerel hizmetlerin; kadınların, çocukların, engellilerin, yaşlıların, yoksulların, ötekilerin yaşayabileceği bir noktaya evrilmesi, hizmetlerin eşit bir şekilde dağıtılması hedeflenmektedir. Yalnızca kadın sığınma evleri, kadın danışma merkezleri, bazı sosyal veya istihdam projeleri değil, yerel hizmetlerin kadın kentdaşların varlığı da göz önünde bulundurularak geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Dış İlişkiler Müdürlüğümüz tarafından bu düşünceler doğrultusunda hazırlanan ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu tarafından kabul edilen “Yerel Yönetimlerde Eşitlik Komisyonlarının Eğitici Eğitimi Projesi”, belediyelerimizin cinsiyet eşitliği yolunda attığı adımlara eğitsel anlamda büyük destek olmuştur.

Birliğimiz ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu tarafından; Diyarbakır, Batman, Van, Mardin’in Kızıltepe ilçesi, Şırnak’ın Silopi ilçesi ve Ağrı’nın Doğubayazıt ilçesinde gerçekleştirilen eğitimlerin koordinatörlüğünü Eğitim Servisi’nden Ayşe Kısmet üstlenmiştir.

“Toplumsal cinsiyet eşitliği”, “Ulusal ve uluslararası belgelerde kadın – erkek eşitliği”, “Cinsiyet eşitliği yolunda yerel politikalar”, “Kadın dostu kent ne demektir, örnekler”, “Yerel yönetimlerde eşitlik komisyonları ve önemi”, “Cinsiyetçi işbölümleri ve yerel yönetimlerde uygulanması, cinsiyet eşitliği temelinde yerel yönetimlerde istihdam stratejilerinin geliştirilmesi”, “Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme” konularının ele alındığı eğitimler, İHOP Danışmanı Feray Salman, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı çalışanı Berrin Yenice, Bağlar Belediyesi eski Başkanı Yurdusev Özsoğmenler, Yerel Yönetimler Uzmanı Yıldız Tokman, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı çalışanı sosyal danışman Handan Coşkun, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümünden Sosyal Politikalar ve Kadın Çalışmaları Uzmanı Dr. Nazik Işık, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Ayten Alkan ve İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümü Araştırma Görevlisi Özgün Akduran tarafından verilmiştir.

Eğitim seminerlerinden, 55 belediyeden 148 kadın belediye başkanı, il genel meclis üyesi, belediye meclis üyesi ve encümen üyeleri yararlanmıştır.

Katkılarıyla projenin hayata geçirilmesini sağlayan İsveç İstanbul Başkonsolosluğu’na, eğitimcilere, eğitimin yapıldığı il ve ilçelerde desteklerini ve ilgilerini esirgemeyen üye belediyelerimize ve çalışanlarına, eğitimin organizasyonunu yürüten Birliğimizin şirketi BİL YAP Yapım’a teşekkür ederiz.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği (GABB)

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Dünyaya birbirinden çok farklı olmayan bebekler olarak geliyoruz, sonra kadın ve erkek olmayı öğreniyoruz. Bu daha doğumumuzdan önce başlayan bir süreçtir. Kız ve erkek bebeklere konan isimleri düşünün: Ceren/Aslan gibi, Gül/Çınar gibi. Bu isimler, onlardan beklentilerimizi de gösteriyor. Kızımızın ceylan gibi zarif ve güzel, oğlumuzun ise aslan gibi güçlü ve yırtıcı olmasını istiyoruz belli ki!

Bu isimler, aynı zamanda, içinde yaşadığımız kültürde kadınlık ve erkeklığe ilişkin değer yargılarıyla bağlantılıdır. Kadınlık ve erkeklığın kültürel olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu söylemek, onları biyolojik özelliklerden daha az “gerçek” yapmaz. Kişisel olarak hoşlanmasak ve benimsemesek bile cinsiyetin bu şekilde kurulması, bizim benliklerimizin kuruluşunun da bir parçası olur, bizim nasıl insanlar olduğumuzu, neleri yaptığımızı, neleri hayal ettiğimizi, nelerden vazgeçtiğimizi belirler.

Kadınlık ve erkeklik kalıpları, bizi basitçe birbirimizden farklılaştırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal kaynaklara erişimimizi de büyük ölçüde

etkiler. Yani kaynakların bölüşümünde cinsiyet önemli bir faktördür. Bu faktörün etkisini rakamlarda açık biçimde görürüz. “Kadın sorunları” yalnızca değerler ve “ideoloji” değil, bütün bir toplumsal örgütlenme ve bölüşüm ile de ilişkili bir alandır. Toplumsal cinsiyet bir değer sistemi olarak, devlet kurumlarını ve sosyal ilişkileri belirler, dolayısıyla insanların bu sistemde nasıl yer alıp yaşayacaklarını, haklarını nasıl koruyup geliştireceklerine ilişkin ipucu verir. Toplumsal cinsiyet, değişim ve dönüşümü içsel bir öge olarak barındıran sistem ve ilişkiler bütünüdür.

Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasındaki farkı şöyle özetleyebiliriz:

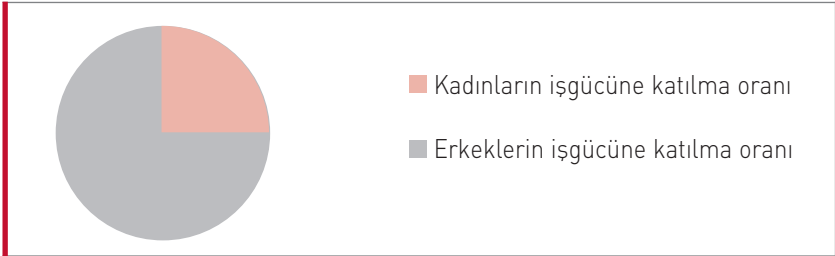
BİYOLOJİK CİNSİYET	TOPLUMSAL CİNSİYET
<ul style="list-style-type: none">✓ Cinsiyet doğaldır.	<ul style="list-style-type: none">✓ Toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel, insan icadıdır.
<ul style="list-style-type: none">✓ Cinsiyet biyolojiktir.	<ul style="list-style-type: none">✓ Toplumsal cinsiyet sosyo – kültürel, eril ve dişil niteliklere, davranış modellerine, rollere, sorumluluklara vs. işaret eder.
<ul style="list-style-type: none">✓ Cinsiyetteki görünür farklılıklara ve buna bağlı olarak üreme işlevindeki farklılıklara işaret eder.	<ul style="list-style-type: none">✓ Toplumsal cinsiyet değişkendir, zamana, kültüre, hatta aileye göre değişir.
<ul style="list-style-type: none">✓ Cinsiyet değişmez, her yerde aynıdır.	<ul style="list-style-type: none">✓ Toplumsal cinsiyet değiştirilebilir.
<ul style="list-style-type: none">✓ Cinsiyet her yerde aynıdır.	

Toplumsal cinsiyet rolleri, erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkların toplumsal olarak nasıl algılandığına bağlı olarak ortaya çıkar, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü içinde pekişir, erkeklerin ve kadınların düşünce, davranış ve hissediş biçimlerini belirler.

Toplumsal cinsiyet rolleri genel olarak üretim, yeniden üretim, topluluğun idame ettirilmesi ve toplumsal – siyasal katılım gibi dört tip toplumsal aktivite içinde ele alınabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin, kamusal ve özel alanda eşit fırsatlar, haklar ve sorumluluklara sahip olması, kadın ve erkeğin eşit oranda görünür, güçlü, eşit katılımının sağlanması anlamına gelmektedir.

İşgücüne Katılma

Toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal olarak yapılandırılmış ve anlamlandırılmış bir kavram olarak kadın ve erkeğin günlük hayatlarının her alanında görev, sorumluluk ve rollerinin farklı kurgulanmasına olanak tanır. Bu görev, sorumluluk ve roller, toplum tarafından belirlenen cinsiyet özelliklerine göre şekillenir.

Toplumsal cinsiyet ilişkileri ise kaynaklara erişim, kaynakların kullanımı ve kontrolünde kadın ve erkeğin farklı konumlarına atıfta bulunur. İçinde bulunduğumuz toplumlarda, kaynaklara erişim ve kaynakların kontrolü analiz edildiğinde, ağırlıklı kadınların aleyhine bir tabloyla karşı karşıya kalmaktadır.

- Aşağıda yer alan veriler sorunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. (1)
- ✓ Dünyanın hiçbir ülkesinde kadınlar erkeklerin yararlandığı fırsatlardan yararlanamamaktadır.
 - ✓ Dünyada göçmen ve yerinden olmuş nüfusun yüzde 75'ini kadınlar oluşturmaktadır.
 - ✓ Dünyada hala okur-yazar olmayan 800 milyonluk nüfusun 2/3'ünü kadınlar oluşturmaktadır.
 - ✓ Dünyada okul çağında olan ve okula gidemeyen 77 milyon çocuğun yüzde 57'si kız çocuklarıdır.
 - ✓ Kız çocuklarının ortaöğretime devam etme oranı yüzde 43'tür.
 - ✓ Her yıl yaklaşık 500 bin kadın hamilelik veya doğumda önlenebilir komplikasyonlar nedeniyle ölmektedir.
 - ✓ Dünyada banka kredilerinin sadece yüzde 5'i kırsal kesim kadınına ulaşmaktadır.
 - ✓ Kadınlar dünyada gıda üretiminin yaklaşık yüzde 80'ini gerçekleştirmelerine rağmen, tarımsal desteklerden yararlanan kadınların oranı yüzde 10'un altındadır.
 - ✓ Kadınlar dünya çapında toprakların yüzde 15'ine sahiptir.
 - ✓ Tarım dışı sektörde ücretli çalışan kadınların oranı yüzde 39'dur.
 - ✓ 60 ülkede kadınların gelirleri erkeklerin gelirlerinin yüzde 50'sidir.
 - ✓ Ücretsiz aile işçilerinin yüzde 60'ını kadınlar oluşturmaktadır.
 - ✓ Ücretli işte çalışan kadınların yarısı, ILO'ya kayıtlı 110 meslek içinde, sadece 11 veya daha az sayıda mesleği icra etmektedir.
 - ✓ Kadınların parlamentoda temsil oranı ortalaması yüzde 17'dir. Kadınların parlamentoda temsil oranının en yüksek olduğu ülke Ruanda'dır. (% 48.8)

(1) Veriler; Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu İnsani Gelişme Raporu (2005 - 2007), BM Nüfus Fonu Dünya Nüfusunun Durumu (2007), BM Çocuk Fonu Dünya Çocuklarının Durumu (2007) kaynaklarından derlenmiştir.

✓ Birleşmiş Milletlere üye 192 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarından sadece 13'ü kadındır.

✓ 78 ülkede yapılan araştırma; kadın belediye başkanlarının oranının % 9, yerel meclis üyesi kadınların oranı ise %20,9'dur.

Yukarıda yer alan rakamlarla çarpıcı bir biçimde özetlenen sorunları ortadan kaldırmak toplumsal cinsiyet eşitliği ile mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlar ve erkekler için eşit haklara, yükümlülüklere ve fırsatlara dayanan yeni ve eşit ilişkiler kurulması anlamına gelir. [2]

Kişisel Niteliklerden Toplumsal İlişkiler

Cinsiyetten ve cinsiyet ilişkilerinden söz edildiğinde, genellikle kadınlar ve "kadın sorunları" aklımıza gelir. Böyle olması anlaşılır, çünkü cinsiyetin toplumsal ve politik bir olgu olarak kavranması, ancak kadınların uzun mücadeleleri sonucu mümkün olabilmıştır. Siyasal ve sosyal haklarını talep eden kadınlar, cinsiyete dayalı ayrımcılığı görmezden gelinemeyecek kadar açık ve güçlü bir biçimde ortaya koyduklarında, toplumsal, ekonomik, siyasal ilişkilerin nasıl aynı zamanda cinsiyet ilişkileri olarak da anlaşılabileceğini göstermiştir.

Ancak cinsiyet ilişkileri yalnızca "kadın sorunları" denilen sorunlardan ibaret olmadığı gibi "kadın sorunları" olarak görülen sorunlar da aslında yalnızca kadınların sorunları değildir. Toplumu çeşitli boyutlarıyla, çeşitli düzeylerde anlamaya çalışabiliriz. Bir açıdan baktığımızda, kapitalist bir toplum görürüz, üretim ilişkilerinden, sınıflardan, üretim tarzından söz ederiz. Bir başka düzeyde, karşımızda modern bir toplum vardır. Ulus devleti, yaygın bir medya ağını, siyasal temsil sorunlarını görürüz. Bu aynı topluma farklı perspektiflerden ve farklı kavramsal araçlarla bakmanın sonucudur. "Kadın sorunları" da bu perspektiflerin her birine pekâlâ eklenilebilir. Ka-

[2] BERKTAY Fatmagül, "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye" İstanbul Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazılar No 7, 2004 s. 21

dınların sömürülmesinden, geleneksel toplumun kadınları nasıl ezdiğinden söz etmek mümkündür. Bir başka düzeyde ise kapitalizmden ya da modernlikten söz ettiğimizde yaptığımız gibi toplumun bütününe kavrayan bir perspektif önerip, cinsiyet ilişkileri sisteminden söz edebiliriz. Üretim ilişkilerinin nasıl aynı zamanda cinsiyet ilişkileri olduğundan bahsedebiliriz. Modern toplumun kurulmasında çekirdek aile idealinin ve “yeni kadın”ın kilit rolünden söz etmeye başlayabildiğimiz yerde, işte burasıdır. Bu açıdan bakıldığında, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda cinsiyetin (hem roller hem de cinsiyetlere yüklenen anlamlar anlamında cinsiyetin) toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde ve toplumsal hiyerarşilerin kurulmasında nasıl belirleyici bir faktör olduğunu görmemiz mümkün olur. Böylece, cinsiyet ilişkilerinin yalnızca kadınları değil, toplumun her üyesini yakından ilgilendiren, etkileyen ilişkiler olduğunu fark edebiliriz. Fark edeceğimiz bir başka şey, cinsiyetin yalnızca “özel alan” denilen kişisel ilişkiler, aile ilişkileri içinde değil, “kamusal” dediğimiz alanda, siyaset, ekonomi, bilim üretimi gibi alanlarda da önemli bir faktör olarak hesaba katılması önemlidir.

Kadınlar ve erkekler, yürüttükleri faaliyetler bakımından, birbirinden farklı deneyimlere sahip olurlar. Bu nedenle de ihtiyaçları farklılaşır. Aynı hane içinde birlikte yaşarken ve benzer koşulları paylaşırlarken bile, deneyimlerindeki farklılık, onların hayata ve kendilerine bakış açılarını farklılaştırdığı gibi isteklerini, umutlarını, hayallerini ve ihtiyaçlarını da farklılaştırır.

İşte bu nedenle, kadınların ve erkeklerin hayatlarında bir dönüşüm yaratmayı hedefleyen her türlü girişim (politika, proje, program) bu farklılığı dikkate almak, hesaba katmak zorundadır.

Fikirler düzeyinde, cinsiyet eşitliğini sağlama hedefine yönelik strateji ve süreci meşrulaştırmak, pratikte ise bir soruyu hep aklımızda ve gündemimizde tutmak anlamına gelir:

- Kim, ne alıyor? Kadınlar bu projenin sonuçlarından ne kadar yararlanıyor? Erkekler ne kadar yararlanıyor? Çocuklar ne kadar yararlanıyor? Kız ve erkek çocuklar arasında bir fark var mı?

Bir ideal olarak eşitlik yaygınlıkla benimsense de gerçekleştirilmesinin çok kolay olmadığı ortadadır. Doğuştan eşit haklara sahip olmak ve kanun önünde eşitlik son derece önemli kazanımlar, ancak bu kazanımların fiilen eşitliği sağlaması için bazı ek önlemler gerekiyor.

Çünkü fiilen eşit olmayanlara eşit muamele, var olan eşitsizliklerin sürdürülmesini sağlar.

Kadınların siyasette erkeklerle eşit biçimde var olabilmeleri için geliştirilmiş kota gibi geçici özel önlemler de benzer biçimde, eşitsiz koşullarda başlayan bir yarışın daha eşit hale getirilebilmesini sağlamayı amaçlar. Kadınların kendilerini sistematik olarak dışlayan bir mekanizmaya girebilmelerini mümkün kılar. Böylece daha fazla sayıda kadının siyasette var olması yoluyla, cinsiyet eşitsizliklerine, siyasal çözümlerin sağlanmasının kolaylaşacağını öngörür.

Aşağıdaki tabloda kadınların siyasetteki görünür biçimlerini, parlamentodaki sayılarını ve oranlarını, 1935'ten 2007'ye kadar olan haliyle görmek mümkündür.

Parlamentoda Kadın Temsiliyeti ⁽³⁾

SEÇİM YILI	PARLAMENTODAKİ MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
1935	395	18	4,6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1,8
1973	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1999	550	22	4,2
2002	550	24	4,4
2007	542	48	8,85

(3) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları (4)

	KADIN	TOPLAM	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
2009			
Büyükşehir Belediye Başkanı	0	16	0
Belediye Başkanı	26	2.903	0,90
Belediye Meclis Üyesi	1.471	32.392	4,54
İl Genel Meclis Üyesi	115	3281	3,51
2004			
Belediye Başkanı	18	3225	0,6
İl Genel Meclis Üyesi	57	3208	1,8
1999			
Belediye Başkanı	18	3215	0,6
İl Genel Meclis Üyesi	44	3122	1,4

Tarih: Ocak 2010 / (4) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

2009 Yerel Seçimleri Sonuçlarına Göre Kadın Belediye Başkanları: (5/6)**İL**

Aydın-Merkez	CHP	Özlem Çerçioğlu
Tunceli-Merkez	BDP	Edibe Şahin

İLÇE

Ağrı- Doğubayazıt	BDP	Canan Can Korkmaz
Aydın-İncirliova	CHP	Fadime Orbay
Diyarbakır-Bağlar	BDP	Yüksel Baran
Diyarbakır-Bismil	BDP	Cemile Eminoğlu
Diyarbakır-Eğil	BDP	Petek Çapanoğlu
Diyarbakır-Lice	BDP	Fikriye Aytin
Eskişehir-Mahmudiye	AKP	Ayşe Güney
Gaziantep-İslahiye	DP	Melike Uludağ
Giresun-Doğankent	AKP	Nazmiye Kabadayı
Hakkâri- Yüksekova	BDP	Ruken Yetişkin
Mardin-Derik	BDP	Çağlar Demirel
Mardin-Nusaybin	BDP	Ayşe Gökkan
Muş-Varto	BDP	Gülşen Değer
Şanlıurfa-Viranşehir	BDP	Leyla Güven
Şırnak-Uludere	BDP	Şükran Sincar

(5/6) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

2009 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre İl Genel Meclislerinde Kadın Oranları (Oranı en yüksek 5 il) (7)

	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN ORANI (%)
Eskişehir	39	5	12,8
İzmir	136	15	11,0
Aksaray	20	2	10,0
Denizli	54	4	7,4
Ankara	121	8	6,6

(7) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

2009 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre İl Genel Meclislerinde Kadın Oranları (Oranı en düşük 5 il) (8)

	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN ORANI (%)
Aydın	55	1	1,8
Bursa	79	1	1,26
Hatay	53	1	1,8
Kayseri	53	1	1,8
Samsun	60	1	1,6

(8) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

Adıyaman, Amasya, Bilecik, Bingöl, Bolu, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Edirne, Elazığ, Erzincan, Gümüşhane Hakkâri, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Sinop, Torkirdağ, Tokat, Şanlıurfa, Uşak, Bayburt, Karaman, Kırıkkale, Bartın, Ardahan, Iğdır, Yalova, Karabük, Kilis, Osmaniye, Düzce, 0 kadın oranına sahiptir.

2009 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre İl Genel Meclislerinde Kadın Oranları (9) (GABB üyesi belediyeler)

	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN ORANI (%)
Diyarbakır	68	8	11,7
Hakkâri	16	0	0
Mardin	37	0	0
Muş	24	0	0
Tunceli	17	1	5,8
Van	44	2	4,5
Batman	22	1	4,5
Şırnak	26	3	11,5
Iğdır	12	0	0

(9) www.ka-der.org.tr sitesinden alınmıştır.

Ulusal ve Uluslararası Belgelerde Kadın Erkek Eşitliği

Yasalar önünde ve yaşamın içinde tam eşitlik önemli bir hedeftir. Bu konuda iki önemli başlık var. Biri uluslararası belgeler, öbürü ülkemizin belgeleridir. Genellikle, yasal mevzuat denir, ama yasal olmayan mevzuat yoktur. Onun için yasal mevzuat demeye gerek yok, mevzuat zaten yasal düzenlemelerdir.

İki sistem önemlidir. Bunlardan birisi, dünyanın tamamını kucaklayan sistem Birleşmiş Milletler Sistemi; diğeri Türkiye'nin de içinde yer aldığı bölgesel sistem Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği sistemidir.

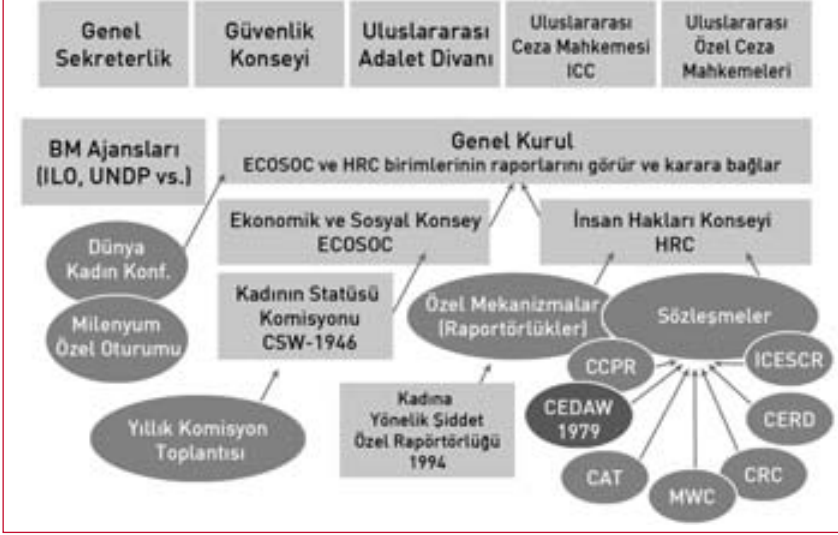
Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, AİHM de dâhil olmak üzere, kadınlar açısından devletin ve toplumun uyması gereken önemli bazı belgelere sahiptir.

BM Kadın Hakları Örgüt Yapısı ⁽⁹⁾

BM'nin genel merkezinde, Genel Sekreterlik, Güvenlik Konseyi, Adalet

(9) Dr. Nazik IŞIK, "Yerel Yönetimlerde Eşitlik Komisyonları Eğitici Eğitimi Semineri", 11 – 12 Temmuz 2010, Van.

BM Kadın Hakları Örgüt Yapısı

Divanı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Özel Ceza Mahkemeleri gibi mekanizmalar vardır. Yine bu mekanizmaların oluşturduğu genel kurul ile bunun altında bir takım çalışmalar yürüten mekanizmalar vardır. BM'nin ajansları yani kuruluşlarıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü, BM Kalkınma Örgütü, Nüfus Fonu gibi örgütler ve UNDP gibi kuruluşlar BM'nin ajanslarıdır.

Uluslararası Çalışma Örgütü, çalışma hakları, işçilik hakları ve sendikal haklarla ilgili olarak çalışmaktadır.

Memur sendikacılığı, Türkiye'de uzun yıllar ILO Sözleşmesi'ne dayalı olarak sendikalaşma tartışmalarını başlatmış, bununla beraber hakları için mücadeleler yürütmüştür.

BM bünyesindeki ajanslar genellikle devletle çalışırlar, devletle çalışırken, sivil toplumu da yanlarına koyarlar. Belediyeler de tabii ki devletin, sistemin bir parçasıdır. İl Özel İdaresi de öyledir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, muamele eşitliği, ev eksenli çalışma, ücret eşitliği, anneliğin korunması, hamilelikte kadın korunması gibi pek çok sözleşmesi bulunmaktadır. Bunun altında da insan haklarıyla ilgili sözleşmeler bulunmaktadır, ancak bunlar daha çok çalışma hayatıyla ilgili sözleşmelerdir.

Kadına Yönelik Şiddet Raportörlüğü, 1946 yılında kurulmuştur. BM'de özel mekanizmalar içindedir. Kadınlar açısından çok önemlidir. Her yıl toplanan bu raportörlüğün çok önemli tavsiye kararları vardır. ODTU Sosyoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Yakın Ertürk, iki dönem raportörlük görevini yürütmüştür. Batman'daki kadın intiharları ile ilgili özel inceleme raporları bulunmaktadır.

Raportörlük, çeşitli ülkelerde yaptığı incelemelerin raporlarından oluşan günlük raporları İnsan Hakları Konseyi'ne verir. Konsey raporları değerlendirir, sözleşmelere göre uygun değişimler olup olmadığına bakar. Raportörlüğe, bireysel başvuru hakkı da vardır. Kadın haklarıyla ya da kişisel başvuruyla ilgili inceleme yapabilir.

Tabi ki en önemlisi temel sözleşmelerdir. Birleşmiş Milletler'in 6 -7 tane temel sözleşmesi vardır.

CEDAW, sözleşmenin kısaltılmış adıdır. Açılımı, "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi" dir. Bu sözleşme, usulüne göre onaylandığı sırada, erkek zihniyetinin sonucu olarak, "olmayan bir şey tasfiye edilebilir mi" denilerek, "tasfiyesi" kelimesi "önlenmesi" olarak değiştirildi. "Kadın erkek eşitsizliği, ayrımcılığı yok" gibi bir zihniyet olduğu için çevirisi bile yanlış veya kasti yapılmıştır. Doğrusu tasfiyesidir, ancak resmi olarak "önlenmesi" ifadesi kullanılır.

'CEDAW kadın haklarının anayasasıdır'

BM, bu sözleşmeyi 1974 yılında çalışmaya başladı, 1979'da bitti. BM sözleşmesinin 20 ülke tarafından onaylanması gerekiyordu, bu nedenle, 1979'dan 1981'e kadar beklendi. Türkiye 1984 yılında imzaladı. Kadın örgütleri, onaylanma sürecinde oldukça aktif rol aldı.

Sözleşmenin ek protokolü de var. 2000’de hazırlanmış, 2001’de imzalanmış ve 2003 yılında da Türkiye’de yürürlüğe girmiştir. Ek protokol, bireysel başvuru hakkını ve CEDAW’ın her ülkede inceleme yapmasını içeriyor. Sözleşme, sadece yasa önünde eşitliği savunmuyor. Hem özel alanda hem kamusal alanda ortaya çıkan doğrudan ya da dolaylı ayrımcılıkları inceleme altına alıyor. Kadınların insan olarak, birey olarak, kişi olarak haklarıyla ilgileniyor. Bu nedenle de kadın haklarının anayasası olarak görebileceğimiz bir sözleşmedir.

Türkiye Cumhuriyeti 1924 Anayasası’nda da kanun önünde eşitlik prensibi bulunmaktadır. Kanun önünde eşitlik, geçmişte ileri bir şey olmasına karşılık, bugün artık kimseye yetmeyen bir durumdadır.

‘90. Madde problem çözücü, gelişme sağlayıcıdır’

Anayasamızın 90. Maddesi çok önemli bir maddedir. Bu maddeye göre, insan hakları sözleşmeleri başta olmak üzere, onaylanmış uluslararası sözleşmeler, iç hukukun üzerindedir. Bir vatandaşın, Medeni Kanun’la, Ceza Kanunu’yla ya da Vatandaşlık Kanunu’yla bir problemi varsa, o problemle ilgili olarak, uluslararası standartlarda, Türkiye’nin de onaylamış olduğu bir sözleşmede, yasadaki hükümden daha ileri bir şey varsa, daha ileri olanın uygulanmasını isteyebilir.

Örneğin; Türkiye Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 87 ve 94 Sayılı sözleşmelerini imzalamıştır. Bunlar, memur sendikalarının toplu sözleşme ve grev haklarıyla ilgili standart koyan iki tane çok önemli sözleşmedir. Memurlar sendikalaşırken, Anayasa’nın sendika hakkı vermemesi üzerine, bu sözleşmelere göre sendika kurma haklarının olduğunu ifade etmişler, 90. Madde üzerinden, çeşitli zamanlarda ülke içinde ve dışında davalar açmışlardır. Memurlar, sendikalarını önce dernek statüsünde kurmuşlar, 12-13 yıl süren davalar ve örgütlenmeler sonucunda bugünkü statülerine kavuşmuşlardır.

Mesela, vatandaşlıkla ilgili bir sözleşme var. Kadınlar, yabancı olan biriyle evlendiklerinde, çocuklarını Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kaydettirmiyor.

T.C. ANAYASASI**MADDE 90: Milletlerarası Antlaşmaları Uygun Bulma**

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan antlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî antlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren antlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü antlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek: 7.5.2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.

Erkekler için böyle bir problem yok, erkekler eşlerini birinci gün kaydediyorlar. Çocukları doğduğunda ise konsoloslığa ya da valilikteki nüfus ve vatandaşlık işlerine hemen gidip kaydediyorlar. Kadınların, cinsiyetleri nede-

niyle önlerinde çok daha uzun bir yol bulunuyor. Kadınlar, 90. Maddeye dayalı olarak, Vatandaşlık Kanunu'nda değişiklik yapılmasını uzun yıllar talep ettiler. Sonuç olarak bu farklılık ortadan kaldırıldı. 90. Madde o açıdan çok önemlidir, problem çözücü, gelişme sağlayıcıdır. Sadece kadın alanında değil, çeşitli insan hakları alanında da kullanılabilir bir maddedir.

'CEDAW'ın iyi bir denetim mekanizması var'

Uluslararası sözleşmeler, devletin yükümlülükleri konusunda önemli şeyler söylemektedir. Ayrımcılık yapmayacak, yaptırmayacak, yapanları da cezalandıracaktır. Doğal sonuçları ortadan kaldıracaktır. Ayrımcılığa uğramış insanın uğradığı zararı ortadan kaldıracaktır. Devlet bu sözleşmeyi onaylamakla ciddi yükümlülüklerin altına girmiştir. CEDAW'ın denetim organı, devletin bu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini dört yılda bir denetler. Her sözleşmenin böyle denetim organı yoktur, o nedenle insan hakları sözleşmelerinin denetiminde çok sayıda problem mevcuttur. Ama CEDAW'ın iyi bir denetim mekanizması vardır. Yine CEDAW'da ve ek protokolünde bireysel başvuru hakkı vardır. Özel raportörün ya da komitenin özel durumlarda, kendiliğinden inceleme yapma yetkisi vardır. CEDAW Uzmanlar Komitesi, bu yetkiyi, dış ülkeler için kullanmıştır, ancak Türkiye için henüz öyle bir şey kullanmamıştır.

CEDAW'a göre devletin sorumlulukları nelerdir?

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınamalı, kendi anayasası ve kanunlarında kadın - erkek eşitliği ilkesine açıkça yer vermelidir, kadınlara karşı doğrudan ya da dolaylı ayrımcılığı yasaklamalı ve cezalandırmalı, ayrımcılık içeren yasal düzenlemeleri eşitlikçi hale getirmeli, kadınları ayrımcılıktan koruyan yasal düzenlemeler yapmalı, yasaların kadınları evli-bekâr olup olmadığına bakmadan eşit şekilde korumasını sağlamalıdır.

Ceza Kanunu'nun meşhur 463. Maddesi'ne göre, evlilik dışı çocuk doğuran kadın, çevrenin baskısıyla çocuğunu öldürürse daha az ceza alıyor. Düzenli hayat sürmediği düşünülen kadınlara tecavüz edildiğinde - eskiden ya-

saya göre tecavüz edenlere az ceza veriliyordu. Bakireye tecavüz edene 3 yıl, evli kadına tecavüz edene verilen ceza 7 yıl veriliyordu. Çünkü evli kadına tecavüz ettiği zaman erkeğin de incitildiği düşünülüyor, o nedenle ek bir ceza veriliyordu. Bakire bir kadına tecavüzde, bekâretin bozulmasıyla doğan zarardan dolayı 3 yıl ceza, vesikalı bir kadına tecavüz edilmesine ise bir yıl ceza veriliyordu. Onun isteyip istememesi önemli değildi. “O zaten yol edinmiş, onun isteyip istememesi problem değil” bu böyle bir bakış açısıdır. O yüzden evli, bekâr, dul, boşanmış, şu işi yapıyor, bu meslekte gibi ayrımlar olmadan hakların uygulanması, insan hakları açısından çok önemli bir kuraldır. Devletin bunu sağlaması önemlidir.

CEDAW Sözleşmesi: Devlet, kamu kurumlarında çalışanların ayrımcılık yapmasını engellemeli ve cezalandırılmalıdır.

Niye devlet, devlet kurumlarında çalışanların ayrımcılık yapmasını engellemeli? Mesela kadınlar sosyal yardımlaşma için gidiyor. Görevlinin, “kadın

sen git kocan gelsin” demesi ayrımcılıktır. İşe alımlarda, erkek olsun, askerliğini de yapsın, diyemezsiniz, bu ayrımcılıktır. İş ilanlarında, sadece erkekleri işaret eden ifadeler kullanılması, ayrımcılıktır ve kanunlara aykırıdır. Hiçbir kurumun bunu yapmaya yetkisi yoktur. Erkek tercihiniz çok özel ve açıklanabilir durumlarla sınırlı olmak zorundadır. Kadın tercihi de aynı şekildedir.

CEDAW Sözleşmesi: Devlet dışındakilerden (koca, akrabalar, özel sektör kuruluşlarının da) ayrımcılık yapılmasını engellenmeli, yapanlar cezalandırılmalıdır.

Erkek eş, kadına şiddet uyguluyorsa, devletin görevi bunu engellemektir. Aile meclisi toplanıp, karar alıyorsa, devletin görevi bunu engellemektir. Sözleşmede böyle ifade edilmiyor, ama pratikteki anlamı böyle yorumlanabilir.

CEDAW Sözleşmesi: Kadınların gelişebilmesi, ilerleyebilmesi için her alanda –geçici özel önlemler dâhil- tüm önlemler alınmalıdır.

Mesela; bir siyasi parti kadınlara yüzde 40 kota veriyor, ancak kadınları listenin ikinci yarısına yazıyor. Listenin birinci yarısı seçiliyor, ikinci yarısı sadece aday olmuş oluyor. Seçilebilecek yerlerde kota sağlamak önemlidir.

Örneğin; eşitlik komisyonları eğitimi, eşitlik komisyonlarını güçlendirmek için yapılıyor. Devletin bir çalışmasını güçlendiren bir çalışma olarak yapılıyor. Normal olarak, bu eğitimi, bütün belediyelerin, meclis üyeleri için yapması gerekir. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün bunların yapılmasına kaynak ayırırken, organize ederken, önerirken, programlarken yapması gerekir.

Devletler hayatın bütün alanını kapsayan birçok kurum ve kuruluşa sahiptir. Bütün bu kuruluşların insanlarla karşı karşıya geldikleri her noktada, sözleşmeye göre, ilerleten bir hak anlayışıyla davranmak zorundadırlar.

‘Kadına yönelik ayrımcılık her zaman hayati meseledir’

İkinci önemli bir şey; ayrımcılığı gecikmeden ortaya koymaktır. Kadın sorunları gündeme geldiğinde sık sık “şimdi en öndeki meselemiz başka bir

şey, hayati meselelerimiz var” sözleri duyulur. Kadına yönelik ayrımcılık hayati bir mesele haline bir türlü gelemmez. CEDAW böyle bir gerekçeyi kabul etmiyor. Tavsiye kararlarında çok açıkça, kadına yönelik şiddetin savunulmayacağı belirtiliyor.

Yaşama hakkı geleneklerden önce gelir. Ayrımcı ve zarar veren gelenekler, değiştirilmesi gereken geleneklerdir. Yani; gelenek, görenek, din, ideolojiler ve yerel kültür gibi şeylerin arkasına sığınılmaz. Ayrımcı gelenekler, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri gibi kültürel faktörler, kadınların insan haklarından yararlanmasını kısıtladıkları için değiştirilmelidirler.

‘İstene kadınlar için imtiyaz değildir’

Sözleşme geçici özel önlemler alınmasını öngörüyor. Geçici olacak, özel olacak, önlem niteliği taşıyacak. Geçici önlemler, üçünün bir araya gelmesiyle oluşmuş bir ifadedir. Geçicilik, eşitsizlik ortadan kalkıncaya ya da o eşitsizlikteki daha iyiyi gidişin önemli sonuçlar ortaya çıkarmasına kadar öngörülen bir şeydir.

İstene, kadınlar için imtiyaz değildir. Kadın egemenliğinin oluşturulması değildir. Eşitsizliğin giderilmesi için yapılması gerekenlerdir, o anlamda geçicidir. Çok uzun yıllar sürebilir, ama dünyadaki toplumsal gelişmelerin uzun yıllar aldığı düşünüldüğünde, bu yine de geçici bir durumdur.

İkinci bir şey, özel bir hedefi var. Özel hedef nedir? Kadının ayrımcılığa uğramaması, kadın – erkek eşitliğinin gerçekleşmesidir. Temel baktığı yer burası olacaktır. Üçüncüsü de eşitliği sağlayacak önlemlerin alınması olacaktır. Hakikaten önlem olacak. Bir şeyi değiştirecek, yenileyecek, fark yaratacak. Bu anlamda, gece parkların aydınlatılması, kadınların parkın önünden (içinden değil) geçebilmesi için bir değişiklik yaratabiliyor ise, Eylem Planı’na önlem olarak konulacaktır.

Geçici özel önlem, yerel yönetimlerde de merkezi yönetimlerde de çok önemlidir. Genellikle Türkiye’de sadece kota anlaşılıyor. Siyasette, karar mekanizmalarında kadınların olması gerektiğiymiş gibi bir şey anlaşılıyor.

Kotadaki geçici özel önlem, meclis dışındaki küçük partiler, solcu küçük partiler tarafından çok desteklenmekle birlikte, bu partilerin yüzde on barajı yüzünden meclise girememesi nedeniyle kadınların yeterince yararlanmadığı bir şeydir.

CEDAW Sözleşmesi - Ayrımcılık: Medeni hallerine bakmadan (evli, bekar, dul, boşanmış vb.) kadınların cinsiyetleri nedeniyle, politik, ekonomik, sosyo-kültürel, bireysel-kişisel ya da başka alanlarda, insan hak ve özgürlüklerinin tanınması, bu hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının ya da bunlardan yararlanılmasının engellenmesi, hakların kullanımını ortadan kaldıran ya da bu amacı taşıyan her türlü ayırım, dışlama ve sınırlamadır.

Dışlama ve sınırlamalar da aynı zamanda ayrımcılıktır. Eğer kadınlar mecliste kendilerini yalnız ve güvensiz hissediyorlarsa, 'kendimi nasıl dikkate aldırabilirim' diye düşünüyorlarsa, 'ben var mıyım yok muyum' diye hissediyorlarsa bu durum kadınlar için dışlamanın ve sınırlamanın bir parçasıdır. "Siz bir kadın kolu çalışması yapsanız". "Sizi şöyle kadın kollarına doğru alsak, siz kadınlarla çalışsanız" gibi ifadeler, yaklaşımlar, kadınların partilerde karar verici olmalarını engellemektedir. Kültürel nedenlerle kadınların kadınlarla çalışması, kadınların evlerin kapılarını çalabilmesi, açtırabilmesi, çok yaygın bir gerçekliktir. Kadınlardan sadece bunun yapılmasının istenmesi ise sınırlamadır, dışlamadır. Bu anlamda da ayrımcılıktır. Kadının kişisel yeteneklerinden doğan haklarını engelleyen, kadını dışarıda bırakan bir yaklaşımdır.

Sözleşmenin 24 maddesinden 16'sı çok önemlidir. Birinci madde, kadınlara karşı ayırım kavramını açıklıyor. İkinci madde, kanun önünde eşitlik prensibiyle ilgili düzenlemeleri öngörüyor. Sözleşmeye göre, adet ve uygulamalara, gelenek ve göreneklere dayalı ayrımcılık yapılamaz. Ayrımcılığı sürdürmek için gelenek, adet ve göreneklere gerekçe göstermek savunulamaz. Bunu öngören ikinci maddedir. Üçüncü madde ise, politik, sosyo-ekonomik, kültürel alanlarda eşit insan hak ve özgürlüklerinden yararlandırıcı önlemlerin alınmasına yer verilmiştir. Dördüncü madde, geçici özel önlemleri ön-

gören, pozitif ayrımcılık içeren bir maddedir. Beşinci maddeden itibaren, konulara, alanlara yer verilerek, bunların nasıl yapılacağı düzenlenmektedir. Mesela; beşinci maddede, geleneksel kadın – erkek davranış kalıplarının değiştirilmesi, aile hayatıyla ilgili bir madde bulunmaktadır. Çocuk eğitiminde karı-koca tarafından ortak sorumluluk alınması gerektiği belirtilmektedir.

‘Temsilde eşitlik yok’

Siyasi Partiler Kanunu ile Seçim Kanunu’nda eşitliği sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. 160 büyükelçiden sadece 17’si kadındır. Temsilde eşitlik konusunu sürekli hatırlatmak önemli bir faktördür. Bununla ilgili eğitim seminerinde bulunan bir katılımcının anlatımı önemlidir.

“Biz Güney’deki Kürt Federe Devleti’ne gitmek için bir heyet oluşturmuş-tuk. Şırnak meclis üyeleri ve belediye başkanı yer aldı. Heyetin hepsi erkek meclis üyesi, kadının temsiliyeti gözümüzden kaçmış. Yani önlem olmazsa, bunu hatırlatmazsan, hayatta kadına yer verilmiyor. Irak’taki Kürt Federe Devleti’nden de heyet buraya gelmişti, 15 kişiydiler, hepsi erkekti. Ailede, siyasette, şurada burada önlemlerimiz var, ama biz atladığımızda, erkek eşitliği hiç gözetmiyor.”

Türkiye’nin birçok yerindeki askeri ataşeliklere, ticaret ataşeliklere, müşavirliklere, eğitim müşavirliklerine, işveren örgütlerinin temsilciliklerine, partilerin temsilciliklerine ve sivil toplum kuruluşları tarafından gönderilen heyetlere göz attığımızda, kadınların hiç yer almadığını görebiliyoruz.

Vatandaşlığı kazanma, çocuğuna vatandaşlığa geçirme meselesi, mesleği kazanmakta ya da mesleği ifa etmekte, kırsal ve kentsel alanda kalıplaşmış rollerin değiştirilmesi için özel bir madde bulunuyor.

Sağlıkla, refahla, çalışma hayatıyla, aile planlamasıyla, üreme sağlığıyla ilgili konularda eşitliği gerçekleştirmeyi amaçlayan maddeler yer almaktadır. Doğurmaya ya da doğurmamaya zorlanmak kadına yönelik şiddettir. Ayrımcılıktır. Lafla zorlanmayabilir, fiziken zorlanmayabilir, bu birçok insan için başlı başına bir tehdittir.

‘Toplumsal cinsiyet rolleri zorla yaptırıyor’

“Örneğin; ben polislerle eğitim yapıyordum. İstemediğin yerde ve zamanda yapılan her türlü cinsel ilişki kocandan da olsa şiddettir, dedim. Kadın polislerden biri, “ben yapmayayım da gitsin başka yerde mi yapsın” dedi. Bunu söyleyen kadın başkomiserdi. Tabii bu hayatın gerçeğidir, görmezden gelmemek lazım. Toplum bu zorlamayı kadına zaten yapıyor. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde öğretiyor. Kadın bunu yapmak zorunda hissediyor.” (10)

Örneğin; Medeni Kanun’da 2003’e kadar karılık rolünü yerine getirmek boşanma gerekçesiydi. Bu durum 2003’te değişmiştir. Karılık görevini yerine getirmemek demek, cinsel ilişkide bulunmayı kabul etmemek ya da erkeğin her istediğini yapmamak demektir. Bunların hepsi eşlerin anlaşarak, cinsiyet rolleri çerçevesinde, birlikte yaptıkları şey olmaktan çıkmış oluyor. Bunların değişmesi için önlem almak, kadınların da hayatının kalitesini artırmak, aynı zamanda herkesin hayat kalitesini değiştirmek anlamına gelmektedir.

‘Kredilere erişimde ciddi sıkıntılar var’

Ekonomik hayat, sosyal hayat çok önemlidir. Kredilere erişim, kadınlar için sınırlandırılmıştır. Medeni Kanun’daki yeni düzenlemelerle, kadınlar kocalarının izni olmadan şirket kurabilir hale gelmişlerdir.

Bu haklar, sadece kentte yaşayan bir grup kadın için değil, gerçek anlamda herkes içindir. Kanun önünde eşitlikle ilgili yasal düzenlemeleri öngörmüştür. Evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili eşitliği öngörmüştür.

‘Avrupa Konseyi kadın hukuku açısından önemli bir yerdedir’

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi aynı şey değildir. Avrupa Konseyi 1946’da 2. Dünya Savaşı’ndan sonra kurulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Söz-

(10) Dr. Nazik IŞIK’ın sunumundan. “Yerel Yönetimlerde Eşitlik Komisyonları Eğitici Eğitimi semineri” 11 - 12 Temmuz 2010 Van

leşmesi'ne dayanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) vardır. AİHM'nin kararları kesindir ve cezaidir. Ağırıklık olarak, para cezasıdır.

AİHM'in Nahide Opus kararı

"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, geçtiğimiz günlerde verdiği Nahide Opus kararıyla, Türkiye'yi üç madde ihlal etmekten sorumlu buldu. Bu üç madde şunlardır: 1. Yaşam hakkını ihlal 2. İnsanlık dışı muamele 3. Ayrımcılığın önlenememesi. Böylece Türkiye aile içi şiddet konusunda Avrupa'da mahkûmiyet alan ilk ülke olma durumuna düştü.

Diyarbakır'da eşinden gördüğü şiddet üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuran Nahide Opus isimindeki bir bayan, kendisini döven, bıçakla yaralayan, ölümlle tehdit eden ve İzmir'e kaçarken annesini tabancayla vurarak öldüren eski kocasına karşı devletin kendisini "etkili bir şekilde koruyamadığı" için şikâyetinde bulunmuş, AİHM de Türkiye'yi suçlu bularak 36 bin 500 Avro tazminata mahkûm ettirmişti.

Opus'un avukatlarından Mesut Beştaş, İçişleri Bakanlığı'nın müvekkiline yakın koruma tahsis ettiğine dikkat çekerek, şunları söyledi: "Ancak hala kendisini risk altında hissediyor, öldürülme korkusu yaşıyor. Yakın koruma 2002 yılında sağlanmış olsaydı, bu trajedi belki yaşanmayacaktı. Yakın koruma kararı, geç olmasına rağmen olumlu bir gelişmedir."

Özellikle Nahide Opus kararı çok önemlidir. Devletin sorumluluğunu yerine getirmemesi nedeniyle cezalandırılması gerektiğini, bütün o alanda çalışanların da rücu ettirilerek, bu sorumluluğa dâhil ettirilmesi gerektiğini söylüyor.

'Mağdur şikâyetini çekse bile savcının o davayı sürdürmesi lazım'

Savcı, başka suçlar işlenebileceği riskiyle, mağdur şikâyetini geri çekse bile kamu yararına kovuşturmaya devam etmelidir. Mağdurun şikâyetini geri çekme nedenleri düşünülmelidir. Kadınlar açısından bu çok önemli bir

şeydir. Nahide Opus'un kendi iradesinden bağımsız, annesi gidip mahkemeden dosyasını istese ve "ben artık davadan vazgeçtim" diye konuşsa bile, bunun arka planında korkutma olduğu ve tehdit nedeniyle yapıldığını savcılığın dikkate alması lazım. O davayı sürdürmesi lazım. Bunu yapmadığı için savcılık ve devlet sorumludur.

Avrupa Birliği'nde ülkeler arasında ekonomik rekabeti azaltmak ve böylece ekonomik refahı yukarıya çekmek temel amaçtır. Birbirleriyle ilişkilerinde haksız rekabeti önleyecek ve bölgesel eşitsizlikleri giderecek politikalar yürütülür. Avrupa'nın içinde de bölgesel eşitsizlikler var. Ancak eşitlik ilkesi mevzuatına hâkim olan ülkeler var, bunların direktifleri var, bizim yasalarımıza benzeyen tarafları var. Türkiye'yi de içeren programlar var. Türkiye, toplumsal cinsiyet programlarına 2003'ten beri dâhildir ve eşitlik politikaları açısından uyum süreci takip edilmektedir. Bunun iki büyük aracı vardır. Biri "Ulusal Program", diğeri "Katılım Ortaklığı Belgeleri"dir.

Birliğin önemli direktifinden 8 tanesini göreceğiz. Eşit işe eşit ücret, istihdamda eşitlik, ayrımcılık, cinsel taciz, cinsiyete dayalı ispat davalarının ispat yükü çok önemli direktiflerdir.

İspat yükünden anlaşılan şey şudur: İspat yükünün karşı tarafa kalmasını öngören şu düzenleme; mesela 'o bana işyerinde cinsel tacizde bulundu.' Bir başka örnek; kadın olduğum için erkeğe 5 lira veriyor, bana 3,5 lira veriyor, bu ayrımcılıktır. Bunun ispatını ben yapmıyorum." (11)

'Kadına yönelik şiddete ilişkin yeni sözleşme hazırlanıyor'

Sağlık politikalarında cinsiyet ve ayrımcılığının engellenmesine yönelik kararlar var. Bu kararlar, 2008 yılında Bakanlar Konseyi tarafından alınmıştır. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçe konusunda raporlar var. Bu konuda özel komiteler oluşturulmuş, çalışmalar yürütülmüştür. Mesela; demokratik polislik konusunda çok geniş çalışmaları var. Kadına yönelik şiddetin çe-

(11) Dr. Nazik IŞIK'ın sunumundan. "Yerel Yönetimlerde Eşitlik Komisyonları Eğitici Eğitimi semineri" 11 - 12 Temmuz 2010 Van

şitli taraflarında demokratik polislik nasıl gerçekleştirilir? Yargılayıcı olmadan tecavüze uğramış kadınlarla nasıl ilişki kurulur? Polis bu ilişkiyi nasıl kuracak? Nasıl ifade alacak? Nasıl haklarını kaybetmemelerini sağlayacak? Bunun gibi birçok raporlanmış çalışması var.

Avrupa Konseyi, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadeleye ilişkin sözleşme çalışması da yürütmektedir.

Ebeveyn izinleri

Annelere verilen doğum izninin, babalara da verilmesini içermektedir. Ücretsiz izin anneye veriliyor, ama ebeveyn izni öyle uygulanmamaktadır. Anne ya da baba kullanabilir, demektir. Onu kendileri kararlaştıracaklar. Bütün dünyada kadınlar kullanıyorlar, ebeveyn izni olduğu zaman da kadınlar kullanıyorlar.

'Gölge rapor hazırlıyoruz'

Avrupa Kadın Lobisi, 4 binin üstünde kadın örgütünün üye olduğu bir lobidir. Türkiye koordinasyonu da var. Bu koordinasyona, Türkiye'den 100'ün üstünde kadın örgütü üyedir. Türkiye'de bu lobinin çalışmalarını ve sekretaryasını KADER yapmaktadır. Orada İlerleme Raporu için gölge raporu hazırlanıyor.

'10, 17 ve 90. Maddeler ve 4721 Sayılı Medeni Kanun çok önemli'

Anayasanın 10. Maddesi, kanun önünde eşitlik prensibini içerir. 2004 yılında Anayasa'ya, 'kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir, devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür' diye bir hüküm eklenmiştir. CEDAW çerçevesinde yapılan bu değişiklik önemlidir. Anayasa; aile toplumun temelidir, eşler arası eşitliğe dayanır, ana ve çocuklar devlet tarafından korunur, diyor. Eşitlik konusunda çok açık bir hükümdür.

"Medeni Kanun çok önemli, doğumumuzdan önce, anne karnındaki varlığımızdan başlayarak ölümümüzden sonra malımız mülkümüz ne olacak, kime kalacak, ardımızdan kim bizi hayırla anacak, kızlarımız da hayırla anacak mı, bütün bunları düzenleyen bir kanundur. Miras hakları da buna dâhildir." (12)

'Uygulamada büyük problemler var'

Yaşamımızda hala var, ama artık kanunda aile reisi yok. Bu medeni kanunun çok temel bir noktasıdır. Çocuklarla ilgili kararlar, konutlarla ilgili kararlar, ailenin parasını nasıl harcanacağıyla ilgili kararlar, mali sorumluluğun kimde olduğuyla ilgili tüm ayrıntılar, medeni kanundur.

Kadının aile birliğini temsil yetkisi bile yoktu. Kız ve erkek çocuklarının eşit hakta mirasçı olmaları, 1926 da kabul edilen Medeni Kanun'da da vardı. Bu kanunda da vardır, ancak hala uygulanmamaktadır, birçok yerde muvazaa yapılmaktadır.

Yerel yönetimlerin kadınlara bu tür bilgileri aktarmakta çok önemli bir yeri bulunmaktadır.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Çeşitli tedbir kararları var, bunlardan en önemlisi, evden uzaklaştırma-
dır. Türkiye'de sığınma evi sayısı yeterli olmadığı için en önemlisi evden uzaklaştırmadır. Hayati riskler ve tehlikeler yoksa kadının evden gitmesi gerekmez. Ama başka tedbir kararları var.

'4320 Sayılı Yasa ve Aile Mahkemeleri çok önemlidir'

Madde 1 - Türk Medenî Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine, Aile Mahkemesi Hâki-

[12] Dr. Nazik IŞIK'ın sunumundan. "Yerel Yönetimlerde Eşitlik Komisyonları Eğitici Eğitimi semineri"
11 - 12 Temmuz 2010 Van

mi, meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,
- f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ay geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilme dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler harca tâbi değildir.

Madde 2 - Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Baş-

savcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izler.

Koruma kararına uyulmaması halinde genel kolluk kuvvetleri, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Madde 3 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TBMM Ocak 1998’de aile içi şiddete karşı yeni bir kanun çıkardı. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, şiddete uğrayan kadınları, hiç zaman kaybetmeden şiddet ortamından uzaklaştırmak ve güvenceye almak için hazırlanmış bir yasal düzenlemedir. Bu düzenlemeye göre:

→ Aile içinde şiddet yaşanması halinde, saldırgana karşı "koruma emri" istemi ile doğrudan savcılığa başvurulabilir.

→ Bu başvuruyu şiddet gören kişinin kendisinin yapması şart değil, ailenin bir başka üyesi, bir arkadaşı ya da komşusu da bu başvuruyu yapabilir.

→ Başvuru için polise, karakola gitmek gerekli değil, başvuru doğrudan savcılığa yapılıyor. Bu başvuruda saldırganın cezalandırılmasını talep etmek söz konusu değil, sadece şikâyetle bulunup korunma talep ediliyor.

→ Yargıç, başvuru üzerine hemen "koruma emri" çıkartarak, saldırganı kadının civarından (evden, işyerinden vb.) 6 ay süreyle uzaklaştırıyor. Yani kadının civarına yaklaşmasını yasaklıyor. (13)

(13) http://www.kadinininsanhaklari.org/4320_sayili_kanun.php

2006/10 Sayılı Genelge, Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetlere, Töre ve Namus Cinayetlerine Karşı Başbakanlık Genelgesi, çok önemlidir. İl ve ilçelerde koordinasyon kurullarının kurulması hükmü yer almaktadır. Yerel planlarda, yerel bütçelerde pay ayrılmasını öngörüyor. Belediye meclis üyelerinin, bu konuda bir yaptırım gücü olabilir. Koordinasyon kurulları, 81 ilden sadece 21'inde kuruludur.

5393 SAYILI YASA KAPSAMINDA KADIN – ERKEK EŞİTLİĞİ ^[14]

Yönetime katılım ve hizmetlerden yararlanmayla ilgili olarak “hemşehri-lik” (kenttaşlık) hukuku çerçevesinde getirilen “hak” tanımı, o yerleşimde yaşıyan herkesi içerir. Ancak kadınları gerçek anlamda içerebilmesi, kadınların yaşam koşullarına uygun katılım ve hizmet düzenlemelerinin düşünülmesine bağlıdır.

O yerleşimde yaşıyan kadınların, bir başka deyişle “kadın hemşehri-ler”in, diğer hemşehri-ler gibi yerel hizmetlerden yararlanma, yerel yönetimlerin karar ve hizmetlerine katılma, yerel etkinlikler hakkında bilgilenme hakkı vardır.

İlgili madde: 5393/Md 13 (Hemşehri hukuku)

“Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.”

“Belediye, hemşehri-ler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.”

[14] “Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak” Tokman, L.Y; Kendirci, S. KADER YAYINLARI

Yerel hizmetlerin her iki cinse eşit sunumunun sağlanabilmesi ise her cinsin isteklerini doğrudan dillendirebilmesine bağlıdır. Bunun için; genellikle yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırmalar, geleneksel “hane reisi” ile görüşme yöntemiyle değil, kadınlarla da yüz yüze görüşülerek yapılmalıdır. Bunun yanında, yerel yönetimlerin kadınların yerel gereksinmelerine yönelik sınırlı sayıdaki mevcut araştırmalardan yararlanması gerekir. Üniversitelerle ve kadın kuruluşlarıyla işbirliği içinde, özellikle toplum merkezleri-kadın dayanışma merkezleri gibi kadın mekanlarında eylem-yönelimli araştırmalar yürütülmesi ya da söz konusu merkezlerde açığa çıkan gereksinimlerin buraların yöneticilerinden öğrenilip, dikkate alınması gerekir.

İlgili maddeler:

5393/Md. 15: “Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.”

5302/Md. 7: “İl özel idaresi, hizmetler ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.”

Mahalle muhtarlıkları, kadınlar için yerel yönetimler içerisinde, yasal olarak birer yerel yönetim örgütü olmamakla birlikte, en kolay ulaşılabilir birimlerdir. Bu nedenle, mahalle muhtarlığının gerçek anlamda bir yerel yönetim birimine dönüştürülmesi, yerel yönetimlerde hem kadın katılımını hem de kadın temsiliğini güçlendirecek olması nedeniyle çok önemlidir.

Yasal düzenlemenin etkinlik kazanabilmesi için; muhtarların “mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları” nasıl belirleyeceklerinin iyi tanımlanması gerekir. Yine belediyelerin, “kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurma ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına

uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışma”nın yöntem ve araçlarını yerel sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde belirlemelidir.

Kadınların, yerel hizmet ve olanakların mahallelere yayılmış olduğu bir yapıya gereksinimleri vardır. Bu gereksinme, yoksul ve kent merkezinden uzak yerleşim alanlarının, temel hizmet ve altyapı olanaklarından yoksun kaldığı durumlarda özellikle artar. Aynı şekilde yönetime katılım olanaklarının da tıpkı yerel hizmetler gibi mahalle ölçeğine değin yaygınlaştırılması gerekir.

İlgili madde çerçevesinde yapılacak işler; mahallelerde “kadın komiteleri”nin oluşumunun desteklenmesi, bir araya gelebilecekleri ve olanaklar elverdiğinde “kadın dayanışma merkezleri” durumuna getirilebilecek mekânların oluşturulması, bu tür mekanların oluşumunda gönüllü örgütlerle ortaklığa dayanan yöntemlere öncelik verilmesi ve mahalle örgütlenmelerinde kadınların etkinliğinin özendirilmesi için yerel yönetimlerin sorumluluk üstlenmesidir. Yerel yönetimlerin “semt birimleri” oluşturması, hem hizmetin mahalleye götürülmesi, hem de bu birimlerde etkin rol alan kadın ve kadın örgütlerinin mahallelerini ilgilendiren kararlara katılımını kolaylaştırıcı bir düzenlemedir. Bu uygulamayı başarıyla sürdüren belediye sayısı giderek artmaktadır.

İlgili madde: 5393/Md. 9 (Mahalle ve yönetimi), 3 ve 4’üncü paragraflar;

“Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlara işbirliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.

Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar, kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.”

Kadınların ekonomik hayata katılımını engelleyen en önemli unsurlardan birinin onların ailede çocuk, hasta ve yaşlı bakımından sorumlu tutulmalarıdır. Bu sorumluluk nedeniyle ev dışında çalışmak isteyen ya da çalışmak zorunda olan pek çok kadın, çocuk, hasta ve yaşlılara yönelik kamusal hizmetin yetersizliğinden, çalışmaktan vazgeçmek zorunda kalmaktadır. Gerçekte bu kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi yerel yönetimlerin sorumluluğunda bulunmaktadır. Ancak yerel yönetimlerin yasal düzenlemelere göre sunmak zorunda olduğu bu hizmetler, ulaşılabilirlik ve etkinlik açısından yeterli olmaktan uzaktır. Belediyeler genellikle bu hizmetleri “yerel bir kamusal hizmet” olarak değil, “personel destek hizmeti” olarak sunmaktadır.

Çocuk, hasta, yaşlı bakımlarına yönelik ücretsiz aşular ve ücretsiz muayeneler gibi kamusal sağlık hizmetleri ile ücretsiz ya da düşük ücretli okul öncesi eğitim hizmetleri özellikle mahallelerde görülmesi gereken hizmetlerdir. Bu tür hizmet ağlarının oluşturularak belediyelerin bu konuda etkin rol üstlenmesi, kadınların istihdama katılmasını sağlayıcı olacaktır. Aynı zamanda, onlarla birlikte bakımından sorumlu tutulduğu kişilerin de yaşam kalitesini yükseltici unsurlardan biri olacaktır.

Yeni yasal düzenlemelerde; yerel yönetimlerin görevleri olarak belirlenen bu hizmetlerin yapılması için zorunluluk getirilmemiştir, ancak imkân tanınması, bu konuda alınacak kararlarda, kadın örgütlerinin yerel yönetimlerden istekte bulunması ve işbirliği önermesini gerekli kılacaktır. Diğer taraftan kadınların yaşamlarını kolaylaştıracak bu tür hizmetlerin verileceği yerler, aynı zamanda bina ve arsa gereksinmesi anlamına gelmektedir. Yasal düzenlemeler, sivil toplum örgütleri eliyle ya da işbirliği içinde yapılacak hizmetler için gerekli olabilecek bina ve arsa gereksinmesini de yerel yönetimlerin karşılamasına imkân vermektedir.

İlgili maddeler: 5393/Md.14.(b) bendi

“Okul öncesi eğitim kurumları açabilir;... sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir.

5216/Md. 7(Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları)

“[Büyükşehir Belediyeleri]

(v) bendi - Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

[İlçe ve ilk kademe belediyeleri]

(d) bendi – (...) yaşlılar, özürllüer, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı[na] ilişkin hizmetler yapmak.”

5302/Md. 6 (İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları) (a) bendi,

“Sağlık, ... sosyal hizmet ve yardımlar, ... çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde, (...) yapmakla görevli ve yetkilidir.”

5393/Md. 15 (Belediyenin yetkileri ve imtiyazları) (h) bendi;

“Mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde taşınmaz malları almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynı hak tesis etmek.”

Aynı madde, sondan 4’üncü paragraf;

“İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan

sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğalgaz, yol ve aydınlatma gibi altyapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir.”

5393/Md. 18 (Meclisin görev ve yetkileri) (e) bendi;

“Taşınmaz mal alımına, satımına, takasına, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisli bir taşınmazın kamu hizmetinde ihtiyaç duyulmaması halinde tahsisinin kaldırılmasına; üç yıldan fazla kiralanmasına ve süresi otuz yılı geçmemek kaydıyla bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisine karar vermek.”

1580 Sayılı eski Belediye Kanunu'nun 15/48. Maddesi, belediyelerin görevleri arasında, "kimsesiz kadın ve çocukları koruma" da sayılmıştı. Danıştay 6. Dairesi'nin bir kararıyla (1998/2219) "kadın sosyal dayanışma merkezi kurmak Belediye Yasası'nda belediyelerin görevleri arasında sayılmamışsa da değişen ve gelişen koşullar doğrultusunda, kentin gereksinimleri göz önünde bulundurulduğunda, belediyelerce de kadın sosyal dayanışma merkezi kurulabileceği ve bu amaçla kamulaştırma yapılabileceği" hükmüne bağlanmıştı.

Yeni belediye yasasıyla getirilen hükmün, büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 50.000'den fazla olan belediyeler için açık bir yasal sorumluluk tanımı yapmış olması önemlidir. Söz konusu madde hükmüne dayanılarak, SHÇEK ve konuda uzmanlaşmış kadın örgütlerinin katılımıyla tüzük ve yönetmelik düzenlenmesi yapılması gerekmektedir.

Ayrıca yeni düzenlemedeki "sosyal hizmet ve yardım" ifadelerinin, aile içi şiddete karşı koruma önlemleri olarak yorumlanması olanaklıdır. Bu çerçevede toplum merkezi, kadın danışma ve dayanışma merkezi uygulamaları, özellikle kadına yönelik şiddet konusunda, kadın örgütleriyle yerel yönetimler arasında işbirliği için uygun ortam oluşturmaktadır.

İlgili madde: 5393/Md 14. (a) bendi

...“Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.”

“Acil yardım, kurtarma ve ambulans,...sosyal hizmet ve yardım... hizmetlerini yapar, yaptırır.”

ULAŞIM

Ülkemizde otomobil sahibi kadın sayısı azdır. Kadınların otomobil kullanım oranı da çok düşüktür. Kadınlar, ağırlıklı olarak, toplu taşıma araçlarını

kullanarak ve yaya olarak kent-içi yolculuk yapmaktadır. Dolayısıyla toplu taşımacılığa ve yayalağa ilişkin düzenlemelerin niteliği, kadınların mekansal ve toplumsal hareketliliğini belirleyen unsurlardan biridir.

Yerel yönetimler, kadınlara yönelik, yaya ulaşımını kolaylaştıracak çevre düzenlemesi, otobüs saati ayarlaması, özel otobüslerde de kullanılan tek tip kart uygulaması gibi kolaylıklar sağlayabilir. Kadınların mekansal ve toplumsal hareketliliklerini sınırlandıran en önemli etmenlerden biri de yollar, caddeler ve parklar da dahil olmak üzere; kentin kamusal mekanlarını, belli bir saatten (hava karardıktan) sonra kullanamamalarıdır. Bu, mekanın adil ve eşitlikçi kullanılabilirdiği düşüncesini zedelediği gibi kadınların bedensel ve ruhsal bütünlüklerini de tehdit altında bırakmaktadır. Belediyelerin suçların önlenmesi ve kentsel güvenliğinin sağlanması konularında yetkilerinin çok sınırlı olduğu bilinmektedir. Fakat mevcut düzenlemeler (özellikle zabıta hizmetleri ile açık alan düzenlemeleri, aydınlatmaları) çerçevesinde dahi bu konuda özel bir duyarlılığın geliştirilmesi ve gösterilmesi olanaklıdır. Ayrıca yeni yasalarla getirilen düzenlemeler, kadınların ulaşım, dolaşım ve güvenlikle ilgili olarak belirtilen özgül konuları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Yerel yönetimler, özelleştirme, imtiyaz, kiraya verme ve hizmet satın alma uygulamalarında kadınları güçlendirici önlemler almalıdır.

İlgili maddeler: 5393/Md. 15 (Belediyenin yetkileri ve imtiyazları), (f) ve (p) bentleri ve sondan 5'inci paragraf;

(f) Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletirmek.

(p) Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işlet-

mek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

5393 /Md. 51 (Zabitanın görev ve yetkileri);

“Belediye zabıtası, beldede esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanmasıyla görevli olup bu amaçla, belediye meclisi tarafından alınan ve belediye zabıtası tarafından yerine getirilmesi gereken emir ve yasaklarla bunlara uymayanlar hakkında mevzuatta öngörülen ceza ve diğer yaptırımları uygular. Görevini yaparken zabıtaya karşı gelenler, kolluk kuvvetlerine karşı gelenler gibi cezalandırılır.”

5216 / Md. 7 (Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları), (f), (g), (k) ve (p) bentleri;

“Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

(...)

(f) Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

(g) Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak...

(...)

(k) Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek.

(...)

(p) Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek.”

5216/Md. 9 (Ulaşım hizmetleri);

“Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerinde her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla, büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılacağı ulaşım koordinasyon merkezi kurulur. Büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye olarak katılırlar. Ulaşım koordinasyon merkezi toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun) temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır.

Bu Kanun ile büyükşehir belediyesine verilen trafik hizmetlerini plânlama, koordinasyon ve güzergâh belirlemesi ile taksi, dolmuş ve servis araçlarının durak ve araç park yerleri ile sayısının tespitine ilişkin yetkiler ile büyükşehir sınırları dahilinde il trafik komisyonunun yetkileri ulaşım koordinasyon merkezi tarafından kullanılır.

Ulaşım koordinasyon merkezi kararları, büyükşehir belediye başkanının onayı ile yürürlüğe girer. Ulaşım koordinasyon merkezi tarafından toplu taşıma ile ilgili alınan kararlar, belediyeler ve bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgililer için bağlayıcıdır.

Koordinasyon merkezinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

'Kadın Konut Edinme Hakkı Kotası'

Türkiye'de kadınlar taşınmazların ancak yüzde 9'una sahiptir. Oysa herkesin konut edinme hakkı, Anayasal güvenceye bağlanmıştır. Yerel yönetimlerin bu konudaki yükümlülükleri yeni yasada açıkça belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin bu çerçevede tahsis edeceği arsa ve yapacağı konutlarda, seçenek, çeşitlilik ve erişilebilirliği artırması, sosyal ve ekonomik olanakları kısıtlı olan kadınların haklarını pazar mekanizmasına bırakmayarak, kadınlar için belli oranda arsa ve konut ayırması, bunun önceden belirlenmiş bir 'kadın konut edinme hakkı kotası' kapsamında yapılması mümkündür.

İlgili madde; 5393 /Md. 69 (Arsa ve konut üretimi)

"Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak; kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir.

Belediye, bu amaçla bütçesinden gerekli parayı ayırmak suretiyle işletme tesis edebilir.

Arsalar hariç üretilen konut ve işyerlerinin satışı 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tâbi değildir. O belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya on sekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledilecekleri ve üyelerinin tamamı bu durumda olan kooperatiflere, bedeli 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olmamak üzere arsa tahsisi yapılabilir. Durumları 775 Sayılı Gecekondu Kanunu'nun 25. Maddesi'ne

uyan kimselere de bu maddeye göre arsa ve konut sağlanabilir. Bu fıkranın uygulama esasları, İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanacak çerçeve yönetmeliğe uygun olarak belediye meclisleri tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.”

Stratejik Plan

Stratejik plan; kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ve kaynak dağılımlarını içeren plan olarak tanımlanmaktadır. Politikalar, programlar, projeler ve uygulamalar bütünüdür. Yerel yönetimler, stratejik plan yoluyla, kaynaklarını en verimli şekilde ve belli öncelikler çerçevesinde hizmet alanlarına yönlendirerek, yerelde yaşayan tüm hemşehrilerin üzerinde anlaştığı ortak geleceğe ulaşabilirler. Stratejik planın hazırlanma ve uygulama sürecinde, kadın örgütleri de yerleşmenin geleceğine ve kadınlara yönelik yerel hizmetlerin önceliklerine ilişkin olarak görüş bildirebilirler. “Cinsiyete duyarlı stratejik plan” ve “cinsiyete duyarlı bütçe” yapılmasını sağlayabilirler.

İlgili maddeler: 5393 /Md. 41 (Stratejik plan ve performans planı);

“Belediye başkanı, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma plânı ve programı ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar.

Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir.

Stratejik plân ve performans programı bütçenin hazırlanmasına esas teşkil eder ve belediye meclisinde bütçeden önce görüşülerek kabul edilir.”

5302 /Md. 31 (Stratejik plan ve performans planı);

“Vali, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalınma plân ve programları ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yılbaşından önce de yıllık performans plânı hazırlayıp il genel meclisine sunar. Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve il genel meclisinde kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. Stratejik plân ve performans plânı, bütçenin hazırlanmasına esas teşkil eder ve il genel meclisinde bütçeden önce görüşülerek kabul edilir.”

KENT KONSEYLERİ

“Kent konseyleri”nin yasaya girmeden önce de, bazı yerel yönetimlerde belediye başkanı ya da valinin inisiyatifiyle oluşturulduğu bilinmektedir. Bu oluşumlar, yerel yönetimlere, kentte yaşayanların katılımını sağlamakta, bir yerel demokrasi ve katılım modeli olarak uygulanmaktadır. 1997’den bu yana İçişleri Bakanlığı’nın desteklediği bir UNDP projesi olan “Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi” kapsamında, 60 dolayında yerel yönetimle çalışmalar sürdürülmüştür. Bunun sonucunda, bu yerleşmelerde, kent konseyleri ve bazı kent konseylerinin bünyesinde de “kadın meclisleri”, “kadın komisyonları”, “kadın platformları” kurulmuştur.

Çalışmaların önemli başarılar elde ettiği yerleşimlerde, yerel kadın örgütlerinin katılımının önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

Yeni yasal düzenlemede, İçişleri Bakanlığı’nın, kent konseylerinin çalışma esas ve usullerini belirleyen bir yönetmelik hazırlayacağı belirtilmektedir. Bu yönetmelikte, yerel kadın örgütlerinin kent konseylerine katılımları desteklenmeli, örgütlerin kent konseyindeki rolü açıkça belirlenmelidir. Alı-

nan kararların yerel meclislerde değerlendirilmesi ve meclis kararlarına yansımaları yasal bir güvenceye kavuşturulmalıdır.

Kent konseyinde yer alan kadın örgütleri ile yerel meclisler arasında sürekli bir iletişim sağlanmalıdır.

İlgili madde: 5393/Md. 76 (Kent Konseyi);

“Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.

Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.

Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usûl ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.”

Gönüllü Örgütlenmeler ve Yerel Yönetimler

Ülkemizde gönüllü kadın örgütlenmeleri önemli bir yaygınlığa erişmiştir. Yerel düzeydeki bu gönüllü örgütler önemli işlevleri yerine getirmektedir. Bunlar; mesleki beceri kazandırma ve kültürel etkinlikleri, okuma yazma kursları, hane-içi şiddetle ilgili danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri gibi kadınlara yönelik hizmet açığını kapatmaya çalışan, kadınları güçlendirici çalışmalarda bulunmaktadır. Kadınların yaşamları, sorunları ve gereksinimleriyle ilgili önemli bilgi ve deneyim birikimine sahiptirler. Ancak, kadın

örgütleriyle yerel yönetimler arasındaki ilişkiler, hem hizmet sunumunda işbirliği anlamında, hem de bu örgütlerin birikimlerine başvurmak anlamında, ender olarak güçlü ve sürekli olabilmektedir.

Yerel yönetimlerin, kadın kuruluşlarıyla sistematik bir ilişki ve iletişim geliştirmesinin bir yolu da ilgili kadın örgütlerinin yerel meclis toplantılarını sürekli olarak izlemesi, yerel ihtisas komisyonlarına katılması olmalıdır. Bu, yerel yönetimlerin seçilmiş organlarında temsil oranı son derece düşük olan kadınların, söz konusu temsil yapısı daha eşitlikçi bir niteliğe ulaşana değin, kadınların sorunlarını ve gereksinimlerini yerel meclislere taşımasında yarar sağlayacaktır.

İlgili maddeler:

5393 /Md. 20 (Meclis toplantısı), 3'üncü ve 4'üncü paragraflar;

"... Toplantının yeri ve zamanı mutata usullerle belde halkına duyurulur. Meclis toplantıları halka açıktır."

5216 /Md. 20 (Meclis toplantısı), son paragraf;

"... toplantının yeri ve zamanı mutata usullerle belde halkına duyurulur."

5302 /Md. 12 (Meclis toplantısı), 2'nci ve 3'üncü paragraflar;

"... toplantının yeri ve zamanı mutata usullerle halka duyurulur. İl genel meclisinin toplantıları açıktır."

5393 /Md. 21 (Gündem) 1'inci paragraf;

"... gündem, ... çeşitli yöntemlerle halka duyurulur."

5302 /Md. 13 (Gündem) 1'inci paragraf;

"... Gündem, çeşitli yollarla da halka duyurulur."

5393 /Md. 23 (Meclis Kararlarının Kesinleşmesi), son paragraf;

"Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur."

5302 /Md. 15 (Meclis Kararlarının Kesinleşmesi), son paragraf;

"Kesinleşen il genel meclisi karar özetleri, toplantıyı izleyen en geç yedi gün içinde çeşitli araçlarla halka duyurulur."

5393 /Md. 24 (İhtisas komisyonları) 5, 6 ve 7'nci paragraflar;

"Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir."

5216 /Md. 15 (İhtisas komisyonları), 3 ve 5'nci paragraflar;

"Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek maliyet bedeli karşılığında verilir."

5302/Md. 16 (İhtisas komisyonları) 4, 6 ve 7'nci paragraflar;

"Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere il genel meclisi tarafından belirlenecek bedel karşılığında verilir."

Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım

Yerel hizmetlere gönüllü katılım, yeni yasal düzenlemelerde her düzeyde (il, büyükşehir belediyesi, belediye) yer almaktadır. Gönüllü katılımın kuraları, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenmiştir. Yönetmelikle, yerel yönetimler bünyesinde bu çalışmalarla ilgili bir birim görevlendirilmektedir.

Yeni oluşum, gönüllü olarak katılım sağlanacak yerel hizmetlerin hedef grubu kapsamında; yaşlılar, özürllüer, yoksullar, kadın ve çocuklar gibi yerel hizmetlerden en az yararlanan grupları belirlerken, bu grupların yasal haklarını bir anlamda kamu hizmeti olmaktan çıkarıp gönüllülerin (bireysel ya da örgütlü) inisiyatifine bırakma tehlikesini taşımaktadır.

Hedef gruba yönelik hizmetler; eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri; kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültür hizmetleri; bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri; park, bahçe, kent estetiğı, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri; başıboş ve sahipsiz hayvanlara yönelik hizmetleri; trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetleri; tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor hizmetleri; tarih, kültürel miras ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleri geniş bir kapsam belirlemektedir. Birer kamusal hizmet olan yerel hizmetlerin tümünde, gönüllü katılıma olanak vermektedir. Yerel hizmetlere katılım, yerel yönetimler ile sivil örgütler arasında imzalanacak bir protokol çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Kadın sivil toplum örgütlerinin yerel hizmetlere katılımında, gönüllü katılacakları hizmetlere ilişkin olarak yerel yönetimlerden istekte bulunmaları gerekmektedir.

Yerel kamusal hizmetlerin, tümüyle gönüllülük esasıyla yürütüleceğini varsaymak yerine, bunu, yerel yönetim-sivil toplum örgütü işbirliğine açık bir yönetim anlayışı olarak algılamak doğrudur.

İlgili maddeler: 5393/Md.77 (Belediye hizmetlerine gönüllü katılım);

“Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özür-lülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında, beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar İçiş-leri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

5302 / Md. 65 (İl özel idaresi hizmetlerine gönüllü katılım);

“İl özel idaresi; sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özür-lülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hiz-metlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde et-kinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar İçiş-leri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

EŞİTLİK BÜROLARI

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde üzerinde durulan önemli konulardan biri de kadın-erkek eşitliğidir. Avrupa ülkelerin çoğunda, yerel yönetimlerde eşitlik büroları bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde, yasal düzenlemeyle, eşitlik bürolarının oluşturulması konusu kadın sivil toplum örgütlerince yıl-lardır dile getirilmektedir.

Bazı belediyelerde mevcut bir birimin, diğer görevleri yanında, kadın so-runlarıyla da ilgili olduğu bilinmektedir. Yerel yönetimler bünyesinde, özel olarak kadın-erkek eşitliği politikalarına, yerel hizmetlerin kadınların gerek-sinme ve sorunları dikkate alınarak, gözden geçirilmesine hizmet edecek bir birim bulunmamaktadır. Ancak yasal bir zorunluluk olmamakla birlikte, ye-

ni yasaların yerel yönetimlerin teşkilatlanmasına ilişkin bazı maddeleri, yerel meclislerden karar alınması durumunda bu tür "eşitlik birimleri"nin oluşturulmasına, belirtilen nitelikte uzmanların görevlendirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, zorunluluk olmasa da, yasaların ihtisas komisyonları kurulmasına ilişkin maddeleri çerçevesinde, belediye ve il özel idaresi meclislerinde oluşturulan uzmanlık komisyonları arasında, "kadın için destek politikaları komisyonu" ya da "cinsler arası eşitlik komisyonu" adı altında konuyla ilgili bir "izleme- değerlendirme-politika üretme" komisyonu oluşturulabilir. Benzeri bir biçimde; büyükşehir belediye başkanları konuyla ilgili bir uzmanı "kadın için destek politikalarından ve cinsler arası eşitlikten sorumlu başkan danışmanı" olarak görevlendirmesi; belediye başkanlarının görev başında bulunmadıkları zamanlarda kendilerine vekalet etmek üzere meclis üyeleri arasından görevlendirecekleri başkan vekillerini kadın meclis üyeleri arasından seçmeleri, cinsler arası eşitliğin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

İlgili maddeler: 5393 /Md. 48 (Belediye teşkilatı), 2'nci paragraf;

"Beldenin nüfusu, fizikî ve coğrafi yapısı, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ile gelişme potansiyeli dikkate alınarak, norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak, gerektiğinde sağlık, itfaiye, imar, insan kaynakları, hukuk işleri ve ihtiyaca göre diğer birimler oluşturulabilir. Bu birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi belediye meclisinin kararıyla olur."

5216 BBK. Md. 21 (Büyükşehir belediyesi teşkilâtı);

"Büyükşehir belediyesi teşkilâtı; norm kadro esaslarına uygun olarak genel sekreterlik, daire başkanlıkları ve müdürlüklerden oluşur.

Birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi büyükşehir belediyesi meclisinin kararı ile olur."

5302 İÖK. Md. 35 (İl özel idaresi teşkilatı) 1'inci paragraf;

"İl özel idaresi teşkilatı; genel sekreterlik, malî işler, sağlık, tarım, imar, insan kaynakları, hukuk işleri birimlerinden oluşur. İlin nüfusu, fiziki ve coğrafi yapısı, ekonomik, sosyal, kültürel özellikleri ile gelişme potansiyeli dikkate alınarak, norm kadro sistemine ve ihtiyaca göre oluşturulacak diğer birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi il genel meclisinin kararıyla olur. Bu birimler büyükşehir belediyesi olan illerde daire başkanlığı ve müdürlük, diğer illerde müdürlük şeklinde kurulur."

5393 BK. Md 24. (İhtisas komisyonları) 1 ve 2'nci paragraflar;

"Belediye meclisi, üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. Komisyonların bir yılı geçmemek üzere ne kadar süre için kurulacağı aynı meclis kararında belirtilir. İhtisas komisyonları, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin meclisteki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulur. İl ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde plân ve bütçe ile imar komisyonlarının kurulması zorunludur."

5216 BBK. Md 15. (İhtisas komisyonları) 1 ve 2'nci paragraflar;

"Büyükşehir belediye meclisi, her dönem başı toplantısında, üyeleri arasından seçilecek en az beş, en çok dokuz kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının, meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşur. İmar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plân ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonunun kurulması zorunludur."

5302 İÖK. Md. 16 (İhtisas komisyonları) 1 ve 2'nci paragraflar;

"İl genel meclisi, her dönem başı toplantısında, üyeleri arasından seçilecek en az üç, en çok beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. (...)

(...) İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulur. Eğitim, kültür ve sosyal hizmetler komisyonu, imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu ile plân ve bütçe komisyonu kurulması zorunludur."

5216 BBK. Md 20 (Danışmanlar), ilk paragraf;

"Nüfusu iki milyonu aşan büyükşehir belediyelerinde on, diğer büyükşehir belediyelerinde beşi geçmemek üzere başkan danışmanı görevlendirilebilir"

5393 BK. Md 40 (Başkan vekili)

"Belediye Başkanı izin hastalık veya başka bir sebeple görev başında bulunmadığı hallerde, bu süre içinde kendisine vekalet etmek üzere, belediye meclisi üyeleri arasından birini başkan vekili olarak görevlendirir. Başkan vekili, başkan yetkilerine sahiptir."

Tablo-1

(MEKÂNSAL-TOPLUMSAL) ÇEVRE, BİRİM, HAREKETLİLİK

KADIN	ERKEK
<ul style="list-style-type: none"> → Ev – içeri → Kadın örgütleri → Kadın (Bayan) Tuvaleti → Kadın Koğuşu → Toplu taşıma araçları + taksi (Otobüs -gece otobüslerinde gözle görülür azalma- minibüs) → Okul (ebeveyn olarak / işyeri olarak) → Çocuk parkı → Karma liseler → Üniversiteler → Hastane → Gündüzleri şehir merkezine uzak yerleşimler (Toplu Konutlar gibi) 	<ul style="list-style-type: none"> → Sokak – Dışarı (Kahvehane, Birahane) → Dernek (hemşehri örgütleri), Sendika → Erkek (Bay) Tuvaleti → Erkek Koğuşu → Kapalı Çarşı (esnaf) → Belediye-DİSKİ → Şantiye → Devlet Kurumları → Karma liseler → Üniversiteler → Teknik Liseler

Tablo-2

(MEKÂNSAL-TOPLUMSAL) SORUN, ENGEL, GÜÇLÜK

KADIN	ERKEK
<p>Taciz ve sarkıntılık Toplu taşıma araçlarında taciz ve sıkışıklık (kalabalık), Sözlü taciz, laf atma bakılma, "dikizlenme"; işyerinde taciz erkek gruplarının tacizi "gözetleme kuleleri"</p> <p>Toplu taşıma araçlarının yetersizliği (taksiye mecburiyet)</p> <p>Aktarmalı toplu taşıma araçları arasındaki yayalık mesafesi (özellikle tekin olmayan yerlerde)</p> <p>Tutuculuk / muhafazakârlık Baskı, toplumsal denetim (birincil ilişkiler – "gelin" olmak, "oralı" olmak)</p> <p>Korku, tedirginlik, huzursuzluk Erkek-hâkim mekânlar Karanlık, geç saat</p> <p>Düzensiz kaldırım-yol döşemeleri (topuklu ayakkabı)</p> <p>Mesafe – uzaklık</p> <p>Kalabalık Erkek adetleri, oyunları, eğlenceleri (sendikada kâğıt) Cinsiyete dayalı mekânsal sınırlar</p>	<p>Cinsiyete dayalı mekânsal sınırlar bulunmamaktadır.</p>

Tablo-3
TOPLUMSAL İŞBÖLÜMÜ

KADIN	ERKEK
<ul style="list-style-type: none"> → Üretim (pamuk toplama) → Ev ve çocuk bakımıyla ilgili işler <p>Evin gündelik gereksinimlerinin karşılanması (bu gereksinimler üzerinden dışarı çıkmak, çocukların okuluyla ilgili işler)</p> <ul style="list-style-type: none"> → Dişil mesleki gettolar ("kadınlara özel / kadınsı" işler: öğretmenlik, bürokraside alt kademeler vb.) → Okul aile birlikleri gibi geleneksel ev içi rollerin kamusal uzantısı olan örgütlenmelerde rol almak → Ev-içi kararlar → Ev taşınırken toplama-yerleştirme → En formal toplantılarda bile sekretarya 	<ul style="list-style-type: none"> → Üretim (pamuk toplama) → Paranın kontrolü ve parayla ilişkiler (Banka işleri, paranın konuşulduğu okul aile birliği toplantıları...) → Esnafılık → Üst yöneticilik, yüksek bürokrasi → Gardiyan, Jandarma → Geleneksel "kadınsı" işlerin piyasaya çıkmış, parasal karşılığı olan biçimleri (temizlik şirketleri, açıcılık) → Ev taşınırken taşıma → Basketbol, spor

Tablo-4
MEKÂNSAL-TOPLUMSAL GEREKSİNİM

KADIN	ERKEK
<ul style="list-style-type: none"> → Güven/lik → Aydınlatma - Işıklandırma 	<p>Cinsiyete dayalı mekânsal sınırlar bulunmamaktadır.</p>

Tablo-5:
BEDEN VE DENETİMİ

KADIN	ERKEK
<ul style="list-style-type: none">→ “Erkek-bağımlı” tanımlanma ve hareket→ Taciz→ Tecavüz→ Cinsel araçsallaştırılma (“kadın hediye etme” pratikleri, kamusalılıkta “cinsel sözleşme ve pazarlıklar” vb.), erkek eğlencesinin aracı ve hedefi, pornografikleştirilme→ Özdenetim / içselleştirilmiş denetim (Bir modern iktidar, gözetim, denetleme ve disiplinize etme aracı olarak Foucault’nun panopticon modeli ya da Bourdieu’nun “toplumsal yapıların zihinsel şemalara yerleşmesi” dediği olgu): mütereddit, büzülmüş, daralmış, “kendi alanı”na sıkışmış, beğenilme arzusu / çabası, kontrollülük, hızla hareket etme...→ Korunma, dikkat, kontrolcülük→ Korku, kaygı, endişe→ Kadınların kategorizasyonu (“örtülü”, “Doğu Avrupalı, yalnız yaşayan “tehdit edici” kadın, “abla”, teyze”,vb.)→ Yakınların ve aile bireylerinin denetimi, ikazları, serzenişleri (“gelin”, “oralı”), paternal tutumlar→ Genelev ve uzantısı pratikler	<ul style="list-style-type: none">→ Erkekler-arası hiyerarşilere bağlılık (kimin yanında nasıl sigara içildiği örneği)→ Kadını koruma, kadına hürmet (yalnız yaşayan kadın / “abla”, “teyze”, “bizim gelin”, “buralı /buradan”...)→ Kadın bedeni üzerinden eğlenme (pazarlık, sözleşme, araçsallaştırma)→ Özgüvenli→ Yayvan, yaygın, yayılmış, “kendi alanı”nın sınırlarını zorlayan→ Yüksek sesli, gürültücü→ Beğenen→ “Kolektif erkek bedeni” (sokak, dükkan önü, bar önü, vb.)

Tablo-6:
MEKÂN - İNSAN İLİŞKİSİ

KADIN	ERKEK
<ul style="list-style-type: none"> → Coğrafi değişkenlik (kentten kente [Artvin-Hemşin, Çorum, Ankara, İstanbul, Diyarbakır, Erzurum...], bölgeden bölgeye, kentin farklı bölgelerinde [Bağlar, Hamravat...], mahalleden mahalleye vb.) → Kentsel mekansal kurumsallıklar üzerinden değişkenlik (evde, okulda, işyerinde, bir işyerinde ötekine göre farklı ilişkilenecek ve davranmak) → Akrabalık, cemaat ilişkileri, birincil ilişki tarzları (kamusallıkta, Comer'in ifadesiyle "kopya aileler" -ailevari, paternal, patriyarkal kamusal ilişkiler-) → İktidarın (hükümet) politik temayülü (hakim ana akım ideoloji) → Cinsiyete dayalı mekansal bölünme → Bir gruba / cemaate aidiyetin güçlendiriciliği → Değişen mahremiyet algıları 	<ul style="list-style-type: none"> → Farklı iş(lev)leri (ev, çocuk, iş, sendika vb.) birleştirme zorunluluğu ve buradan kaynaklı çatışma → Zamansal bölünmelere bağımlılık (erken / geç, aydınlık / karanlık, vb.) → Bedensel görünüme bağımlılık → Belli mekânlarla çatışma, gerginlik (kahve önü, vb.) → Ayrımcı zaman-mekân düzenlemeleri (kadın [kız]-erkek yurtları)

Eşitlik Komisyonları

“Ağlayan bir kadın varsa yanı başımızda, öte yanda da kendisine ağlamaması gerektiği öğretilmiş bir erkek vardır. Her gün aynı monotonlukta tekrarlanan ev işlerini yapmakla yükümlü bir annemiz varsa, “eve ekmek getirmek” baskısını sürekli olarak üzerinde hisseden bir de babamız vardır. Güçsüz olmakla itham edilen bir kadın arkadaş tanıyorsak, duygularını bir türlü ifade edemeyen bir erkek arkadaşımız da vardır. Koca karısına sert görünmeye çalışır, “aile nizamı”nı korumak için... “Dişi kuş” yoktan var etmelidir yuvayı kurmak için... Patron işyeri disiplinini sağlamak için otoriter olmalıdır... İşçi işini korumak için boyun eğmelidir... Kaybedenlerin yoksunlukları, sözde kazananların vazgeçişleri bu dünyaya kanserleşmiş bir mutsuzluktan başka ne getirir ki? Ne getirmiştir? (15)

O yüzden eşitlik, herkes içindir. ”

2010 yılı içinde, 118 üye belediyemizden 31’inde kadın – erkek eşitlik komisyonları kurulmuştur. Çalışmalarında demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü bir belediyeciliği model alan belediyelerimiz, kadın – erkek eşitlik komisyonlarıyla;

(15) KADER KİTABI.

- Soyut “eşitlik ve herkese eşit mesafede kamu hizmeti” anlayışına yaslanan bir belediyeciliğin aslında tüm yerele hizmet etmediğini görebilmek,
- Bu tür kamu hizmetinin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmaması için tüm belediye hizmetlerini eşitlik “süzgeçinden” geçirmek,
- “Cinsiyet farklılıkları ve eşitsizliklerine duyarlı belediye hizmetleri”nin nasıl verilebileceği konusunda, seçilmişler ve çalışanlarla ortak tartışmalar yürüterek fiiliyata geçirmeyi hedeflemiştir.

Ancak yerel hizmetlerde eşitlik sağlama amacını güden komisyonların nasıl işleyeceği, kentlere nasıl bakılacağı ve nasıl hizmet yürütüleceği konusunda bir belirsizlik yaşanmış, uygulamada problemlerle karşılaşmıştır.

Birliğimiz Mayıs – Temmuz ayları arasında 6 ilde düzenlediği eğitim seminerleriyle, uygulamada ortaya çıkan sorunları gidermeyi amaçlamıştır.

“Kadın Erkek Eşitliği İhtisas Komisyonu’nu nasıl kurulacak?”, “Belediyenin görevleri diye tanımlanmış 14. Madde’yi kadınlar lehine nasıl yorumlanacak?”, “Kurulmuş ihtisas komisyonları, kadın – erkek eşitliği konusunda nasıl işlevli hale gelecek?” ve “Kadınların ihtiyaçları, sorunları nasıl tespit edilecek?” gibi sorulara eğitimlerle cevap olunmaya çalışılmıştır.

Tabi bu soruların cevap bulması önemlidir; fakat eşitlik komisyonlarının yerel hizmetleri nasıl hayata geçireceğinden bahsetmeden önce, kent olgusu ile ilgili kısa bir tarihsel hatırlatma yapmak faydalı olur.

Sözcük olarak siyaset, gütmekten, idare etmekten geliyor. Politika ise, eski Yunan şehirlerinden gelmektedir. Antik Yunan şehirlerinin adı “Polis” isminden geliyor. “Polis”lerde hayata geçirilen Atina demokrasisinde, bütün yurttaşlar, “Polis” denen kent devletinde, kent şehrinde, “Agora” denilen meydana toplanır, Atina’ya dair bütün kararları beraber, tartışarak, müzakere ederek alırlardı. O yaptıkları şey de, “Polis”ten çıkan politikaydı. “Polis”te politika yapan politesler, yurttaşlardı. Bugün İngilizce de polite; nazik, kibar, görgülü, bilgi sahibi, demektir. Yurttaşla aynı kökenden geliyor. O dönem Atina’nın nüfusu 40 bindi. Yurttaşlar kaç kişiydi? Aşağı – yukarı 5 bin ki-

şidir. Bu 5 binin içinde, köleler, kadınlar, çocuklar ve çok yaşlanmış akli yeteneklerini kaybetmiş olanlar yok. Siyasetin bazı tanımlarına bakalım:

- Yerel düzeyde “hükümet etme sanatı”dır.
- Yerel yönetim organlarına ve bunların işleyişine odaklıdır.
- Mevcut yerel yönetim kademelerini ele geçirmeye endekslidir.
- Yerel yönetsel kademelere seçilmek ya da atanmak, bu makamların sağladığı imkânlarla çıkarları korumak ya da daha çok çıkar elde edebilmek, kaynaklardan daha çok yararlanabilmek başlıca hedeftir.

Bu tür bir siyasetin öznelere, aktörleri, failleri, tarafları, alanı “dar”dır. Politikanın işaret ettiği anlamlara yönelmek, halkla beraber karar almak, demokratik karar alma süreçlerini hayata geçirmek önemlidir. Bu da daha çok, politikanın tanımlarıyla alakalıdır.

Türkiye’de yerel siyaset, her zaman ulusal siyasetin gölgesi, bir uzantısı olarak seyretmektedir.

Geniş anlamda yerel siyaset, gereksinim, ihtiyaç, sorun ve yerel yaşam temellidir. Yerel yaşam kalitesini yükseltecek uygulamaları içerir. Gündelik yaşama dair neredeyse her şey yerel siyasetin konusudur. Yerel siyasetin konusu geniştir. Sadece insanların bir yerde yaşıyor olmaktan kaynaklanan yerel ortak ihtiyaçlarından ve maddi ihtiyaçlardan ibaret değildir. Uygun altyapı, su, yol ve elektriğin olması; sağlıklı bir konutta barınabilme, eve yakın okulun olması vb. konular yerel siyasetin konusunu oluşturur. Dolayısıyla, bütün kentdaşlar, bütün hemşehriler, yerel siyasetin taraflarıdır ya da tarafları haline gelebilecekleri yolları, yöntemleri, yerel yöneticilerin bulması gerekir.

Toplumsal cinsiyet bölümünde açıkça görüldüğü gibi Türkiye’de yerel demokrasi ve katılımın temeli olan temsile bakıldığında, yerel yönetimlerde kadınların temsilinin yok denecek kadar az olduğu görülür.

Bununla bağlantılı olarak, kadınların kentsel hakları ile yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları bağlamında, eşitlikçi ilişki geliştirmeye yönelik

saydamlık ve bilgi edinme hakkını yaşama geçirecek araçlar sınırlıdır. Kadınlara yönelik hizmetlerin önceliği, yerel yönetimlerin olanakları çerçevesinde ve yöneticilerin inisiyatifine bağlıdır.

Doğrudan kadınlara yönelik tek düzenleme olan, kadın ve çocuk koruma evi açma görevi, bütçe ve personel açısından yasal bir güvenceye kavuşturulmamıştır.

Buna karşılık, yönetime katılım ve hizmetlerden yararlanmayla ilgili olarak "hemşerilik" (kentdaşlık) hukuku çerçevesinde getirilen "hak" tanımı, o yerleşmede yaşayan herkesi içerir. Ancak kadınları gerçek anlamda içerebilmesi, kadınların yaşam koşullarına uygun katılım ve hizmet düzenlemelerinin düşünülmesine bağlıdır.

MADDE 127- Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının, mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek, oluşturulan kamu tüzel kişisidir.

5393, MADDE 3- Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Belediye: Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini,

(...) ifade eder.

5302, MADDE 3 - Bu Kanunun uygulanmasında;

a) İl özel idaresi: İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini,

(...) ifade eder.

Yerel yönetimler, eşit bir topluluğun içinde çalışmamaktadır. Oysa yasa-da, “mahalli müşterek ihtiyaçlar” üzerinden hizmet üretimini öngörmekte-dir. Mahalli ihtiyaçların içindeki müştereklik, yereldeki tüm kentdaşların müşterek sorunları, ihtiyaçları olduğu varsayımından hareket etmektedir. Oysaki yerel yönetimler, eşit bir topluluğun içinde çalışmıyorlar. Ekonomik, toplumsal farklılıklar var. İnsanlar gelir durumlarına göre, sınıfsal durum-larına göre ayrılmış, farklı yerlerde yaşıyorlar. Farklı yerlerde yaşıyor olmak, farklı ihtiyaçlar doğuruyor. İhtiyaçları farklı düzeyde karşılanıyor. Kentlerde yoksul – varıl, kadın – erkek, engelli, genç, yaşlı veya çocuk bir arada yaşa-maktadır. Bir kentte birden fazla etnik grup yaşıyor olabilir. Bir kentte yaşa-yanların hepsi aynı inanışa sahip olmayabilir. Kentdaşlar birbirinden farklı-dır ve o farklılık, görülmediği ya da doğru algılanmadığı birçok durumda eşit-sizlik yaratabiliyor. Bu durumda, ‘hangi müştereklik’ sorusunu sormak el-zem oluyor.

Yine kadın – erkek eşitsizliği üzerinden gidilecek olursa, o yerleşimde ya-şayan kadınların, bir başka deyişle “kadın hemşehrilerin”, diğer hemşehriler gibi yerel hizmetlerden yararlanma, yerel yönetimlerin karar ve hizmetleri-ne katılma, yerel etkinlikler hakkında bilgilenme hakkı vardır. Bu nedenle kadın – erkek eşitliği anlamında, yerel yönetimlerde duyarlılığı ve bilinci art-tırmak gereklidir.

Kentte ulaşım, alt ve üst geçitler, vatandaşın genel kullanımına açık tüm alanlar, kentsel güvenlik, taşınmazlar, belediye yardımları gibi hizmetlerden yararlanma konularındaki göstergelere bakalım: Kadınların “belediye yardım-larından” yararlanma hakları, kadınların belediyeyle ağırlıklı olarak “yardım” üzerinden ilişkileneşine yol açmakta, yönetimle kadın hemşehri arasındaki eşitlikçi ilişkiyi zedelemektedir. Bu nedenle yardımların, özellikle güçlendirici (meslek edindirme gibi) meslek kurslarıyla tamamlanması gereklidir.

Ulaşım

Ülkemizde kadınların otomobil kullanım oranı ve sahipliği çok düşüktür. Kadınlar, ağırlıklı olarak, toplu taşıma araçlarını kullanarak veya yaya olarak

kent-içi yolculuk yapmaktadır. Dolayısıyla toplu taşımacılığa ve yayalığa ilişkin düzenlemelerin niteliği, kadınların mekânsal ve toplumsal hareketliliğini belirleyen unsurlardan biridir.

Yerel yönetimler kadınlar için yaya olarak ulaşımı kolaylaştıracak çevre düzenlemeleri, otobüs saatleri ayarlamaları, özel otobüslerde de kullanılan tek tip kart uygulamaları vb kolaylıklar getirebilir.

Kadınların mekânsal ve toplumsal hareketliliklerini sınırlandıran en önemli etmenlerden biri de yollar, caddeler ve parklar da dâhil olmak üzere, kentin kamusal mekânlarını, özellikle hava karardıktan sonra kullanamamalarıdır. Bu, mekânın adil ve eşitlikçi kullanıldığı düşüncesini zedelediği gibi kadınların bedensel ve ruhsal bütünlüklerini de tehdit altında bırakmaktadır. Burada bir alıntıyla şu soruları sormak mümkündür. "Niye düz yol arabaların olsun? Niye şehir içi otoyol olsun? Ankara bu durumun tipik bir örneğidir. Otomobillerin çok rahat hareket edebileceği bir biçimde ulaşımı düzenlemek tipik bir uygulamadır. Otomobiller için arabalar için kırmızı ışığın kaçta baş-

ladığına sayı olarak bakalım. Bir de yayalar için kaçta başladığına bakalım. Bu rakam, kadınlar ile erkekler arasında aynı anlama mı geliyor? Kent içi ulaşım politikası düzenlenirken, yaya üstgeçidini yapalım, yaya altgeçidini yapalım. Işıklılandırma sistemini ayarlayalım. Katlı kavşak yapalım, orada trafik tıkanmasın. Gitsin başka yerde tıkansın, yaklaşımı hakimdir.” (16)

Ankara Akay Caddesi'nde karşıya geçmeye çalışan yayalar

“Ankara’da Akay Kavşağı yapılırken bir takım sivil toplum örgütleri, şehir plancıları odası, ‘bu yaptığınız yaya haklarına aykırı’ dediler. Melih Gökçek de, “onlar da arabalarından indiklerinde yayalar” dedi. Arabalarından inenler kimler acaba? Bir şehri otomobillerin çok rahat edebileceği bir biçimde düzenlemek ile kent içi ulaşım politikasını buna göre tasarlamak, basbayağı kadın düşmanı

bir politikadır. Çünkü çok basit bir nedeni var. Otomobil kullanıcılarının çok büyük bir yüzdesi erkeklerdir. Dolayısıyla bu, kadınların değil, erkeklerin hayatını kolaylaştırır. Bir şehirde gündelik alışverişi yapmak kadınlardadır, değil mi? Kadınlar daha fazla yükü şehir içinde yolculuk yapıyorlar. Dışarıya pusulete çıkabiliyor mu? O pazar arabasını rahatça sürükleyerek getirebiliyor mu? ”

Belediyelerin suçların önlenmesi ve kentsel güvenliğin sağlanması konularında yetkilerinin çok sınırlı olduğu bilinmektedir. Fakat mevcut düzenlemeler (özellikle zabıta hizmetleri ile açık alan düzenlemeleri, aydınlatmaları) çerçevesinde dahi bu konuda özel bir duyarlılığın geliştirilmesi ve gösterilmesi olanaklıdır. Ayrıca yeni yasalarla getirilen düzenlemeler, kadınların ulaşım, dolaşım ve güvenlikle ilgili olarak belirtilen özgül sorunları dikkate alınarak yapılmalıdır. Özellikle yerel yönetimlerin yürüttüğü hizmetler özelleştirilirken

(16) VAN EĞİTİMİ/AYTEN ALKAN

yapılacak alt-düzenlemelerin yanı sıra imtiyaz, kiraya verme, hizmet satın alma uygulamalarında da kadınları güçlendirici önlemler yer almalıdır.

Kullanılmayan üstgeçitte 'Kısır günü',
10/02/2009, Radikal: Saltanata Son Platformu
üyeleri Meşrutiyet Caddesi'ndeki üstgeçitte
kısır günü düzenledi.

Bir engelli vatandaş,
bu üst geçidi nasıl
kullanabilir? Neden
düz yol araç sahibi
olanlar tarafından
kullanılsın?

Meşrutiyet Caddesi-Ankara

Kent içi ulaşım, güvenlik, kullanım kolaylığı, sadece kadınlar açısından değil, bedensel engelliler açısından da sorunludur. Bazı duyarlı mimarlar, "bedensel engel yoktur, mimari engel vardır." diyorlar. Aile de alışverişi genellikle kadınlar yapmaktadır ve bu durumda, pazar arabasının rahatlıkla sürüklenmesi, kadınların problemi haline gelmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, motorlu taşıtları kullananların yüzde 90'ının erkekler olduğu bilindiğine göre, kadınlar da yaya olmaktadır. Bu, kent içi kullanımında, kadınlarla erkekler arasında bir güç eşitsizliği yaratmaktadır.

Kent içi ulaşım nasıl düzenlenecek? Bu düzenleme, kimin işini kolaylaştıracak? Kadınlarla erkekler açısından aynı anlama gelecek mi? Bir şehirde taşıt trafiğini kolaylaştırmaya yönelik her uygulamaya, özel araç trafiğini kolaylaştırmaya ve yalnızca bunu dikkate almaya yönelikse, aynı zamanda kadın düşmanı bir politikadır. Kadının şehrin içindeki hareketliliğini zorlaştırmaya dönük bir politikadır. Dolayısıyla bir şehrin içinde örneğin; şehir içi ulaşım politikasının nasıl düzenleneceği çok cinsiyetli bir şeydir. Hayata geçtiğinde, kadınların yaşamı kolaylaşıyorsa cinsiyetçidir.

Örnekler

Kanada'nın bir şehrinde belediye otobüsleri, kadın yolcuları hava karardıktan sonra, yalnızca duraklardan değil, durak aralarında da "dur" dedikleri yerlerde indiriyorlar. İndiği yerle, gideceği yer arasında yürüme mesafesi olabildiğince az olsun, diye yapıyor.

Meksika'da ise, pembe otobüsler vardır. Meksika'da ve aslında dünyanın her yerinde toplu taşıma araçlarında taciz, tehdit vs. çok yaygın olarak var. Kadınlar istiyorlarsa, o pembe otobüslere biniyorlar. Pembe otobüslerde yalnızca kadınlar yolculuk yapıyor. Ancak Türkiye'de kadınlara mahsus toplu taşıma söz konusu olursa veya olduğunda, hemen yüksek siyasete düşüyor. Bir dönem kadın hakları tartışması söz konusu olduğunda da böyle oldu. "Vay efendim, bunlar şeriatı da getirecek, haremlik selamlık getiriyorlar." Kadınlara mahsus alanların altında yatan mesele aslında kolay anlaşılabilir. Kadın parka gidebilecek, kadın parkta oturmak nedir, bunu yaşayabilecek ya da yaşayamayacak. Bunun kadınlar için yaşamsal bir ihtiyaç olduğu, rahatlıkla görülebilir. Dolayısıyla, ilerici – gerici şeriatçı – laik tartışmasına dönüşüyor. Ancak bu bir ihtiyaçtır. Örtülü olmak, sürekli evde oturmak, güneş görmeyen bir evde yıllarca oturmak sebebiyle, birçok kadın D vitamini eksikliği yaşamaktadır. Yerel hizmetlerde, yalnızca kadınlara mahsus hizmetlerin ihtiyaçları burada daha net anlaşılır. Mesela kadın parkları, buna örnek olarak verilebilir. Yalnızca kadınların yararlanacağı bu parklarda, kadınlar daha rahat hareket etme imkânı bulacaklardır. Mesela güneşleneceklerdir.

Yalnızca kadınlara ve erkeklere özel mekânlar var mıdır? Kadınlar ne yapıyorlar, nasıl oturuyorlar, erkekler nasıl oturuyorlar? Kadınlara özgü mekânlar var mı? Erkeklere özgü denilmediği halde, yalnızca erkeklerin bulunduğu mekânlar var mı? Peki, kadınlar ne yapıyorlar oralarda, erkekler ne yapıyorlar? Bedenleri nasıl? Bacaklarını açarak oturan kaç kadın var? Ama erkekler hep öyle otururlar ve yer kaplarlar. 4 – 5 erkek bir araya geldiğinde, sesleri yüksek çıkar, bağırarak konuşurlar. Oysa kadınların sesi hep kısıktır.

Ayrıca tüm kadınlarla tüm erkeklerin hepsi bir midir? Aralarında mekânsal ve mekânsala bağlı davranışsal bir ayrışma var mıdır?

Cinsiyete dayalı ayrışma, pek çok mekânda devam eder. Sıradan bir okul – aile toplantısı veya veli toplantısına buna kadınlar gider. Para işlerinin görüşüleceği, okulla ilgili toplantı varsa erkekler gider. Hastanelerde refakatçiler, ev içindeki iş bölümünün bir devamı olarak daha çok kadınlardır. Dünyada böbrek donörlerinin (böbreğimin birisini sana vereyim diyenlerin) yüzde 80'inin kadınlar olması bir hayli ilginçtir.

Kadınlar söz konusu olduğunda, taciz, sarkıntılık, toplu taşıma araçlarında sıkışıklık, kalabalık olma, onun yarattığı rahatsızlık, bakılma, dikizlenme de kaçınılmaz oluyor.

Bazı büyük şehirlerde aktarmalı araçlardaki yaya yürüme mesafesinin uzunluğu, özellikle hava karardıktan sonra, düzensiz kaldırım yol döşemeleeri, farklı yerler arasındaki mesafelerin uzaklığı hep sorundur. Parti binalarında, kamuda, bazı özel işyerlerinde, şantiyelerde kadın tuvaletlerinin olmaması sorundur.

Sorunlar semtlere göre değişkenlik gösterir

Kadınlar açısından, güvenlikle ilgili sorunlar mevcuttur. Aydınlatma, ışıklandırma ile ilgili sorunlar var. Kadınların ihtiyaçları nedir, nasıl çözülür, diye sorulduğunda, karşımıza başka türlü sorunlar çıkmaktadır. Çünkü kadınlar, 'ne ihtiyacın var' denildiğinde, o ihtiyaçları çok kolay tarif edemeyebilir. Bunun türlü nedenleri vardır. Mesela, kadınlar bir feragat kültüründen geliyor. Kendi ihtiyaçlarını değil de, başkalarının ihtiyaçlarını düşünmek ve karşılamak üzere sosyalleştikleri, büyüdükleri ve kadın oldukları bir kültürden geliyorlar. Kendi ihtiyaçları üzerine düşünme alışkanlıkları gelişmiyor. Diğer taraftan, birbirlerinden yalıtılmış olarak yaşarlar. Dolayısıyla, ihtiyaçlarını doğrudan dile getiremeyebilirler. Bu ihtiyaçların ortaya çıkmasına yardımcı olacak kurumsal çalışmalar da kadınların sorunlarını dile getirmesine yardımcı olabilir. Kadın merkezleri, toplum merkezleri bu noktada önemli ku-

rumlardır. Kadınlar bu kurumlara el becerisi kazanmak için giderler, ancak kendisiyle aynı/benzer sorunların yaşandığını gördüğünde, yaşadıklarını daha kolay tarif edebilirler.

Sorunlar coğrafyadan coğrafyaya da değişkenlik gösterir. Hatta mahalle-den mahalleye değişkenlik gösterir. İstanbul Ümraniye’de gecekondulu mahallesinde yaşayan kadınlar ile Nişantaşı’nda yaşayan kadınlar aynı sorunlarla karşılaşmıyorlar. Bu, tüm kentler için hemen böyledir. Dolayısıyla, yaşanan yerin kır – kent oluşu, tarım ekonomisi – ticari ekonomi oluşu, siyasal eğilimler, kentlilik, köylülük, etnisite, coğrafi köken, yaş, eğitim düzeyi, günün farklı bölümlerinde farklılaşan sorunlar, giyim tarzı üzerinden farklılaşan sorunlar mevcuttur.

‘Sığınma Evi ihtiyacın ve gerekenin çok altında’

Nüfusu 50 binden fazla olan yerleşimler ve büyükşehir belediyeleri, kadınlar ve çocuklar için koruma evi açmakla yükümlüdür. Yeterli olmasa da bu bir kazanımdır. Belediye Kanunu’na bu hükmün belediyelerin zorunlu görevi olarak girmiş olması uzun süren mücadelenin sonucu elde edilmiştir. Türkiye’de 16 büyükşehir belediyesine ek olarak, nüfusu 50 binden fazla 240 belediye var. Bunlardan yalnızca 19’u yasal zorunluluğu yerine getirdi. Hepsini beraber değerlendirdiğimizde, aşağı yukarı bin 300 kadını aynı anda barındırabilecek kapasitede 50 küsür belediye var.

9 milyonluk İsveç’te 160 civarında Sığınma Evi var. Türkiye’den biraz daha fazla nüfusa sahip olan Almanya’da 400 kadar Sığınma Evi var. Yine Fransa’da 400’ün üzerin-de sığınak var.

Cinsiyetler arası eşitsizlik ve yerel politikalar denilen şey, sadece kadın sığınma evi ile ara istasyon açılması, kadınlar için mesleki beceri kursları, el ürünleri pazarlayacakları bir takım stantlar tahsis edilmesi gibi, doğru-dan doğruya kadınlara yönelik hizmetlerle sınırlı değildir. Bir kentte, bir ilde, bir mahallede üretilen bütün politikalar, öyle niyet edilmese bile, kadınları ve erkekleri farklı bir biçimde etkileyebiliyor. Birileri otomobille yol-

culuk ediyor, birileri toplu taşıma araçlarına ve yaya olarak yolculuk yapmak zorundadır.

Bir şehirde yaşayan herkesin, spor faaliyetlerinden dinlenmeye, motivasyona vs. hakkı vardır.

“Spor yatırımından anlaşılan şey sadece halı futbol sahası yapmak olmamalıdır. Bu durum Türkiye'nin muhtelif yerlerinde çok da farklı değildir. Benim İstanbul'da oturduğum sokakta, uzaydan gelmiş olsam, o sokakta oturan herkesin oğlan çocuk doğurduğunu sanacağım. Yok, çünkü sokakta kız çocuk yok. Sokakta hep oğlan çocukları oynuyorlar.”

“Galata Köprüsü, erkekler için başlıca dinlenme, eğlenme, meditasyon yapma alanıdır. Köprü üzerinde balık tutarlar. Orada şöyle bir şey yaşandı. Bir gün kadının biri, “balık tutacağım” diye oraya gitti. Kadını hayasızca davranışlarda bulunmaktan tutukladılar ve yargılama süreci başladı. Şu an dava Yargıtay aşamasındadır. Rivayet odur ki, kadın balık tutmaya gittiğinde, köprüdeki bir takım adamlar, huysuzlanıyorlar; oradaki güvenlik görevlisine haber veriyorlar. İşte kadının üzerinde gecelik varmış, tayt varmış, bilmem ne varmış, geceliği havalanıyormuş. Kadına bu nedenle dava açılıyor?”

Cinsel eğilim bir farklılıktır. Her yerde insanlar heteroseksüel değil, bazı kadınlar kadınları, erkekler erkekleri seviyor ve bunlar tümüyle mekânsızdır.

Yoksulluk bir farklılıktır. Farkın eşitsizlik kaynağı olduğu durumlarda da hafifletecek birtakım önlemler gerekiyor. Bu çerçevede düzenlenmiş bir takım uluslararası belgeler var. Mekânda sosyal adaleti sağlayan, mekânda eşitliğin gerçekleşmesi için bazı uluslararası ilkeler koyan belgeler mevcuttur. Bunlardan biri, “Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi” dir.

Avrupa Konseyi, bu hakların; yaş, cinsiyet, ırk, inanç, milliyet, sosyo – ekonomik ve politik statü, ruhsal ve bedensel özür gözetmeksizin, tüm insanlara eşit koşullarda uygulanmasını savunur. Yani herkesin şiddetten arınmış bir yerde yaşamaya hakkı vardır. Herkesin her türlü kirlilikten, bo-

zuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı vardır. Herkesin yaşadığı çevreyi demokratik koşullarda denetleme hakkı vardır. İnsanca konut edinme, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma, dolaşım özgürlüğü hakkı vardır. Bu şart, Avrupa Sosyal Şartı, hükümetlerin değil, yerel yönetimlerin imzaladığı şarttır. Türkiye’de şartın altında sadece Bursa Nilüfer Belediyesi’nin imzası vardır. Bir takım haklar tarif ediliyor ve bunları yerel yönetimlerin vazifesi olarak tanımlıyor. İstihdam olanaklarının yaratılması konusunda, bütün yerel yönetimler doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibidir. Erişilebilir, nitelikli, kapsamlı kamu mallarının ve hizmetlerinin o yörede sağlanması gerekiyorsa özel sektörle işbirliği içinde, yaşama alanları, çalışma alanları vs. kentin bir takım alanlarının işlevleriyle uyumlu olması, güvenlik, kişisel bütünlük gibi bir takım haklar tanımlıyor. Eşitlik de bunların içindedir.

Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto’da bir takım haklar tanımlanıyor ve bunlara “Kentli Hakları” diyoruz. Aslında bunlar yurttaşlık haklarının mekânda somutlaşmasını tarif eden haklardır. Kentli hakları denilen haklar, bir yerde yaşıyor olmaktan kaynaklanan haklardır.

Bireyin, sosyal, kültürel, ahlaki, ruhsal gelişimine, kentsel refahını destekleyecek kentsel koşulların oluşturulmasıdır. Örneğin; kentsel güvenlik, çok büyük ölçüde kamusal mekânlara, kamusal ilişkilere referansla buralara bakılarak tanımlanan bir kavramdır. Kentsel güvenlik, genellikle kapının önünde bitiyor. Oysa kadınlar açısından, kentsel güvenlik denen şey, evin kapısının önünde biten bir mesele değildir. Örneğin; 2006 yılında Türkiye’de 70 bin kadın fiziksel saldırıya uğramıştır.

2003 yılından bu yana Türkiye’de binden fazla kadının namus gerekçesiyle öldürüldüğü söyleniyor. 2009 Yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün yaptığı araştırmaya göre, en az 10 kadından 4’ü eşinden ya da beraber yaşadığı insandan fiziksel veya cinsel şiddet görüyor. Dolayısıyla bu hakları, kadınların özgün koşullarını, spesifik koşullarını dikkate alarak düşünmek gerekiyor.

Türkiye’de kadınlar taşınmazların ancak yüzde 9’una sahiptir. Oysa herkesin konut edinme hakkı Anayasal güvenceye bağlanmıştır. Yerel yönetimlerin bu konudaki yükümlülükleri yeni yasada açıkça belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin bu çerçevede tahsis edeceği arsa ve yapacağı konutlarda seçenek, çeşitlilik ve erişilebilirliği artırması, sosyal ve ekonomik olanakları kısıtlı olan kadınların haklarını pazar mekanizmasına bırakmayarak, kadınlar için belli oranda arsa ve konut ayırması, bunun önceden belirlenmiş bir ‘kadın konut edinme hakkı kotası’ kapsamında yapılması mümkündür.

İl Genel Meclisi ve Belediye Meclislerinde Oluşturulan

Kadın Hakları veya Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonları

Yerel düzeydeki en alışılmış eşitlik mekanizması türü, belediye meclisi veya il genel meclislerinde oluşturulan eşitlik komisyonu/komiteleridir. Söz konusu organlar siyasi partilerin temsilcilerinden meydana gelir ve yerel seçimlerin sonucunu yansıtır. Bu komisyonlar, yerel yönetimlerde eşitlik bakış açısının yerleştirilmesi için eşitliğe dair eylem planı hazırlar ve bunun koordinasyonu için çaba gösterir. Ayrıca, belediye ve il genel meclislerine eşitlikle ilgili konularda tavsiyelerde bulunur. Bir başka deyişle; bu komisyonların asıl görevi, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen kararların alınmasına yönelik girişimlerde bulunmak; belediye veya il genel meclislerinden geçen tasarımlar, teklifler, kararlar ve diğer tasarrufları toplumsal cinsiyet perspektifi ile gözden geçirmek, bu kararların uygulamasını izlemek ve değerlendirmek; kadın haklarını savunmak ve eşit fırsatları garanti altına almak için stratejiler ve tedbirler tanımlamak; tavsiyelerde bulunmak; toplumsal cinsiyet ve eşitlik alanında faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktır. Bu komisyonların görevleri arasında, karar alma süreçlerine katılımlarını artırmak için kadınların kamusal alana ve kamu faaliyetlerine katılımını teşvik etmek; durum analizi yapmak ve yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği ihlallerini ortadan kaldıracak tedbirler önermek; her iki cinsiyet için de eşit hakları ve fırsatları savunmak; il veya

belediye meclislerindeki diğer komisyonlar ile toplumsal cinsiyet eşitliğine dair konularda işbirliği yapmak da yer almaktadır.

Öneriler

5393 Sayılı Belediyeler Kanunu'nun 17. Maddesi ile 09 Ekim 2005 tarih ve 25961 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İçişleri Bakanlığı Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği'nin 21. Maddesi uyarınca, il ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10 binin üzerindeki belediyelerde plân ve bütçe ile imar komisyonlarının kurulması zorunludur. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 16. Maddesi ile 09 Ekim 2005 tarihli ve 25961 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İçişleri Bakanlığı İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliği'nin 20. Maddesi uyarınca, plan ve bütçe komisyonu, imar ve bayındırlık komisyonu, eğitim, kültür ve sosyal hizmetler komisyonu ile çevre ve sağlık komisyonunun kurulması zorunludur. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 15. Maddesi uyarınca imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plân ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonunun kurulması zorunludur. Bunun dışında, belediye ve il özel idarelerinde en az üç, en çok beş üyeden, büyük şehirlerde en az beş, en çok dokuz üyeden oluşan ihtisas komisyonları oluşturulabilir.

Yukarıda verilen yasal çerçevede, yerel hizmete erişim ve hizmetlerden eşit biçimde yararlanma konusunda en dezavantajlı kesim olan kadınların sorunlarının çözümüne katkıda bulunacak, onların spesifik ihtiyaçlarına cevap verecek yerel hizmet sunumu için belediye ve il genel meclisinde "kadın hakları" veya "kadın-erkek eşitliği komisyonları"nın kurulması ve bu komisyonların kurulması zorunlu komisyonlar arasına alınması önerilmektedir. Özellikle büyükşehir belediyelerinde "gençlik ve spor komisyonu"nun zorunlu komisyonlar arasında yer aldığı gibi "kadın-erkek eşitliği komisyonu"nun da zorunlu komisyonlar arasında yer alması mümkündür. Söz konusu komisyonların kurulması, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun çalışmalarına yerel katkı sağlaması açısından da önemlidir.

Eşitlik Birimleri

BM Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW) tarafından da tavsiye edildiği üzere, merkezi hükümet ve yerel yönetimler etkin toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmaları kurmak, var olanları güçlendirmekle yükümlüdür. Bu mekanizmalar, merkezi hükümet ve yerel yönetimlerde mümkün olan en üst düzeyde kurulmuş, yeterli kaynak ve yetki ile donatılmış olmalıdır. Ancak bu şekilde yapılandırıldıklarında, resmi politikaların kadınlar üzerindeki etkisine dair tavsiyelerde bulunabilir; kadınların durumunu derinlemesine izleyebilir; yeni politikaların formüle edilmesine yardımcı olabilir; etkin stratejiler ve önlemler geliştirerek kadınların insan haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlayabilirler.

Eşitlik mekanizmalarının kurulması, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için gereklidir; ancak yeterli bir strateji değildir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının mevzuata, kamu politikalarına, programlarına, projelerine ve veri tabanlarına yerleştirilmesi gereklidir. Bunun yanında, planlama ve değerlendirmede kullanılmak üzere cinsiyet tabanlı veri-bilgi üretme ve yaygınlaştırma da aynı oranda önemlidir. Kadınların ilerlemesi için gerekli koşulları, kadın hareketinin, kadın kuruluşlarının ve taban örgütlerinin faaliyetleri ve etkileri ile kadınların yerel yönetimlerde temsil oranları belirlenir. Bu kavrayışla, BMOP çerçevesinde kadınların yerel hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla valilikler, il özel idareleri ve belediyelerde toplumsal cinsiyet odak noktaları veya eşitlik birimleri kurulmaktadır. Trabzon Valiliği tarafından yayımlanan genelgeyle valilikte bir eşitlik birimi oluşturulmuş ve bu yapı ilçelerde-kaymakamlıklarda toplumsal cinsiyet eşitliği birimleri oluşturulması- yaygınlaştırılmıştır. Görev değişikliğini takiben aynı çalışma Şanlıurfa Valiliği tarafından da gerçekleştirilmiştir. Nevşehir, Trabzon ve Kars İl Özel İdareleri eşitlik birimleri veya odak noktaları için mali kaynak sağlamıştır. Van Valiliği BMOP'un hedef ve çıktılarının sürdürülebilirliğini sağlamak için bir personelini eşitlik birimi sorumlusu olarak görevlendirmiştir.

Kars Belediyesi de benzer bir yol izlemiş ve bir personelini görevlendirmiştir. Kısa bir süre önce, Şanlıurfa Belediyesi de bu konuya eğilmiş ve çalışma ilgili kurumlarda birer eşitlik biriminin açılmasıyla sonuçlanmıştır.

Öneriler

BMOP kapsamında İzmir, Şanlıurfa, Trabzon Belediye ve İl Özel İdaresi ile Van İl Özel İdaresi stratejik planlarına, Yerel Eşitlik Eylem Planları ilke ve hedefleri doğrultusunda düzenlemeler yerleştirilmiş, böylece eşitlik konularına kaynak tahsisinin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır.

Bu uygulamanın tüm illerde yaygınlaştırılması önünde herhangi bir engel yoktur. Belediye ve il özel idarelerinin stratejik planlarının hazırlanması sürecinde, kadın kuruluşlarının görüş ve önerilerini alması ve aşağıdakine benzer düzenlemelere stratejik plarlarda yer verilmesi, yerel düzeyde kadın-erkek eşitliği alanı başta olmak üzere tüm eşitsizlik alanlarında önemli atılımlar sağlanabilmesinin temel koşulu olarak görülmelidir.

		Yaşam kalitesini yükseltmek için dikkat edilecek noktalar	Detaylar
Güvenlik	Kamusal Mekan	<ul style="list-style-type: none"> → Gözden uzakta sokaklar, caddeler, yaya yolları, açık alanlar ve parklar → Tek tip aktivitelerin yoğunluğu → Telefon kabinlerini ve tuvaletleri kullanmak → Kamusal alandaki düzensiz, dengesiz ve kaba davranışların delilleri (Vandalizm, duvar yazıları) → Kimsesiz hayvanlar 	<ul style="list-style-type: none"> → Canlı ve uzun süre yaşayan mekanlar /aktiviteler ve sürdürülebilir aktiviteler → Yaşayan sokaklar ve kafe kültürünün desteklenmesi gerekir. → Duvar yazıları ve vandalizm önlenmelidir. → Kamusal tuvaletlerin ve telefon kabinlerinin konumlarına dikkat edilmelidir. (Bkz Tablo 2). → Kimsesiz sokak hayvanları toplanıp bakım ünitelerinde barındırılmalıdır. → Mekanların organizasyonu hareket kolaylığını yükseltecek şekilde tasarlanmalıdır. → Mekanlar okunabilir ve algılanabilir olmalıdır (kadınlar bir mekanı ne kadar iyi bilir ve algılırsa kendini o kadar çok güvende hisseder). → Çıkmaz sokak, kıvrımlı yollar ve sağır cepheler yapılmamalıdır.

Güvenlik	Kamusal Mekan		<ul style="list-style-type: none"> → Keskin köşe oluşumundan kaçınılmamalıdır. → Peyzajda bitkilendirme görüş açısını daraltacak ve engelleyecek biçimde düzenlenmemelidir. → Mekanların aydınlatmalarına dikkat edilmelidir (çok katlı otoparklarda, yaya yollarında, parklarda, kamusal mekanlarda vb.). → Cadde ve sokaklardaki işaretler ve diğer bilgi veren tabelalar açık ve anlaşılır olmalıdır.
	Ulaşım	<ul style="list-style-type: none"> → Özel otomobil dışındaki diğer tüm ulaşım araçlarını kullanmak (özellikle akşam saatlerinde) → Özellikle gece geç saatlerde otopark kullanmak → Alt geçitlerin ıssız oluşu → Hızlı trafik akışı 	<ul style="list-style-type: none"> → Toplu taşımada ve duraklarda denetim ve gözetim artırılmalıdır. → Toplu taşım ve aktarma noktaları aydınlatılmalı, denetimi arttırılmalı ve diğer donatılarla (otopark, konut vb.) ilişkisi dikkatli bir biçimde kurgulanmalıdır. → Otoparklarda girişe yakın yerler sadece kadınların kullanımına sunulmalıdır. → Alt geçitler aydınlatılmalı ve uygun bir yerlerde bu mekanlar farklı aktivitelerle desteklenmelidir (bilet satış yeri vb.). → Yaya güvenliği sağlanmalıdır.
	Toplumsal Konular	<ul style="list-style-type: none"> → Toplumsal birlik eksikliği → Düzensiz ve alkol alan erkek sayısının fazlalığı → Gece dışarıya çıkmak 	<ul style="list-style-type: none"> → Güvenlik elemanları vb. ile gözetim/denetim sağlanmalıdır. → Bir mekanda acil bir durumda nasıl yardım isteneceğine dair olanakların yer alması güvenlik hissi sağlar.

Çöp sepetlerinin konumu	<ul style="list-style-type: none"> → İki çöp sepeti arasındaki mesafe 50–100 m olmalıdır. Bazı durumlarda 25 m kadar inebilmektedir → Yaya yoğunluğunun fazla olduğu mekanlarda ve açık alanlarda. Toplu taşıma araçları durakları çevresinde, yaya geçitleri yakınında bulunmalıdır.
Haberleşme araçlarının konumu	<ul style="list-style-type: none"> → Yerden yüksekliği en az 1 m olmalıdır. Özürlüler için ayrı telefon kabinleri düzenlenmelidir. → Açık kullanım alanlarında, yaya bölgelerinde, trafik gürültüsünden uzakta, güvenli biçimde erişilebilir yerlerde olmalıdır.
Kamusal tuvaletlerin konumu	<ul style="list-style-type: none"> → İki kapı arasındaki mesafe 600–1000 m olmalıdır. → Rahat ve güvenli biçimde erişilebilir şekilde konumlanmalıdır. <u><i>Kamusal tuvaletlerin niteliği:</i></u> → Tüm kamusal tuvaletlerde kadınlar için ayrı kabinler düzenlenmelidir. → Tuvaletler uniseks çocuk besleme, çocuk tuvaletleri ve bez değiştirme mekanları içermelidir. → Güvenli, rahat ve kolay erişilebilir olmalıdır.
Durakların konumu	<p><u><i>Durakların niteliği:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Güvenli ve rahat biçimde oturma, dinlenme ve bekleme ihtiyacına cevap vermelidir. → Aydınlatmasına dikkat edilmelidir. → Kolay görülebilir olması için renklerine ve formuna dikkat edilmelidir. → Haberleşme olanağı sağlamalıdır. → Dış hava etmenlerine karşı korunaklı olmalıdır. → Bilgilendirme tabelaları açık, anlaşılır olmalı (farklı dillerde kent haritaları, sefer saatleri vb.) ve görünebilir yerlere yerleştirilmelidir. → Metrolara çocuk veya özürlü arabası ile kolay erişim için asansör veya rampa yapılmalıdır.
Köprüler ve üst geçitlerin niteliği	<ul style="list-style-type: none"> → Arabalı bireyler için uygun iniş-çıkış platformları veya asansörler düzenlenmelidir. → Parapetler özellikle çocukların güvenliği için sık parmaklıklı veya cam, beton plak, çelik saç, vb. malzemelerle kaplanmalıdır. → Yeterli aydınlatma sağlanmalıdır.

Tüneller ve alt geçitlerin niteliği	<ul style="list-style-type: none"> → Giriş/çıkış noktaları kolay algılanabilir olmalıdır. → Gün ışığı niteliğinde aydınlatma sağlanmalıdır. → Özellikle ana arterlerdeki mekanlarda ilave işlevlerle (alışveriş vb.) desteklenip, günün her saatinde kullanılabilirliği sağlanmalıdır. → Arabalı bireyler için uygun iniş-çıkış platformları veya asansörler düzenlenmelidir.
Oturma yerlerinin konumu	<ul style="list-style-type: none"> → Trafik ve rahatsız edici etmenlerden uzak, emniyetli yerlerde düzenlenmelidir. → İstenmeyen hava koşullarından korunaklı olmalıdır. → Oturma birimleri yetişkin ve çocukların fiziksel özelliklerine göre düzenlenmelidir.
Su, çeşme, vb. elemanların niteliği	<ul style="list-style-type: none"> → Bu tür elemanlar kentsel alanın kalitesini yükseltir; hem görsel hem de işlevsel çeşitliliği artırır. → Donatı tasarımında güvenliğe dikkat edilmelidir. (çocukların rahat hareket etmesi için kenar korkuluklar kaplanmalı vb.)
Yaya yollarının yapımında dikkat edilmesi gerekenler	<p>Kullanım açısından;</p> <ul style="list-style-type: none"> → Dik ve keskin köşeli olmamalıdır (yüzde 7-8 eğim uygundur). → Farklı yüzeyler arasında geçişlerde merdiven yerine rampa uygulanmalıdır. → Zemin kaplama malzemesi olarak tutmayan, sert, düz, oymasız, kaydırmaz bir malzeme seçilmelidir. Kaldırım kenar taşı traşlı ve dar açılı yapılmalıdır. → Yol kaplaması çeşitlenerek insanlar yönlendirici olmalıdır. <p>Konfor açısından;</p> <ul style="list-style-type: none"> → Kötü hava koşullarından korunmak için yarı açık, kapalı vb. çarşılar yapılmalı ve konumlanışlarına dikkat edilmelidir. → Yeterli aydınlatma sağlanmalıdır. → Erişilmesi gereken yerlere en kısa yoldan erişim sağlanmalıdır. → Yaya alanları ile toplu taşıma durakları arasında bağlantı iyi kurgulanmalı, erişim en yüksek düzeyde olmalıdır.

	<p><u>Güvenlik açısından;</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Yaya ve taşıt birbirinden ayrılmalı ve mümkün oldukça birbirleriyle kesişmemelidir. → Duran ve hareketli yaya güvenlik ve konfor açısından ayrılmalıdır.
Yaya kaldırımalarının yapımında dikkat edilmesi gerekenler	<p><u>Kullanım açısından;</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Yaya yollarında ilgili maddeler kaldırımalar içinde geçerlidir. → Yaya kaldırımları en az 135 cm olmalıdır. Kadınlar açısından bu mesafe karşılıklı yürüyen iki kişinin geçebileceği mesafede -200 cm- olmalıdır. <p><u>Yaya sağlığı bakımından;</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Yayaların, özellikle bebek ve çocukların ve hamilelerin egzoz gazından etkilenmemesi için gerekli önlemler alınmalıdır. (egzoz gazının denetlenmesi, yol-kaldırım arasında tampon bölgeler oluşturulması vb.) → Yayalar rahatsız edici gürültüden kurtarılmalıdır. Özellikle yaşlılar ve hasta kişiler ani durumlarda farklı tepkiler verebilmektedir. (araçların gereksiz yere klakson çalmasının önlenmesi yol-kaldırım arasında tampon bölgeler oluşturulması vb.) <p><u>Diğer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Sürücü kurslarında dikkatsiz yayalar için daha dikkatli olunması vb. konular da eğitim programlarına dahil edilmelidir.
Yaya geçitleri yapımında dikkat edilmesi gerekenler	<p><u>Kullanım açısından;</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Yayalar sık aralıklarla düzey değiştirmek zorunda bırakılamaz. Zemin kötü yayalara aittir. Eğer üst veya alt geçit kullanılacaksa yürüyen merdiven konulmalı, hemzeminde çocuk ve özrürlü arabaları için basılınca yanan sinyalizasyon bulundurulmalıdır. → Görme engelliler için sesli sinyalizasyon konması gerekmektedir. → Sinyal süresi çocuklar, özrürlüler vb. için gerekli yürüme zamanına göre hesaplanmalıdır.

Hazırlayan: Araştırma Görevlisi Zeynep Yılmaz Bayram –
KTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

CERM

Doğrudan doğruya bizi ilgilendiren, “Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı”nın kısa adı CERM’dir. Bu şart, 2006’da Avru-pa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konseyi’nde kabul edildi. Avrupa’daki bütün yerel ve bölgesel yönetimleri, cinsler arası eşitliği gerçekleştirecek ön-lemler almaya davet eden Şartın imzacıları, hükümetler, yerel ve bölgesel yönetimlerdir. Yerel düzeyde bir hak olarak tanımlanan bu Şartı, Türkiye’de hiçbir yerel yönetim imzalamış değildir. Avrupa’da 760 küsur yerel yönetim, belediye veyahut bölge yönetimi tarafından imzalanmıştır. Şart, Yerel ve Bölgesel Yö-netimler, bütün sorumluluk alanlarında kadın erkek eşit-liği hakkını hayata geçirmelidir. Söz konusu yönetimler, yani yerel ve bölgesel yönetimler -Türkiye’de bölgesel yönetimler yok- bütün ayrımcılık biçimlerini ortadan kaldırmakla görevlidir, diyor. Bunu görev olarak tanımlıyor. İkincisi; yerel ve bölgesel yönetimler, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlıları dikkate almak zorundadır, diyor. Yani kadın, Kürt kadın, iş-çi Kürt kadın, lezbiyen işçi Kürt kadın vs. cinsiyetin yanı sıra; ırk, renk, din, dil, etnik toplumsal köken, inanç, ulusal bir azınlığın üyesi olma, yaş, cinsel yönelim gibi çoğul ayrımcılık gibi dezavantajlar kadın erkek eşitliğini hayata geçirmede dikkate alınmalıdır, di-yor. Şart, karar alma süreçlerinde özel bir dikkat gösterilmesi gerektiğini, bu süreçlere dengeli bir katılımın demokratik bir toplum olmanın önkoşulu ol-duğunu söylüyor. Kalıp yargıların kırılması gerektiğini söylüyor ve bunda da yerel yönetimlere sorumluluk yüklüyor.

Kadın Kentleri

Kentsel politikalar ve yerel hizmet sunumu açısından kapsamı daha geniş olan “Eşitlikçi Kent” bağlamında “Kadın Kent”ini genel olarak; kadınların kentli haklarının yaşama geçirildiği, yerel karar süreçlerine ve karar mekanizmalarına katılımlarının sağlandığı, kadınların yaşam koşullarının iyileştirildiği, hayatın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlayacak yerel eşitlik politikalarının oluşturulduğu ve bu politikaların yerel yönetim anlayışına yerleştirilerek, eşitliği sağlayıcı yerel hizmet sunumlarının gerçekleştirildiği kent olarak tanımlayabiliriz.

Kentsel mal ve hizmetlerin kullanıcıları olan kadınların, bunların üretim, sunum ve dağıtımına ilişkin karar alma süreçlerine katılmaları, kadınların gereksinme ve sorunlarının yansıtılması için uygun kanalların oluşturulması, cinsiyet eşitsizliklerine ve farklılıklarına duyarlı yeni bir kent yönetimi yaklaşımıyla;

- Kadınların yerel karar süreçlerine ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı, kadınların yaşam koşullarını iyileştirici, hayatın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlayıcı eşitlik politikaları oluşturulması ve bu politikaları yerel yönetim anlayışına yerleştirerek eşitliği sağlayıcı yerel hizmet sunumlarını gerçekleştirmek,

- Bunun, yerel yönetimler, yerel kadın örgütleri ile diğer sivil toplum örgütleri, meslek odaları, özel sektör temsilcileri yer aldığı katılımcı bir süreçle hazırlanması,

- Yerel yönetimlere, kadın erkek eşitliğini sağlamak için yapması gereken işlerin genel çerçevesinin çizilmesi,

- Kadın örgütlerinin yerel yönetimlerle işbirliği oluşturmak ve yapılanları/ yapılmayanları izlemek için yol gösterici bir araç olması,

- Tüm tarafların kadın sorunları ve buna yönelik kamusal çözüm önerileri hakkında görüş, istek ve yükümlülüklerini netleştirmeye yardımcı olmasıdır.

Yerel Eylem Eşitlik Planı İlkeleri

- Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını ana politikalara yerleştirmek, cinsiyete duyarlı yaklaşımları benimsemek,

- Katılım ve ortaklığı desteklemek,
- Bütüncül bir yaklaşıma dayanmak, yönetimler arası işbirliğini sağlamak,
- Hizmet sunumunda iyi yönetim anlayışını benimsemek,
- Süreç yönelimli bir yaklaşımla çözüm geliştirmek,
- Sürdürülebilirliği gözetmek,
- İzleme denetim ve şeffaflığı sağlamak.

1. Yerel Karar Mekanizmalarına Katılım

- Yerel kadın örgütlerinin, yerel meclislerin çalışmalarını izlemesi ve yerel ihtisas komisyonlarına katılımlarının sağlanması.
- Kent konseylerine kadınların katılımının artırılması ve kadın meclislerinin oluşturulması.
- Stratejik planların hazırlık ve uygulama süreçlerine kadın kuruluşlarının katılımının sağlanması.
- Yerel yönetim ve kadın kuruluşlarının işbirliğine açık bir yönetim anlayışıyla gönüllü katılımın sağlanması.
- Valilik ve Belediyelerde kadın-erkek eşitliği birimlerinin oluşturulması.
- Yerel siyasete kadın katılımının arttırılmasına yönelik olarak kadınların güçlendirilmesi.
- Yerel yönetimlerde çalışan kadınların kariyerlerinde yükselmelerine olanak tanıyacak hizmet içi eğitim vs. olanaklarının artırılması.

2. Kentsel Hizmetler

- Kentin kayıt sisteminin, cinsiyet ayrımlı verilerin toplanmasına olanak tanıyacak şekilde iyileştirilmesi.
- Kadınların, kentsel hizmetlere yönelik gereksinmelerini ve taleplerini ortaya çıkaracak çalışmaların yapılması.
- Sağlanan kentsel hizmetler hakkında, kentlilerin düzenli olarak bilgilendirilmesi.
- Kadınların kent ve çalışma yaşamına daha fazla katılabilmesi için kreş, gündüz bakımevi, yaşlı bakımevi olanaklarının sağlanması var olanların iyileştirilmesi.
- Kentlerde kadınların bir araya gelebilecekleri kadın merkezlerinin sayılarının artırılması.
- Kadınların kent içi mobilitelerini artırmak üzere toplu taşıma araçlarında özel indirimler yapılması.

- Kadın-doğum, çocuk ve diğer hastanelere giden toplu taşıma araçlarının bilet ücretlerinin düşürülmesi.
- Geceleri karanlıkta toplu taşıma araçlarının sürücülerinin durak dışında durmasına olanak sağlanması.
- Toplu taşıma duraklarında kadınların 155 acil yardım hattını arayabilecekleri düğmelerin konulması.
- Toplu taşıma araçlarının sürücülerinin insan hakları ve kadının insan hakları konusunda eğitilmesi.
- Yol gösteren levhaların herkes tarafından okunabilir ve anlaşılabilir hale getirilmesi.
- Yol, park, otobüs durağı vb. alanların daha iyi aydınlatılması.
- Engelli, yaşlı kadınlara ve engelli bakımını üstlenen kadınlara yönelik kentsel hizmet düzenlemelerinin yapılması.
- Kentsel planlama, toplu konut alanı ve kentsel dönüşüm projelerinin yapımında cinsiyete duyarlı bir plan ve proje yaklaşımının benimsenmesi, kadınların görüşlerinin alınması ve kararlara yansıtılması.
- Toplumsal cinsiyet duyarlı yerel bütçe hazırlanması.
- Kentsel hizmetlerin mahalle ölçeğinde verilmesi ve yaygınlaştırılması.
- Kentsel hizmet sunucularının kadın-erkek eşitliği konusunda farkındalıklarının artırılması.

3. Kadına Yönelik Şiddet

- Şiddet konusunda farkındalık artırma çalışmaları yapılması.
- Şiddet mağduru kadınlar için 7 gün 24 saat hizmet verebilecek acil telefon hattı kurulması.
- Şiddet mağduru kadının acilen korunmaya alınması için bir acil eylem biriminin oluşturulması.
- Şiddete uğrayan kadınlara hizmet sunacak kamu görevlilerinin eğitilmesi.
- Karakollarda kadın bürolarının kurulması.

- Kadın danışma merkezleri, ara istasyon ve sığınma evleri açılması.
- Şiddeti önlemeye ve şiddet mağdurlarını korumaya yönelik faaliyetleri izleyecek, denetleyecek bir koordinasyon birimi veya kurulunun oluşturulması.
- Fuhuşla mücadeleyle ilişkin tüm ilgili kamu kurumlarını içine alan bir çalışma başlatılması.

4. Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı

- Yerel yönetimlerin kreş, yaşlı ve hasta bakımevleri vb. gibi olanaklar sunarak, kadınların çalışma hayatına katılımını desteklemesi.
- İş olanakları yaratılmasında kadın erkek eşitliği ilkesinin gözetilmesi.
- İstihdam garantili meslek eğitimi, beceri ve kapasite geliştirme programlarının artırılması, bu programların kadınların ve piyasanın talebi doğrultusunda yeniden yapılandırılması ve bunlardan kadınların yararlanmasının sağlanması.
- Mikro kredi uygulamalarının kadınları güçlendirici biçimlerinin benimsenip uygulanması.
- Kadınların el emeği ürünlerini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapılması.
- Kadınların sosyal güvenlik sisteminden yararlanmalarının sağlanması.

5. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

- Kent kayıt sistemini güçlendirerek, kaydı olmayan kadınların ve kız çocuklarının nüfus kayıtlarının çıkartılması.
- Kız çocuklarının zorunlu eğitimi tamamlamalarının sağlanması.
- Kız öğrencilerin eğitim imkânlarının ve barınma olanaklarının artırılması.
- Kamu kurumları arasındaki işbirliğini artırarak halkın zorla ve erken evlilik ile akraba evliliğinin zararları konusunda bilgilendirilmesi.
- Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin yeniden yapılandırılması ve etkisinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.
- Kadınlara hizmet sunan personelin kadın hakları konusunda eğitilmesi.

- Kadınlara yönelik olarak hizmet veren personel sayısının (sosyal hizmet uzmanı, psikolog vb) artırılması.
- Ergenlik eğitim merkezi, menopoz klinikleri, evlilik danışma merkezleri kurulması.
- Özürlü kadın ve çocuklara ücretsiz sağlık hizmeti verilmesi.
- Önleyici sağlık hizmetlerinin niceliğini ve niteliğinin iyileştirilmesi.

6. Göç ve Yoksulluk

- Göç etmiş kadın ve kız çocuklarına, dil bilmeyenler de dikkate alınarak, kenti ve kentsel kurumlan tanıtma amaçlı eğitim ve gezi çalışmaları yapılması.
- Sığınmacı kadın ve kız çocuklarına yönelik İl Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube Dairesi, UNHCR ve SYDV'nin yürüttüğü çalışmaların daha koordine hale getirilerek güçlendirilmesi,
- Bu kadınlara yönelik eğitim ve istihdam programları düzenlenmesi, kız çocuklarının liselere, açık liselere devamının ve Yaşam Boyu Eğitim Merkezleri ve halk eğitim kurslarından özellikle bu kadın ve kız çocuklarının yararlanmasının sağlanması.
- Bu bölgelerde yaşayan kadınlara, tek ebeveyn ve/veya özürlü, yalnız yaşayan, yaşlı, evden atılan ya da aile içi şiddet nedeniyle evinden kendi isteğiyle ayrılan kadınlara öncelik vermek üzere, TOKİ veya da belediye konutlarından kota ayrılması.
- Kentin göç almış yoksul kesimlerinde yaşanan sorunlara ilişkin alan tarama çalışmasının yapılması, bu çalışmada kadınların sorunlarının ayrıca ele alınması ve buna dayanarak özel çözümler geliştirilmesi.
- Göç eden kadın ve kız çocuklarına yönelik olarak kenti tanıma, hizmet almak için hangi kurumlara başvuracaklarına ilişkin bilgilendirici eğitim çalışmaları yapılması.

7. Zihniyet Değişikliği ve Farkındalık Yaratma

- Halk Eğitim Merkezleri, Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve kadın örgütleri işbirliğiyle kadın ve erkeklere yönelik eğitim çalışmaları düzenlenmesi.

- Kamu kurumu ve kadın örgütlerinin ortaklığıyla kadınlara yönelik meslek edindirme kurslarında kadının insan hakları eğitimlerine yer verilmesi.
- Kurumların, çalışanlarına ve ailelerine, aile içi iletişim, kadına yönelik şiddet vb. konularda eğitim seminerleri uygulaması, çocuk gelişimine yönelik ve kadın haklarını da içeren baba eğitimleri verilmesi.
- Okullarda kadın hakları dersinin verilmesi, müfredatta gerekli değişiklik yapılabildiği kadar kadın hakları eğitiminin insan hakları dersi içinde uzman kişilerce verilmesinin sağlanması.
- Okul aile birlikleri desteğiyle okullarda aile içi iletişim, çocuk gelişimi ve anne-baba eğitimleri verilmesi; basit dilde broşürler basıp kadın kuruluşları, muhtarlıklar, semt merkezleri, sağlık ocakları vb. kanalıyla dağıtımının sağlanması, afişler hazırlanıp kentin belli yerlerine asılması vb.
- Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler ve valilik personeline cinsler arası eşitlik perspektifi ve politikaları, yerel yönetimler mevzuatından kadınlar lehine nasıl yararlanılabileceği gibi konularda eğitim verilmesi.
- Belediye Kadın Araştırma ya da Kadın Erkek Eşitlik Birimi'nce, yerel ve ulusal medyanın izlenerek, kadın kuruluşlarının da desteğiyle belli periyotlarla RTÜK'e yazılı olarak iletilmesi, kadın kuruluşları arasında bir medya izleme grubu oluşturulması.
- Belediyelerin tüm kadın kuruluşlarını belli dönemlerde toplantıya çağırması yoluyla karşılıklı bilgilendirme ve öneri alışverişinin sağlanması.
- Belediye ve valiliklerin web sitelerinde kadın kuruluşlarının listesi ve etkinliklerine yer verilmesi, bağlantı sağlanması gibi mekanizmalarla, yerel yöneticiler ile kadın örgütleri ve kadınlar arasında iletişimi artıran uygulamalar ve süreçlerin başlatılması, sürdürülmesi ve güçlendirilmesi.

Ülkelerden Örnekler

Viyana'da Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yaklaşımı

Tüm Plan ve Politikalara Yerleştiriliyor

VİYANA'NIN FARKLI BİR PERSPEKTİFİ VAR

Toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm plan ve politikalara yerleştirilmesi; konut, ulaşım, eğitim, sağlık hizmeti, yaşlı ve çocuk bakımı gibi kamu hizmetlerinin sağlanmasında, toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkların sistematik olarak hesaba katılması demektir.

Viyana'da kent yönetimi, yukarıdaki hedefe ulaşmak için bir uzman görevlendirmiştir. Söz konusu uzman, spesifik olarak kadınları hedefleyen olumlu ayrımcılık uygulamaları ile toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kent yönetiminin tüm birimlerine ve hizmetlerine yerleştirilmesi uygulamalarını birleştirmekle görevlidir.

Viyana'da toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm plan ve politikalara yerleştirilmesi çalışması, üç temel üzerinde yükselmektedir. Bunlardan birincisi,

farkındalığın artırılması ve daha sonraki uygulamalar için teknik bilgi üretilmesiyle ilgilidir. İkincisi, süreç hakkında bilgi sağlayan ve aynı zamanda düzenli olarak toplumsal cinsiyet sorun alanlarına değinen bir raporlama sisteminin oluşturulmasıdır. Sonuncusu ise, gelişme ve değişimi pilot projeler aracılığıyla halk için görünür ve anlaşılır hale getirmekle ilgilenir.

Viyana deneyiminden, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin yönetimin üst kademelerine yerleştirilmesinin birçok açıdan yararlı olduğu ispatlanmıştır. İlk olarak, kent yönetiminin kadın-erkek eşitliğinin sağlanması hedefiyle özel olarak ilgilendiği gösterilmiş, dolayısıyla konu, kent gündeminin üst sıralarına yerleştirilmiştir. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm plan ve politikalara yerleştirilmesi çalışması, politika belirleme alanında, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan eşitsizliklere dikkat çekmiştir. Son olarak, çalışmanın önemli bir parçası olan toplumsal cinsiyet taramaları ek bir kalite kontrolü işlevini görmeye başlamış, dolayısıyla kararlar daha sağlam bir temele oturtulmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştiren Kurumlar Olarak

Finlandiya Belediyeleri

Hizmetler kapsamında; çocuk bakımı, yaşlı bakımı, eğitim, sağlık hizmeti, sosyal hizmet, gençlik rekreasyon, çevre, altyapı ve ulaşım bulunmaktadır.

Siyasi kararlar kapsamında;

Toplumsal Cinsiyet Özel Önlemler: Eşitlik yasası uyarınca belediye birimlerinde kota, eğitim kurumlarında eşitlik planları, işveren olarak eşitliği desteklemek, ayrımcılık yapmamak, eşitliği ana plan ve politikalara yerleştirmek, eşitlik komiteleri.

İşveren Olarak Belediye: Eşitlik ve sosyal refah için mevzuat.

Yukarıdaki yapılanma, Finlandiya'yı aşağıda özetlenen noktaya getirmiştir: Belediye meclislerinde kadınların oranı yüzde 36,7'dir. Bu oran büyük kentlerde daha yüksektir. Helsinki'de yüzde 57,6; Espoo'da yüzde 50,7; Vantaa'da 46,3; Turku'da 43,3; Oulu'da 46,3; Tampere'de yüzde 47,8'dir.

Nüfusu 5.500 civarında olan küçük belediyelerde yüzde 34'tür. 100 belediyede, kadınların temsil oranı yüzde 40-49 arasındadır.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe

Ataerkil toplumun yarattığı sosyal eşitsizlikler, kadının kent hayatında sunulan hizmetlerden de eşit yararlanamamasına yol açmaktadır. Hizmet çeşitliliği ve sunum biçimi, kadının duyarlılıkları ve ihtiyaçları göz önüne alınmadan kurgulanmaktadır. Bu eşitsizlik aynı zamanda diğer dezavantajlı gruplar için de söz konusudur. Ama bir eşitsizlik varsa, o eşitsizliğin her iki tarafı rahatsız ettiği, her iki tarafın gelişimini bozduğu, her iki tarafın da insani kapasitesini zedelediğini unutmamak lazım.

Kadınların kentsel yaşamda, toplumsal gerçekliklerden ve fizyolojik gerekliliklerden ötürü erkeklerden farklı beklentileri ve ihtiyaçları vardır. Fakat kentler imar açısından şekillendirilirken ve kentsel hizmetler sunulurken, büyük ölçekte erkek bakış açısıyla şekillendirilmektedir. Yani kentler kadının ve dezavantajlı grupların erkekler kadar rahatça yaşayabilecekleri mekânlar değildir. Dolayısıyla kentler, kadına erkekler kadar şans tanındığı alanlar olmaktan uzaktır.

Farklı boyutlardaki eşitsizliği örneklerle açıklamak gerekirse; bebek arabasıyla yolda yürümek erkek sorunu değildir, kadınların sorunudur. Bebek arabasıyla sokağa çıkan erkek sayısı bir toplum da yüzde 1'i geçmez.

Çamaşır makinesi gibi bir icat kadınların çamaşır için ayırdığı zamanı azaltan bir makinedir. Otomatik çamaşır makinesi ilk çıktığında, kadınlar makinenin karşısına geçerek, çamaşır yıkama işlemi bitene kadar 1,5 saat seyrederlerdi. Çünkü o saatte çamaşır yıkanacağından, yapacak başka iş yaratılmamış, o şekilde zaman planlanmıştır. Şimdi ne yapılıyor, çoğu zaman düğmelere basılarak, evin içinde aynı anda birden fazla makine çalıştırılıyor. Bu kadınlara zaman açısından avantaj sağlayan bir durumdur. Kadınlar kendilerine ve ev işleri dışındaki işlere zaman ayırma şansı yakalanmış oluyorlar.

Bu durum belediye açısından düşünüldüğünde, belediyenin herkesin evine ne çamaşır makinesi dağıtma şansı var mı? Yok. Dağıtılsa bile, o ailenin su ve deterjan giderini, enerji giderini karşılama şansınız var mı? O da yok. Varsayalım ki; bir kerelik bulundu, bazı evlere çamaşır makinesi hibe edildi. Sorunu çözüyor mu? Çözmüyor. O zaman kamu çamaşırhaneleri oluşturmak bir ara çözüm oluyor. Aynı makinenin birçok kadın tarafından kullanıldığı bir mekân oluşturulmuş, böylece kadınlara zaman kazandırılmış, beden olarak yıpranmalarının önüne geçilmiştir. Kadınların bu tür pratik ihtiyaçları belediyelerce değişik formüllerle çözülebilir.

Türkiye'de hala her 3 kadından 1 tanesi sağlık desteği olmadan doğum yapıyor. Sağlık Bakanlığı her kadına da eşit hizmet vermiyor. Çocuk doğurmayı kadının şahsi meselesi olarak görüyor. Bir çocuğun ve annenin sağlığı kadar, çocuğun hamilelik boyunca sağlıklı beslenmesi, sağlıklı bir ortamda doğması çok önemlidir. Spastik özürülülerin yüzde 90'ı doğum kusuru nedeniyle spastik oluyor. Bu örnekler ışığında kadının erkeklerden farklılaşan ihtiyaç ve önceliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Genellikle eve, aileye ilişkindir: Çamaşırhane, tandır, taziye evi, çocuk odası (çalışma/oyun odası), semt pazarının yakın olması, eve yakın bir yerde alış-veriş imkânı gibi,

- Genellikle yaşamlarını kolaylaştırıcı (pratik) ihtiyaçlardır: Elde yıkamak yerine makinede çamaşır yıkamak, bebek arabası ile yürünebilir yol ve kaldırımlar gibi,
- Kadının statüsünü değiştirici etkiler içeren stratejik ihtiyaçlardır: Okuma-yazma öğrenmek, meslek/beceri edinmek, sığınma evi gibi.

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek tanımlamasını biyolojik cinsiyet üzerinden değil, toplumun onlara attığı değer ile yüklediği sorumluluklar üzerinden yapmaktadır. Dolayısıyla ülkeden ülkeye cinsiyet tanımı değişmezken, toplumsal cinsiyet kavramı değişkenlik göstermektedir. Örneğin, Türkiye’de kadına aile ile ilgili işler, çocuk bakmak ve yetiştirmek gibi sorumluluklar yüklenmişken, İsveç’te çocuk bakma sorumluluğu her iki cinsde de yüklenmiştir. Niteliği yüksek bir çocuk bakımının sağlanması için gerekli şartları hazırlamanın siyasi bir zorunluluk olduğu İsveç’te, kendi tercihlerine bağlı olarak çocuğa her kim bakacak ise ona bir bakım ücreti ödenir. Bir yılda, çocuk bakımına yönelik olarak ödenen ücretler toplamı için bütçeden ayrılan kaynak, gayri safi yurt içi hâsılanın (GSYİH) neredeyse % 2’si dolaylarındadır. Bu ve buna benzer kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik teşviklerin kamu tarafından yürütülmesi hasebiyle İsveç, Avrupa’da en yüksek kadın istihdam oranına sahip olan ülkedir¹.

Eşitsizliği bütçemizdeki harcamalarımızla pekiştiriyor muyuz?

Bütçeler, kamu hizmetlerinin ifa edilebilmesi ile kamu gelirlerinin toplanabilmesine izin veren, devletin öncelikleri ile politik isteklerin izlenebilmesini sağlayan en önemli belgeler olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bütçe üzerinde yalnızca mali ve ekonomik politikaları değil sosyal ve kültürel amaçlara yönelmiş politika ve programları da görebilmek mümkündür².

Ekonomik ve siyasi olarak en etkin araçlar olan bütçeler ile daha verimli bir ekonomi oluşturmak, daha eşit bir toplum yaratmak, siyasi açıdan daha etkili politika belirlemek, hesap verebilirliği ve şeffaflığı sağlamak, toplumu bilgilendirmek, bu suretle karar alma süreçlerine katılımı arttırmak, siyasi sorumluluğun dağıtımında etkinliği elde etmek, dezavantajlı grupların

sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına gerçekçi cevap verebilecek bir kamusal hizmet mekanizmasını tesis etmek mümkündür.

Merkezi veya yerel kurumlar hatta sivil toplum kuruluşları, örneklerle açıklanmaya çalışılan farklı boyutlardaki eēitsizliēi, sunulan hizmetlere kadının bakış açısını ve beklentilerini katmadan, tekrardan bu hizmetleri ve ortaya çıkarılan yeni hizmetleri, yıllık btçelerine ekleyerek eēitsizliēi pekiştirmektedir.

Kentsel alana ilişkin teorilerin, önerilerin ve siyasi anlayışın pratiēe geçirmenin aracı olan btlerin hazırlanması ve bu btlerin uygulanması, kentsel alanı, teorinin de ötesinde gerçekte nasıl kurguladıēını gösterir. Bu açıdan alışılgelmiş mantıkla btlerin hazırlanmasının, mevcut sorunları daha da derinleřtireceēi açıktır. İşte bu ve bunun gibi nedenlerden, özellikle kadının ve dezavantajlı grupların kentsel yaşamda daha rahat edebilmesi için, toplumsal cinsiyete duyarlı bt yaklaşımı geliştirilmiştir. Peki, neden btye cinsiyete duyarlı bir Şekilde bakılmalıdır? nk farklı cinslerin ihtiyaçları farklıdır, kamusal hizmetler kadınların yaşamını doērudan etkiler, kadınların toplumsal rolleri kamu hizmetlerini ve ekonomiyi doērudan etkiler, kadınların kamusal planlama süreçlerine katılımı yetersizdir.

Bir okulda ērencilere, okul bahçesini nasıl kullanmak istersiniz, diye sorulmuş. Demokratik bir uygulamayla, hiçbir ayırım olmadan, kızlı erkekli isteklerin kâēitlara yazılması saēlanmış, oēunluēun istediēi yapılmış, okul bahçesindeki oyun sahası futbol sahasına dönüştürülmüş. Dönüşüm gerçekleştirildikten sonra ortaya şu sonuçlar çıkmış: Kızlar ve engelliler sahayı kullanamadıklarından aralarda oturmuşlar. Aynı alanda çok fazla kişi sekssek oynayabilir. Aynı yürüyüş parkurunu çok sayıda insan kullanabilir. Futbol kolektif bir oyundur, ama 22 kişiyle sınırlıdır. Peki diēer erkek çocuklar ne yapacak? 2-3 tanesi hakem olursa, 25 kişi eder. Gerisi ancak taraftar olur. Taraftarlıkta futbol oynamaya göre daha sınırlı bir Şeydir. İyi küfür etmeyi ērenirsiniz. Başkalarına kötü davranmayı ērenirsiniz. Taraftarlık biraz böyle bir Şeydir. Acaba insan ahlakı açısından birbirimize dostça, kardeşçe bakmak ve sosyalleşme açısından iyi bir Şey ēretiyor mu?

Başka bir seçim yolu, onların istediğinden başka bir yol daha var. Birincisi; okul bahçelerinde kim, neden, nasıl yararlanıyor, buna bakmak lazım. Beden hareketinden kim yararlanıyor, salıncaklardan kim yararlanıyor, hangi çocuklar salıncakta sallanıyor. Örneğin; kör çocuklar futbol oynayamıyorlar; ama salıncakta sallanabiliyorlar. Tahterevalliyeye binemiyor olabilirler; ama salıncakta sallanabiliyorlar. Hangi aleti kim nasıl kullanabiliyor? gibi ayrıntıları sorgulamak, farklılıkların, hizmette kullanılan araçlarla nasıl konumlandığını tespit etmeyi kolaylaştırıyor. İkinci aşamada, yine demokratik yöntemlerle herkes oy kullanacak; ama oy pusulalarımızda, yaşınız, cinsiyetiniz, engel durumunuz yer alacak. Bir tane tercih değil, üç tane tercih yapılması istenecek. Oyun bahçesinde ne istiyorsunuz? Sorusuna üç tercih yapılıyor. Böylece bir tek oy pusulasında daha fazla veri toplama imkânı doğuyor. Belki de tek soru sorulduğu için, o okulda çoğunluğun erkek çocuk olması nedeniyle, tek tercihte futbol sahası çıkarken, üç tercih de kesin alanlarını genişletmeniz, böylece okuldaki her küçük sosyal grubun diğeriyle kaynaşabileceği, birlikte kullanabileceği alanların da olduğu ortaya çıkmış oluyor. Bütün bunları değerlendirmek bilgisayar yazılımlarını kullanarak da mümkündür. Sonuç olarak; biraz daha fazla kafa yoruluyor; ama daha fazla insana destek veren, daha fazla insanın aynı mekânda birbirini dikkate alan sonuçlar elde edilmiş oluyor.

Sonuç olarak ikinci yöntemle, mini futbol sahası, tahterevalli, msket ve seksek oynamak için alan düzenlenmiştir. Böylece aynı anda o sahadan yararlanan çocuk sayısı 22'den 30'a çıkabilmiştir. Engelli çocuklarda oyuna katılabilmşlerdir, üstelik engelli çocuklar, kız ve erkek çocuklar bir arada oynayabilmşlerdir. Erkek çocuklar erkek çocuklarla oynuyor olmaktan çıkmıştır.

Örnekler de gösterdi ki; bütçelerdeki kararlar, gündelik hayatımızı ve geleceğimizi değiştiriyor. Toplum içerisindeki projelerde duyarlılıklar dikkate alınmadığı zaman cinsiyet eşitsizliğini sürdüren, pekiştiren, kalıcılaştıran, derinleştiren şey devam ettiriliyor, demektir. Kadın erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmaya katkı gösteren bütçe; toplumsal cinsiyete dayanan bütçedir.

Bunları gösteren, bu anlamda bilgili kılan, başkalarını da bilgilendirmeye olanak veren bir bütçedir. Bu açıdan görünürlük etkisi var, denebilir. Harcamaların erkekler, kadınlar, kız çocuklar, erkek çocuklar gibi farklı nüfus gruplarına ne kadar gittiğini, ne kadar bunları dikkate alarak yapıldığını gösterme imkânı verir.

İkincisi, yerel kalkınma ve ülke kalkınması açısından çok önemli bir etkisi vardır. Kaynak ayırma kime yapıldı, ne kadar yapıldı, nasıl harekete geçirildi, katılım araçları ne kadar doğru işletildi, sorularına cevap vererek, nerede, ne kadar, neye etkisi olduğunun görülmesini sağlar. İnsan kaynağı ihtiyacı kimlerden karşılanır, o kaynağa ne kadar yatırım yapılır, sorularına cevap vererek de kalkınmada hangi insan kaynaklarının nasıl harekete geçirildiğine ilişkin somut bilgi elde edilmesine olanak tanır.

Üçüncüsü, kamu, vatandaş, STK ilişkisini güçlendirici yanı vardır.

Bütün bunlar düşünüldüğünde, bütçe, farklı inançları, değerleri ve farklı öncelikleri olanların (çevreciler, kadınlar ve yoksullar gibi) biraya geldikleri bir süreçtir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe de, çeşitli devlet kuruluşlarıyla, seçilmişlerle, karar vericilerle bir araya gelinen, farklı süreçleri katılımcı ve demokratik bir şekilde yaşadıkları bir başka araçtır.

Tabi ki burada yapılan çalışmalar açısından erkeklerin de ikna etmek gerekliliği olduğundan, onları da çeşitli aşamalarında katmak gerekir. Onun için kadınların ve kadın örgütlerinin karar süreçlerine talepleriyle, görüşleriyle katılabilmelerine olanak veren bir süreçtir. Bir diğer nokta kadınların kendileri ve kadın örgütleri içinde ihtiyaçlarını, taleplerini, bütçeyle ilişkilendirmek ve somutlaştırmak gerekir.

Nedir? Nasıl yapılır?

Toplumsal Cinsiyet Odaklı Yaklaşım: Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bakış açısının, politika süreçlerinin her aşama ve her seviyesine söz konusu süreçlerde yer alan siyasi ve sosyal aktörler tarafından dahil edilmesi, böylece politik süreçlerin yeniden değerlendirilmesi, geliştirilmesi, iyileştirilmesi hatta gerekirse yeniden yapılandırılmasıdır³.

Kamu idarelerinin, kamu kaynaklarını kullanırken, toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alıp almadıklarının sorgulanması, daha eşit bir toplum idealine ulaşmaya yönelik çalışmalar açısından önemli ve gereklidir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kamu bütçelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına hizmet edip etmediğini belirleyen, bu belirleme neticesinde eşitliğin tesisine hizmet etmiyorsa bu durumun değişmesi için gerekli değişimleri sunan bir süreçtir.

Cinsiyet bütçesine kadınlar için ayrı düzenlenmiş bir bütçe olarak bakmamak gerekir. Esas olarak cinsiyetin amaç olarak alındığı bir bütçe ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu bütçenin meydana getirilmesindeki amacın, kamu gelir ve harcama analizlerinin cinsiyet perspektifinde ele alınmasını sağlayarak, erkek, kadın ve çocuklarının üzerindeki etkilerini ve sonuçlarını belirlemek olduğu ifade edilmektedir. Cinsiyet bütçesinde en önemli konuların, cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek için oluşturulacak mali önlemlerin ne derece etkili olacağı ve bu önlemlerin cinsiyet eşitsizliğini azaltıp azaltmayacağı ya da artırıp artırmayacağı veya hiçbir etki oluşturup oluşturmayacağı etrafında toplandığı görülmektedir.

Cinsiyet bütçeleri cinsiyet eşitliğine dayalı bir kamu hizmeti analizi sunmaya çalışmaktadır. Bu amaçla oluşturulacak bütçelerin harcama ve gelir analizleri cinsiyet eşitliği perspektifinde ele alınarak yapılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla oluşturulacak bütçeler ile kadınlara yönelik kamusal hizmetlerde artış sağlanması amaçlanmaktadır. Cinsiyet bütçeleri, gelişmiş ülkelerde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yardımcı olurken, gelişmekte olan ülkelerde kadınların ekonomi içindeki gücünün artmasını ve ekonomik gelişmeye katkı sağlamasını hedeflemektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı, olağan bütçe sürecinden bağımsız, farklı bir bütçeleme sürecini ifade etmemektedir. Aksine, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının, mevcut bütçe sürecinde, önceliklerden birisi olarak kabulüne dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet ilişkilerini etkileyen ve bütçeleme sürecinin hazırlanması-kanunlaşması-uygulanması ve deneti-

mi aşamalarını kapsayan bütün alanlar aynı zamanda bu anlayışla ilişkilidir. Söz konusu anlayışın ilişkili olduğu alanlarda yer almasını sağlamaya yönelik girişimler, hükümet tarafından resmi olarak başlatılabileceği gibi sivil toplum kuruluşları tarafından da kamuoyu oluşturmak amacıyla gayri resmi olarak başlatılabilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışıyla;

- ‘Kadınların, ekonomik karar alma ve bunun bir unsuru olarak bütçe süreçlerine katılımlarının artırılmasını,
- Bütçe hazırlama ve değerlendirme süreçlerinde toplumun aktif olarak yer almasını ve bu süreçlere dâhil olmasını, yalnızca kadınların katılımını değil aynı zamanda toplumun bütün kesimlerinin bütçesel süreçler hakkında daha fazla fikir sahibi olmasını,
- Yürütmenin bütçesel kararlarına ilişkin sonuçlarda şeffaflık ve etkinliği,
- İdarenin toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisine ilişkin verdiği taahhütlerin veya yükümlülüklerinin izlenebilmesi imkânını arttırmayı,
- Bütçesel süreçleri daha şeffaf hale getirirken aynı zamanda bu anlayışın gerçekleştirilmesine yönelik olarak mesuliyetleri açısından hükümetler üzerinde baskı oluşturulmasını,
- Bütçelerden yararlanıcıların cinsiyetlerinin dikkate alınmasını, ayrıca yeni bir değerler seti geliştirmek suretiyle ihtiyaçların tam olarak ortaya konulmasını böylece kaynak ve harcama israfını engelleyerek, verimlilik ve etkinliği sağlamayı amaçlamaktadır.

Cinsiyete duyarlı bütçeleme kadının statüsünün geliştirilmesi ile ilgili olarak kamu kesiminin bu sürece yapacağı katkılar olarak değerlendirilir. Bu katkılar, bütçe programlarının sistematik incelenmesi, kadınlar üzerinde olumlu ve olumsuz olan programların belirlenmesi gibi aşamaları kapsar. Tabii, cinsiyete duyarlı bütçeyi, genel bütçe üzerinde yapılan tartışmalar dışında ele almakta yarar vardır. Cinsiyete duyarlı bütçe çalışmaları, bütçenin buna uygun yapılandırılması sonucu, sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam da ortaya çıkan ve kadının statüsünü geliştiren pozitif dışsallıkları da kapsar.

Söz konusu bu dışsallıkların sağlanabilmesi için gerekli program ve projelerin yapılandırılması, kadınlara eşit ekonomik fırsat verilerek, ekonomik büyüme oranlarının yükselmesine öncülük etmesi de amaçlanmaktadır. (Stotsky, 2006; 52). Cinsiyete duyarlı bütçelemede, cinsiyetler arası kaynak tahsisini görebilmek ve cinsiyetler arasındaki statü farkını ortaya koyabilmek gerekir. Bunun için de;

A. Temel, ekonomik, sosyal ve politik göstergeler yoluyla eşitsizliğin ölçülmesi, kadınların erkeklere göre dezavantajlı oldukları alanların belirlenmesi, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi iki cinsiyet arasındaki açığın kapatılması,

B. Bütçe politikaları oluşturulurken, cinsiyet açısından ortaya çıkan pozitif dışsallıklar dikkate alınarak, cinsiyet esaslı bütçenin öneminin desteklenmesi gerekir. Diğer argümanlar yoluyla cinsiyet bütçesinin desteklenmesi de politik ve sosyal bir zorunluluk olarak ele alınabilir,

C. Cinsiyet bütçeleme sürecinin başlanması ve iyiye gitmesi için cinsiyetlere dayalı olarak bütçenin bütün unsurlarının tasnife tabi tutulması, daha sonra toplamının bulunarak toplam bütçeye ulaştırılması gerekir.

Bütün bunların yapılabilmesi durumunda cinsiyet esaslı bütçeleme süreci yararlı bir bütçe aracına dönüşerek, uygulanan politikalarda somut gelişmelere ve bu politikaların çıktılarında verimliliğin artmasına neden olur.

Temel nokta cinsiyete duyarlı harcamalar yapmak olduğundan tek bir yöntemi yok. Çeşitli tekniklerle bütçe içeriğini ve/veya sürecini analiz ederek yapılır. Örneğin;

- Harcama analizleri
- Gelir analizleri
- Bütçe süreci analizleri (katılım açısından çok önemli etkileri var)

Uygulanan örnekler, daha çok harcama analizleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Üç tür harcama analizi önemlidir:

• Özel olarak kadın ve erkekleri, kız ve oğlan çocuklarını hedefleyen program ve harcamaların analizi.

• Değişim, özellikle de eşitlik amaçlı değişim yaratan programların analizi: Kadın istihdamı, aile içi şiddetle mücadele kanununu uygulamak, kadın yoksulluğunu azaltmak vb.

• Ana harcamaların kadınlar ve erkekler ya da farklı kadın ve erkek grupları üzerindeki etkilerinin analizi.

Kullanılabilir araçlar neler?

1. Mevcut politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğine etkisi ve bu konudaki farkındalığının değerlendirilmesi.

2. Kamu harcamalarının kadın ve erkeklere faydaları açısından analizi.

3. Vergilendirme politikalarının kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisinin analizi.

4. Kamu harcamalarının toplumsal cinsiyet açısından analizi.

5. Bütçenin kadınların zaman kullanımı üzerindeki etkisinin analizi.

6. Toplumsal cinsiyete dayalı, orta vadeli makro ekonomik politikalar oluşturma.

7. Toplumsal cinsiyeti dikkate alan; Bütçe Beyannamesi.

Kullanılabilir bazı göstergeler:

• Toplumsal cinsiyet eşitliği amaçlı harcamaların toplam bütçe içindeki payı. (%)

• Çalışanların kadın-erkek dağılımı (dengesi).

• Kadınların ihtiyaçlarına cevap veren kamu hizmetlerine ilişkin harcamaların toplam bütçe içindeki payı (%)

• Ticaret ve sanayi alanlarındaki desteklerin cinsiyetlere göre dağılımı.

• Aboneliklerde (su aboneliği, emlak vergisi vb) cinsiyetlere göre dağılım.

• Kamu kesiminin temsil, karar ve danışma organları ile komitelerinde kadın-erkek dengesi.

• Kamu görevlilerinden hizmet içi eğitimlerine katılanların kadın-erkek dengesi.

Bütçe değerlendirilmesinde sorulabilecek bazı sorular

- Şartlı Nakit Transferi uygulamasının annelerin güçlenmesi üzerindeki etkileri?
 - Eğitim: Kız çocuklarının okullulaşma düzeyi? Erkek çocukların okullulaşma düzeyi?
 - İlköğretim? Lise? Meslek Lisesi? Üniversite?
 - Yurt olanakları?
 - Ulaşım olanakları?
 - Sağlık: Kadın sağlığı olanakları? Erkek sağlığı olanakları?
 - Poliklinik dalları?
 - Kamu Sosyal Güvenlik Sistemiyle kapsanan ilaç türleri?
 - Kadın İstihdamı olanakları?
 - Sektörler itibariyle istihdam istatistikleri?
 - İşveren yükümlülükleri?
 - Kamu bebek/çocuk bakımı (kreş/yuva) olanakları?
 - Kamu bakım destekleri?
 - Esnek istihdam?
 - Spor: Kız çocuklarının, kadınların spor olanakları? Erkek çocukların, erkeklerin spor olanakları?
 - Futbol sahası? Stadyum? Spor Salonu? Havuz? Voleybol? Parkların durumları ve sayıları
 - Kamusal Alan:
 - Sokak aydınlatması?
 - Toplu ulaşım olanakları? (araç, saat)
 - Güvenlik ortamı? (şiddet ve tacize karşı önlemler)
 - Mekânsal/Ergonomik düzenlemeler (tuvalet, merdiven, masa, sandalye, kaldırım, askı...)
 - Karar Mekanizmaları: Kadınların konumu? Erkeklerin konumu?
 - Kadınlar için meslek içi yöneticilik eğitimi?

- Pozitif ayrımcılık? Kota.

Bütçe program ve politikalarının kadınlar üzerindeki etkilerinin sistematik olarak incelenmesini ihtiva eden, ayrıca kamu idarelerinden, kendilerine tahsis edilen ödeneklerin kadınlar üzerindeki etkilerinin analizinin yapılmasını talep eden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışını amaçlarına uygun şekilde gerçekleştirebilmek için;

- Toplumsal bilinç,
- Politik ve bürokratik irade,
- Karar alıcıların, kadınların erkekler karşısındaki durumlarını tespit etmeleri ve bu tespit için ön koşul olarak bir isteğin varlığı,
- Hesap verilebilirlik kültürünün varlığı,
- Kadınların karar alma mekanizmalarına dâhil olması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği analizine imkân verecek verilerin elde edilebilme imkânı,
- Şeffaflık,
- Etkin bir kaynak yönetimi,
- Hükümetin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının uygulamaya dönüşmesi,
- Günlük iş ve hizmet akışlarının toplumsal cinsiyete duyarlı hale gelmesi (toplumsal cinsiyetin ana plan ve politikalara yerleşmesi) gibi unsurların varlığı gerekmektedir.

Bu anlayış, beraberinde bir değişimi de zorunlu kıldığından, tatbiki hem uzun uğraşları hem de uzun bir süreci gerektirmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı için gerekli araçları ve aktörleri belirlemek, bütçesel süreçlerde gerekli aşamaların ve metotların tanımını yapmak, ayrıca karşılaşılabilecek muhtemel zorlukları ve engelleri ortaya koymak, bu anlayışın uygulanabilmesi için gerekli uğraşların verilmesi ve sürecin anlaşılması bakımından önemlidir.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçenin Tarihsel Gelişimi ve Örnekleri

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramı ilk defa 1980’lerde, federal seviyede gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda, Avustralya’da ortaya çıkmıştır. Bütçelemeye bu anlayışla bakan ve ilk uygulamaların görüldüğü ülke; Avustralya’dır. Onun ardından Güney Afrika, İsveç, Fransa, Belçika, İngiltere, İspanya, Hindistan, Meksika ve daha birçok ülkede toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme çalışmalarına başlanmıştır. Uygulama örnekleri, yıldan yıla yaygınlaşmış ve günümüz itibarıyla 40’dan fazla ülkede bütçenin genelinde veya programlar bazında uygulama alanı bulan bir anlayışa dönüşmüştür. Bu anlayışa yönelik girişimlerin büyük bir kısmı ülkesel düzeyde iken az da olsa bölgesel düzeyde girişimlere de rastlanmaktadır. (Stotsky: 2006: 24) Örneğin, İskoçya’da, İspanya’nın Bask bölgesinde, İtalya’nın Emilia-Romagna bölgesinde bölgesel düzeyde uygulamalar gözlemlenebilmektedir. (Tüğen ve Özen, 2008: 4) Bu anlayışın toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşabilmede ortaya çıkardığı sonuçlar, ülkeler itibarıyla incelendiğinde, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışının İskandinav ülkelerinde daha başarılı tatbik edildiği söylenebilir.

2000 yılında 191 ülkenin üzerinde uzlaştığı “Bin Yıl Hedefleri” Birleşmiş Milletler kararları olarak açıklandı. Saptanan 8 hedeften ikisi özellikle kadınlar üzerinden tanımlandı: Kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyetler arası eşitsizliklerin giderilmesi ile anne sağlığının iyileştirilmesi. Bu hedefler doğrultusundaki bir dizi faaliyetten biri, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu’nun, ana teması “Cinsiyet eşitliğinin finansmanı ve kadının güçlendirilmesi” olan 52. Oturumu (25 Şubat – 7 Mart 2008) idi. Bu toplantıda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için tüm gelir ve harcamaların toplumsal cinsiyete duyarlı analizlerini yapmak ve tüm düzeylerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelerin hazırlanmasının sağlamak konusunda ortak görüş ortaya çıkmış ve sonuç belgesinin 21. maddesinde bütçe bağlamında bir dizi karar alınmıştır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışının uygulamasında öne çıkan bazı ülke uygulamaları aşağıda açıklanmaktadır.

1. Avustralya

Avustralya, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına ilişkin olarak bir yapı geliştiren ilk ülkedir. Federal seviyede 1984 yılında “kadınların bütçesi” olarak başlayan girişimler, söz konusu ülkenin eyaletlerine ve diğer bölgelerine de yayılmıştır. Federal düzeyde başlayan çalışmaların hareket noktası, kamu idarelerinden ilgili yıl bütçesinde kendilerine tahsis edilen ödeneğin kadınlar üzerindeki etkilerinin araştırılmasını ve bu araştırma sonuçlarından bir belge oluşturularak gelecek yıl bütçesine eklenebilmesinin sağlanması olmuştur. (Sawer ve Budlender, 2002: 45.) Bu süreçte idari birimlerden beklenen, kadınların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gerekli performans gelişiminin sağlanmasına yönelik bir idari mekanizmanın geliştirilmesi ve önceliklerin yeniden tanımlanmasıdır. 1987 yılından itibaren “kadınların bütçesi” programı, kadın bütçesi raporuna dönüşmüş böylece bütçeleme sürecinde yer alabilmesini sağlamaya dönük daha resmi bir yapıya dönüşmüştür. (Stotsky, 2006: 25.) Ancak, 1984 yılında başlayan bu girişimin uygulanabilirliği, girişime verilen siyasi desteğin yıldan yıla azalması ile doğru orantılı olarak azalmış ve 2000’li yıllar ile birlikte son bulmuştur.

2. Güney Afrika

Güney Afrika, Avustralya'dan sonra toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik çalışmaları başlatan ikinci ülkedir. Güney Afrika'da bu anlayışın yerleştirilmesine yönelik çalışmalar, toplumsal eşitlik üzerine daha fazla vurgu yapan Anayasa değişikliğinin akabinde başlamıştır. 1995 yılında hükümetin öncülüğünde kamu idarelerinin katılımlarıyla, amacı, bakanlık bütçelerinin kadınlar üzerindeki etkilerini araştırmak olan ortak bir proje geliştirilmiş, böylece toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik ilk adımlar atılmıştır. Güney Afrika'nın kamu sektöründe uygulamanın yapıldığı ilk pilot ülke olmasının bu girişime yönelik farkındalığı arttırdığı düşünülmektedir. (Stotsky, 2006: 26.) Ayrıca toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına dayalı bütçe örnekleri oluşturulmuş, gelir ve giderlere ilişkin çalışmalar yapılmış, toplumsal cinsiyete dayalı harcama ile ilgili hedefler belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisini sağlamaya yönelik tahsis edilecek gelirlerin toplanması konusu Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme anlayışının yerleşebilmesi için üzerinde önemle durulması gereken bir nokta olarak belirlenmiştir. (Meriç, 2007: 64.) Özellikle gelirlere ilişkin yapılan çalışmalar, bu konuda bugüne dek nispeten daha az çalışma yapılmış olması nedeniyle önemlidir. Güney Afrika'da toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik sivil toplum örgütleri tarafından yapılan çalışmalar zaman boyutunda değerlendirilirse, ilk yıl, kamu sektörü istihdamı ve vergiler üzerinde sınırlı sayıda analiz yapılmıştır. Ancak, nitelik bakımından bu analizlerden elde edilen en önemli sonuç, bu konuda bir çalışmanın yapılabilir olduğudur.

Böylece ne yapıldığına dair çok büyük bir ilgi uyanmış, bu ilgi sayesinde pilot uygulamalar genişletilmiştir. Üçüncü yılın sonunda, bütçenin toplumsal cinsiyete ilişkin 26 farklı programı analiz edilmiştir. Dördüncü yıl mahalli idarelerin faaliyet alanlarından beş bölümü analiz edilmiş, beşinci yılda ise, gelirler ile sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelik harcamalara ilişkin ayrıntılı analizler yapılmıştır. Araştırma sonuçları kitap haline getirilerek basılmış ve bu özetler seri halinde her yıl yayımlanmıştır.

Anılan çalışmalara rağmen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme anlayışı Güney Afrika'da kurumsallaşamamıştır. Bunun nedeni, kamu sektörünün bu anlayışın uygulanmasına yönelik iradesinin yıldan yıla azalmasıdır. Bu irade azalmasının birçok gerekçesi bulunmakla birlikte göze çarpan en önemli neden, kamu görevlilerinin, bu anlayışa yönelik yeni süreçlerin mali bir yük oluşturacağını düşünmeleri ve devletin asli faaliyetlerinden ayrılarak tali faaliyet ve amaçlarla uğraşılacağı gibi bir önyargıya kapılmalarıdır. (Buddlender, 1998: 12.)

3. İsveç

İskandinav ülkelerinde toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım, kamu yönetiminde uyulması gereken bir ilke olarak kabul edilmektedir. Örneğin, Norveç'te toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yasa 1979 yılında kabul edilmiştir. İsveç'te ise 1994 yılından bu yana toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım, normatif toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için öncelikli strateji olarak uygulanmaktadır. (Council of Europe, 2005: 33.)

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda 2003 yılında parlamentoya sunulan ulusal eylem planı, toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım örneğidir. Kamu idarelerinde toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımın 2004-2009 yılları için uygulanması planlanmış ve Nisan 2004'de hükümet tarafından kabul edilmiştir.

Bu plan çerçevesinde uygulamanın ölçülebilmesi için;

- Bakanlıklara toplumsal cinsiyet eşitliği koordinatörlerinin atanması,
- Bütün bakanlıklarda koordinasyon için bir organizasyon kurulması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği birimleri ve koordinatörleri için yoğunlaştırılmış eğitim programlarının yürütülmesi,
- Amaç ve göstergelerin oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarında görevli tüm yetkililer için sürekli destek ve eğitim sağlanması,
- Her bir politika alanının performansının parlamentoya sunulması amaçlanmıştır.

İsveç'te toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışının odak noktası

her bir bakanlığın kendi politika alanına giren konular içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinden sorumlu olmasıdır. (Halén, 2010.)

İsveç hükümeti, bütçenin, temel politika enstrümanı olarak önemini kabul etmekte ayrıca tüm politika alanlarında yapılacak toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık analizlerinin önemli olduğunu dikkate almaktadır. Bakanlıklar, bütçe tekliflerinde yer alan programlar içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı amaçlar ve hedefler oluşturmakta, ayrıca Maliye Bakanlığı tarafından ekonomik kaynakların kadın ve erkek arasında dağılımı hakkında hazırlanan bir rapor, her yıl hükümetin bütçe yasa teklifi ekinde parlamentoya sunulmaktadır. (Villagómez, 2010.)

4. Birleşik Krallık

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik çalışmalar, Birleşik Krallık'ta da gündeme gelmiştir. Diğer ülke örneklerinde olduğu gibi burada da mevcut durumun analiz edilmesi atılan ilk adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Birleşik Krallık'ta işsizliğin azaltılmasına yönelik uygulanmış olan New Deal Programı (Yeniden Yapılandırma Programı) analiz edilmiş ve kamu harcamalarının toplumsal cinsiyete yönelik ne tür çıktılar ortaya koyduğunu değerlendirmek için kişi başına yapılan harcamalar incelenmiştir. Analiz sonucunda kamusal kaynakların sınırlı bir miktarının kadınlara yönelik kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. (Bellamy, 2002: 7.)

Somutlaştırmak gerekirse, Birleşik Krallık'ta uygulanan Yeniden Yapılandırma Programı çerçevesinde kullanılan fonlardan, sadece % 8'inin evli olamayan kişilere verildiği (ki bu oranın % 95'i kadındır), % 57'sinin ise gençlere verildiği (bunun da % 27'si kadındır) gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. (European Women's Lobby, 2004: 5.) Mevcut olumsuz durumların giderilmesi için Birleşik Krallık'ta çalışmalar başlatılmakla birlikte söz konusu çalışmalar "Birleşik Krallık Kadınlarının Bütçe Grubu (UK Women's Budget Group)" tarafından yürütülmektedir. Bu grup tarafından hazırlanan cinsiyete duyarlı bütçeleme örnekleri, kadınlara yönelik kamu harcamaları ve vergiler hakkında bilgi verme açısından etkin bir rol üstlenmektedir. Dünyada

toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı ile ilgili çalışmalar genel olarak kamu harcama boyutu ile ilişkili olsa da Birleşik Krallık Kadınlarının Bütçe Grubu, ciddi şekilde vergi indirimleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Birleşik Krallık Kadınlarının Bütçe Grubu tarafından yapılan bir analizde, Çalışan Ailelere Vergi İndirimi uygulamasının yeniden düzenlenmesi gerektiği önerilmiştir. Bu çerçevede İstihdama Vergi İndirimi ve İlave Edilmiş Çocuk İndirimi şeklinde yeni bir yapılanma önerilmiştir. Anılan gruba göre istihdam üzerine uygulanacak "vergi indirim uygulaması" kadın ve erkeklere yönelik eşit faydalar ortaya çıkaracaktır. (Bellamy, 2002: 7.)

5. Ruanda

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik çalışmalar başlatan ülkelerden biri de Ruanda'dır. Ülkede 1999 yılında kurulan Cinsiyet ve Kadının Gelişimi Bakanlığı'na (Ministry of Gender and Women in Development) kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kalkınma politikalarında bu hususa dikkat edilmesi yönünde sorumluluk verilmiştir. Ülkedeki toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme girişimleri söz konusu Bakanlık tarafından yürütülmektedir. Bu anlayışa yönelik girişimler, ülkedeki Vizyon 2020 çalışması, orta vadeli harcama yapısı, cinsiyete yönelik ulusal eylem planı ve yerelleştirme çalışmaları ile uyum içindedir. Ayrıca bu girişim, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Kurumu tarafından maddi anlamda desteklenmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, Maliye Bakanlığı ve Cinsiyet ve Kadının Gelişimi Bakanlıkları tarafından yoğun bir işbirliği içerisinde sürdürülmektedir. İki kurum arasında işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla çeşitli dönemlerde toplantılar yapılmıştır. 2002 yılında çeşitli kamu idarelerinde, Maliye Bakanlığına bağlı olarak çalışan personele eğitim verilmiş ve kendilerine çalıştıkları bakanlıkların bütçelerinde toplumsal cinsiyete göre bir yapılanmayı nasıl gerçekleştirecekleri konusunda yön bulmaları için yardımcı olunmuştur. Ülkede yürütülen orta vadeli harcama yapısı ile toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışının birbiri ile uyumlu olması zorunluluğu vardır. (Diop-Tine, 2002: 120.)

6. Fransa

Fransa'da toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına yönelik çalışmalar, 2000 yılında parlamentonun, ilgili yıla ait bütçe kanununu onaylarken, hükümetten toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik özel çabalar beklediğini deklare etmesiyle başlamıştır. (Council of Europe, 2005: 29.) Bu deklarasyon ile birlikte hükümet, bundan sonra hazırladığı her bir bütçe tasarısına, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik kaynak dağılımı ile kadınların özgül ihtiyaçlarını karşılamaya dönük kamu hizmetlerine tahsis edilmiş ödenekleri gösteren ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışına uygun olarak hazırlanmış bir belge eklemektedir. (Vil-lagómez, 2010). Bu belge, parlamenterlere, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olarak kullanılan kamu harcamalarının etkin kullanılıp kullanılmadığı yönünde bir fikir sunmaktadır. Ayrıca, bir nevi izleme aracı olarak tanımlanabilecek bu belge, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik kamu faaliyetlerinin, ihtiyaçlara etkin olarak hizmet etmesini sağlayacak bir düzenleyici mekanizma olarak da nitelendirilebilir.

7. Filipinler

Filipinler de cinsiyet bütçesi ile ilgili uygulama 1994 yılında başlamıştır. Bu uygulamada kamu bütçesinin % 5'ini "cinsiyet ile ilgili gelişim planlarının hazırlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesine tahsis edilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Ulusal bir Komisyon, 19 kamu idaresi için oluşturulan harcamaların bir analizini yayınlamıştır. Bu analizde dikkat çeken başlıca konular; teknik yardım ihtiyacının olması, kamu idarelerinin performansının belirlemesinde ortaya çıkan zorluklar ve bütçe ofislerinin uygulamaya karşı direnişleri şeklinde belirlenmiştir. (Çağatay vd; 2000, s. 41.)

8. Hindistan

Hindistan'da kadınlara yönelik iş imkânları, Delhi'deki Birleşmiş Milletler Kadın Gelişim Fonu sayesinde artmıştır. Bu durum cinsiyet bütçelerinin gelişimini hızlandırmıştır. Parlamento düzeyinde bu çalışmaları artırmak için kadın parlamenterlerin bu alanda önemli bir rol oynadıkları görülmek-

tedir. Bu alanda birçok çalışma tamamlanmıştır. Bunlardan ilki, 2000-2001 yılları arasında yapılan Ulusal Ekonomi Anketi'dir. Bu anketin bir bölümünde cinsiyet eşitsizliğine yer verilmiştir. (Comonwealth Secretariat, 1999c, s.5.) Şu anda Hindistan'ın 22 eyaletindeki bütçe çalışmalarında cinsiyet bütçeleri uygulanmaktadır. Hindistan'da cinsiyet bütçelerini geliştirmek için kadınlara yönelik olarak makro ekonomik konular açıklanmaya çalışılmakta, kadınların borsa vb alanlarda bilgilendirilmeleri sağlanmaktadır. (Comonwealth Secretariat, 1999c, p.5.) Bunun sonucunda, Hindistan'ın kadınların işgücü potansiyelinden yararlanarak insani gelişimini ve böylece makro ekonomik büyümesini de artıracığını düşünülmektedir.

8. Sri Lanka

Sri Lanka'da kamu harcamalarının etkisini incelemek için beş bakanlık seçilmiştir. Aynı zamanda kamu sektöründeki cinsiyet dağılımını da incelemek için de ortak bir mekanizma geliştirilmesi istenmiştir. Öncelikle bu amaçla toplanacak bilgilerin belirli bir merkezde değerlendirilebilmesi için bir araya getirilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Bu konuda oluşturulacak çalışmada kavram tanımlarına da gidilerek, ileride yapılacak çalışmalarda birlikteliğin sağlanması da amaçlanmıştır. (Comonwealth Secretariat; 1999c, s.2.) Kadın ve erkek eşitsizliğini azaltmaya yönelik olarak alınan önlemlerin, eğitim, tarım ve endüstri sektörleri üzerinde yoğunlaştığı hazırlanan raporlarda belirtilmiştir. (Comonwealth Secretariat; 1999c, s.2.)

Cinsiyet bütçeleri uygulandığında, gelişen stratejiler şunlar olmuştur:

- Elde edilecek veriler ile ilgili analitik matzemeleri ve kaynakları, cinsiyetler arasındaki gelir ve harcamaların dağılımındaki değişiklikleri doğrulamak için geliştirmek.
- Sosyal grupların desteklerini sağlamak için onları harekete geçirmek.

Bu iki stratejinin de birbirini karşılıklı olarak destekleyici olmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır. (Çağatay vd; 2000, s. 46.)

9. Brezilya

Brezilya da bu konuyla ilgili olarak faaliyet gösteren bir acente vardır. Bu acente merkezi, federal bütçe üzerinde çalışmalarını sürdürmekte ve ağırlıklı olarak adalet, sağlık, eğitim ve çalışma bakanlıkları ile bunların sağladığı istihdam üzerine odaklanmaktadır. Bütçe analizleri yapılırken, elde edilen çıktılarının cinsiyet temelinde etkisi daha çok araştırılmıştır.

Söz konusu acente, sadece cinsiyet temelli araştırmalar yapmamakta, bunun yanında, kamu politikaları ve bütçe sürecinde cinsiyet esaslı konulara karşı daha duyarlı olma bilincini de yükseltmeyi de amaçlamaktadır.

10. Kanada

1993 yılında, Uluslararası Kadın Barış ve Özgürlük Örgütü'nün Kanada Şubesi, 75. Kuruluş Yıldönümü'nde, cinsiyete duyarlı bütçeyi ilk olarak gündeme getirmiştir. Bunun yanında bu konuyla ilgili yayınlar yapılarak, öncelikli konulara dikkat çekilmiştir. Kanada hükümeti, diğer uygulamalarda olduğu gibi, doğrudan doğruya cinsiyet esaslı olarak bu süreci ele almamıştır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme de ilk adım cinsiyetle ilişkili olan konulara yönelme olmuştur. Kanada, İngiltere de olduğu gibi cinsiyetle ilgili konuları harcama yönünden çok, gelir yönüyle ele almıştır. Daha erken dönemde, yani 1990'lar da, Kanada hükümeti cinsiyet ayrımından hareketle kadının statüsü ile ilgili olan diğer önlemler ile birlikte, çocuklara vergi desteği uygulaması ile aslında bu konuda ilk adımı atmıştır.

1998'de Bakker ve Elson analitik ve pratik olarak cinsiyet bütçesi yaklaşımını bütçe uygulamaları ile birlikte ele almışlardır. Günümüzde Kadının Statüsü ile İlgili Ulusal Aksiyon Komitesi (NACSW) bu konudaki aktif ve katılımcı faaliyetlerini artarak sürdürmektedir.

11. Almanya

Avrupa'da Kadınları Geliştirme (WIDE) Grubu'nun bir üyesi olan Frauenforum, bir sivil toplum örgütü olarak faaliyet göstermekte ve cinsiyete duyarlı bütçe üzerinde çalışmaktadır. 2000 yılında Güney Afrika'daki cinsiyet eşit-

liği komisyonu ile bu konuda bir seminer düzenlemiştir. Söz konusu sivil toplum örgütünün merkezi Berlin'dedir. Bu örgütün bünyesinde kadınlar için bütçe çalışma grubu kurulmuştur. Bu grup, cinsiyet bütçesi ve ilişkili olan alanlar üzerinde çalışmasını sürdürmektedir.

12. İsrail

İsrail de Adva Center bu konuyla ilgilidir; ancak spesifik olarak kadın odaklı çalışmalar üzerinde yoğunlaşmamaktadır. 1997 yılında ilk kez uygulamada olan bütçe rakamlarından hareket ederek, tüketici ve çalışan kesim olarak kadınları incelemiştir. Bu incelemede ana çerçeve olarak, sağlık, eğitim, çocuklara yapılan yan ödemeler, emeklilik ödemeleri, issizlik tazminatları, çalışma ve sosyal hayat esas alınarak inceleme yapılmıştır.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Kurumlara Ne Kazandırır?

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeler, aynı zamanda kurumların çağdaş yönetim için sağlamaya çalıştıkları birçok ilkeyi uygulayabilmeleri için de geçerli bir mekanizmadır. Şeffaflık, hesap verme, demokratikleşme, etkinlik, katılımcılık gibi temel ilkeleri kontrolün bir aracı olduğu gibi;

- Önceliklendirme konusunda tek boyutlu olmaktan çıkmamızı sağlar.
- Eşitlik ve adaleti teşvik eden bir ortam yaratır.
- Planlama imkânımız artar.
- İnsan kaynaklarımızı daha iyi kullanma olanağımız olur.
- Uygulamaları yönetme kapasitemiz artar.
- İzleme ve değerlendirme becerilerimiz artar.
- Etki değerlendirmesi yapmak için imkânımız olur.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe, kadınlar için ayrı bütçe yapmaz. Bütçeyi kadın bütçesi erkek bütçesi diye bölmeyiz. Bir bütçemiz var, bunun için den kim, ne yaptığınız zaman, ne kadarını alıyor sorusunun yanıtını görmek için toplumsal cinsiyete dayalı bütçe önemlidir.

Farklı sosyal gruplar için ne kadar katkısı var. Ne kadar insan olarak kadınlara değer verdiğimizi bütçemiz gösteriyor. Yapmaya çalışılan, bütçenin kadınlar ve erkekler için yüzde 50 yüzde 50 bölüşülüp bölüşülmemesi değer-

dir. İlle yüzde 50 olacak, diye bir hedef de yoktur. Belirli bir politika alanıyla da sınırlı değildir.

Bütçeler iktisadi, siyasi, toplumsal öncelikleri ve tercihleri yansıtır. Kamu hizmetlerine ilişkin harcama ve gelirlerin bileşimi, toplumdaki kaynak dağılımını hem belirler, hem de toplumdaki kaynak dağılımı tarafından belirlenir. Bu etkileşimin ana çerçevesini ise benimsenen makro iktisadi politikalar (istihdam, büyüme, enflasyon, cari açık vb) çizer. Genelde, izlenen makroekonomik politikaların, özelde ise sunulan kamu hizmetlerinin toplumdaki sonuçlarının cinsiyet boyutu vardır. Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçları, tercihleri, öncelikleri farklıdır ama bu farklılıklar politika tasarımı da, uygulamasında da göz önüne alınmamaktadır

Kamusal ihtiyaçların temini için düzenlenen bütçelerin ve bütçelerle uyumlu olarak yürütülen politikaların, toplumun her bir kesimini farklı bir şekilde etkilediği dikkate alındığında, bunların kadınlar ve erkekler üzerinde de farklı etkileri olacağı açıktır. [Budlender ve Sharp, 1998: 6.] Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçları, tercihleri, öncelikleri ve yararlandıkları kamusal mal ve hizmetler farklıdır. Bu farklılığı dikkate almadan üretilen hizmetlerde bir kayıp olması, aksi durumda ise etkinlik ve verimliliğin gerçekleşmesi mutabek bir olgudur. Ancak günümüzde tarafsız olduğu kabul edilen kamusal mal ve hizmetlerin üretilmesinde ve sunulmasında kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarındaki farklılık dikkate alınmamaktadır. Bu dikkate almama halinin hem topluma hem de devlete getirdiği dolaylı ve dolaysız maliyetler bulunmaktadır. Bu maliyetler, düşük ekonomik verimlilik, düşük çıktı ve hayat kalitesindeki azalma gibi ekonomik ve sosyal anlamda arzulanmayan durumlar şeklinde ortaya çıkabilir. Kadın ve erkekler arasında, kaynaklara erişim ile hakların ve gücün dağılımı hususlarında eşit olmayan bir dağılım söz konusudur. Neredeyse bütün toplumlarda refahın, yaşam kalitesinin ve diğer unsurların erkekler lehine olduğu bir gerçektir. Bu gerçeklikten hareketle, söz konusu durumu en azından kısmen gidermek için çeşitli politika önerileri geliştirilmiştir. Ancak bunlar, cebirsel özelliklere sahip olmamaları nedeniyle hedeflenen amaçlara ulaşmada yetersiz kalmışlardır. Bu sebeple

zorlayıcılığı olan, izlenebilmesi ve değerlendirilebilmesi imkânı olan, aynı zamanda da yönetimleri yükümlülük altına alabilecek toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe anlayışını benimsemek şarttır.

Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı, gündelik meseleler arasında gündemden uzak tutulacak, basite indirgenerek önemsiz kılınacak bir politika tasarımı değildir. Bütçelerin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerinin varlığını kabul etmek, var olan eşitsizliklere yönelik adımlar atmak, ihtiyaçları önemseyen ve bu doğrultuda hizmet üreten bir yönetim mekanizmasının varlığının sağlanmasını siyasi olarak amaçlamak gerekmektedir.

Öncelikle yerel yönetimlerin bütçesinin ne kadarı kime gidiyor gibi bir analizle başlamak mümkün. Bilmek de bir şeydir. Örneğin kadın abone sayısını artırmak, kadınların belediyeye ilişki kurma yollarını biraz çeşitlendir-

mek de çok işe yarar. Kadın abonenin olması için normal abone işleri için 10 lira alınıyorsa, kadından 1,5 lira alınır, böylece abone sayısı artırılmış olur. Böylece kadın abonelerle başka bir çalışma yapma imkânını da bulabilirsiniz. Bu tür birçok insanla belediyenin ilişkisini çeşitlendiren, kadınların belediyeyle ilişkisinin kanallarını açan, artıran, onların farklı düşüncelerini belediyeyle söylemelerini sağlayan araçlar üretmek mümkündür.

Başka alanlarda da ne kadar kadın erkek dengesi dikkate alınıyor, ne kadar kadınlar il dışındaki eğitimlere desteklenip gönderiliyorlar. Bunların da öncelikleri olmalıdır. Buna göre hizmet içi eğitimlere harcanan payı kim kullanıyor? Hizmet içi eğitimlere, 3 kadın 33 erkek gönderiliyorsa, belediyeler erkeklerin önde olmasını arzuluyor, demektir.

Yöneticilerin STK'larla toplantı yapması ve bu aşamada mutlaka kadınlarla da toplantı yapması önemlidir. Onların önceliklerini, beklentilerini alması önemlidir. Bütçe temmuz başında birimler tarafından belediye başkanına sunulur. Başkan bu bütçeyi ele alır, aynı kesimlerle kendisi de toplantı yapabilir. Bu tutum, yüz yüze ilişkiyi artıran, bütçede kararlarımızı teklif düzeyinde güçlendiren bir tutumdur. Meclisin bütçe görüşmeleri izlenebilir olmalıdır. Özel olarak STK'lara yer ayrılabilir. Günlük olarak, şu konular görüşüldü, diye duyuru çıkartılabilir ve belediyenin görünür bir yerine asılabilir.

Gerçekleştirilen projelerin ve sunulan hizmetlerin hepsine cinsiyet açısından bakmak gerekir. Konuyla ilgili kaç hizmet var, kaç tane faaliyet yürütülüyor, kimlere hitap ediyor, başka kime hitap edebilir? Bunu yaparken kadınlar ne kadar dikkate alınmış, diye düşünmek mümkündür. Hizmetin olmaması kadınlar açısından ayrı bir etkidir. Engelli çocuk anneleri, haftada bir gün yarım gün bile bırakıp çocuğunu bir yere gidemeyebilirler. Verilemeyen hizmetin de bir maliyeti vardır.

Belediye açısından toplumsal cinsiyet eşitliği amaçlı harcamaların genel bütçeye oranı nedir? Belediye çalışanlarının kadın erkek dağılımı nedir? Encümende, mecliste bu oran nedir? Kadınların ihtiyaçlarına cevap veren kamu hizmetlerine ilişkin harcamaların toplam bütçe içindeki payı nedir? Ka-

dınlar yapılan hizmetlere ne kadar hukuki katkılarla katılımcı oluyorlar, bunların piyasa değeri nedir? Bu da bir analiz türüdür.

Bütçe; yol, su, elektriğe yetiyor, olabilir. Yol, su ve elektriğin kadınlar ve erkeklerde ne kadar çeliştiği, bir farklılık gösterip göstermediği, onların hayatları üzerinde farklı etkilerinin olup olmadığını analiz etmek, zaten toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçe türüdür. Örneğin; su aktarım işinde ne kadar kadınların varlıkları, durumlarını dikkate alınmış. Kapının önüne kadar su getirilmesi tek husus değil, kadınlar hala sutaşıma ihtiyacını sürdürüyor mu? Mahalleye bir çeşme getirilmiş mi ya da mahalledeki çeşmeyi evlere dağıtıp, ortadan kaldırıp, kadınların bir araya gelebileceği bir başka mekân yaratılmış mı? Onun yerine orada kadınların buluşup, ayaküstü de olsa söz edebileceği, birbiriyle konuşacağı bir yer bırakılmış mı? Bunun için ek bir şey koyulmuş mu?

Ne yaparsak kadınlar o hizmetten daha çok yararlanırlar. Daha fazla fayda sağlarlar. Sonuç olarak çeşmeye ve su götürmeye para ayrılıyor. Bunu kadınların ihtiyaçlarını, onların sosyal varlık olarak ortada olmalarını destekleyen bir şekilde harcanması sağlanıyor mu, sağlanmıyor mu? Yoksa mimari projeye göre kanalları açmak, boru döşemek, çeşme takmak sıradan bir yaklaşımdır. Çeşmeyi kim çeviriyor, hangi saatte çeviriyor? Hangi saatte su akıyor ve bu insanların hayatını nasıl etkiliyor? Gibi sorular çok temel sorulardır.

Kadınlar yürüyerek gidebildikleri yerlerden hizmet aldıkları zaman çok daha fazla o hizmetlerden yararlanabiliyorlar. Bu yoksul kadınlar için çok önemli noktalardan bir tanesidir. Hizmetlerin yürüyerek gidebilecekleri mesafeler de olması önemlidir. Mesela; dolmuşa binip gelmesi gerekirse, dolmuşa binip gelecek kadınlar grubu birden bire yarı yarıya düşer. Çünkü dolmuşa binmek para gerektirir.

İzmir'de oturup, Körfez'e bir kere inmemiş kadınlar var. Belediyenin bir çalışmasında mahalle muhtarlıkları üzerinden liste çıkarıldı ve haftada iki gün otobüslerle kadınlar taşınarak, belediyeye hizmet veren şehir hatları içerisinde vapurlarla körfez turu yaptırıldı. Yoksulluk dünyayla ilişkinizi bir

yerle sınırlandıran bir şeydir. Karşınızda, günlerce vapura ilk kez ne zaman, nerede bindiğini hatırlayacak, konuşacak, anlatacak, insanlar oluştu. Başka bir dünyayla ilişki kurmak için yerel hizmetlerin işlevlerini farklılaştırmak önemlidir. Belediyenin hizmetlerini sadece mahalle hizmeti olarak düşünmemek lazım. Hizmeti yakına getirmek çok önemli, ancak toplumu bulunduğu yere hapsetmek boyutuna da gelmemelidir.

Yerel yönetimlerde cinsiyete duyarlı bütçeleme ile sağlanması gereken hizmetler şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınlara özel yerel yönetim hizmetleri
- Kadınların günlük yaşamını kolaylaştıran ve daha katılımcı bireyler olmasını sağlayan hizmetler
- Stratejik planlarda cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışının yansıtılması
- Yerel kadın örgütlerin kent konseylerine katılımının sağlanması
- Kadın meclislerinin kurulması
- Eşitlik komisyonlarının oluşturulması
- Kadınlar için destek politikalarının üretilmesi, projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi.

Pilot Bir Uygulama

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın, Avrupa Birliği'nden aldığı destekle, Beyoğlu Belediyesi ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün iştirakiyle 2005 Aralık ve 2006 Aralık ayları arasında "Dar Gelirli Kadınlar Yerel Bütçeleme Sürecine Katılıyor" Projesi uygulandı.

Projede amaç, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yerel Bütçe Analizi yöntemlerinden yararlanarak,

- Dar gelirli kadınların yerel bütçe önceliklerini kadınlar ve yoksullar yararına etkileyebilecekleri araçlar geliştirmek,
- Bütçeleme sürecini kadınlarla paylaşacağı açık bir etkileşim ve diyalog platformu oluşturması, katılımcılık, şeffaflık gibi yönetim ilkelerini benimsemesi ve kentsel hizmetleri planlarken kadınların ve diğer dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını dikkate alması için belediyeyi teşvik etmek,

- Cinsiyet eşitliği, yerel yönetimlerde katılımcılık ve şeffaflık gibi kavramları somut alanlara taşımak üzere örnekler yaratmaktı.

Bu amaçlarla; mahalle düzeyinde kadınlara yönelik bilgilendirme ve kapasite geliştirme çalışmaları yapıldı. 42 mahalleyi kapsayan 5 Mahalle Kadın Komitesi oluşturuldu. Komite temsilcileri ve kadın STK'lara yönelik (toplam 170 kadın) eğitim ve bilgilendirme yapıldı. Eğitimlerde şu konular ele alındı: "Kadının durumu, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet temelli yerel bütçe analizi yöntemleri ve dünyadan örnek uygulamalar, belediyenin temel görevleri ve bütçeleme süreci, Beyoğlu Belediyesi bütçesinin, gereksinimlerinin ve kadınlar açısından stratejik hizmetleri içeren bütçe kalemlerinin incelenmesi."

Eğitimlerde, bütçe analizinde şu yöntemlerin kullanılmasına karar verildi: "Belediye hizmetlerini ve kentsel hizmetleri kadınlar açısından değerlendirerek yeni politika önerileri geliştirmek; "yoksulluk" alanında yapılan çalışmaları değerlendirmek ve yeni strateji önerileri geliştirmek; kadınları doğrudan ilgilendiren sosyal destek hizmetlerini belirlemek; önerileri, bütçe görüşmelerinde dikkate alması için belediyeye sunmak."

38 mahallede, Mahalle Kadın Komiteleri kanalıyla, belediye hizmetlerini değerlendirmek ve yatırım önceliklerini kadınların öncelikleriyle ilişkilendirmek amacıyla 660 kadına ulaşıldı; bilgi toplamak üzere anketler ve 42 atölye/odak grup tartışmaları yapıldı. Toplanan bilgiler, uzman desteğinde kadınlar tarafından analiz edildi ve bütçeyle ilişkilendirildi. Toplanan bilgilerin analizi sonucunda, kadınların belediye hizmetlerine ilişkin öncelikli alanları belirlendi; çözüm önerileri belirlendi.

Proje sonucunda, kentsel/belediye hizmetleri kapsamında kadınların sorun alanları olarak şunlar belirlendi:

- Temizlik/çöp, sosyal /kültürel ve sağlık hizmetlerinin daha da iyileştirilmesi,
- Genel güvenlik ve gıda güvenliğinin artırılması, yeşil alanların kadın ve çocuklar açısından kullanılabilir hale gelmesi,

- Belediyenin iletişim ve bilgilendirme stratejilerinin iyileştirilmesi,
- Yoksulluk yardımlarının yeniden düzenlenmesi,
- Yoksulluğu önlemede yenilikçi stratejilerin benimsenmesi.

Yoksulluğu önleme stratejilerini de içeren belediye hizmetlerini kadınlar lehine iyileştirme önerilerinin temel yaklaşımları;

- Topluluğu bilgilendirme ve farkındalık yaratmaya odaklanma,
- Katılım ve sahiplenmeyi sağlamak üzere çözümde sivil inisiyatiflere ağırlık vermek, bu tür oluşumları desteklemek,
- Öncelikli alanlarda çalışacak mahalle kadın komisyonları oluşturmak,
- Sorunların çözümünde belediye kaynaklarını (bütçesini) kadın istihdamı ve girişimciliğini artıracak biçimde kullanmak ve yenilikçi pilot uygulamalar yapmak; olarak belirlendi.

Bu yaklaşımlar çerçevesinde yapılan öneriler şunlardır:

1. Temizlik/çöp hizmetlerinin daha da iyileştirilmesi için;

- Çöpten mahalle (kadınlar) yararına ekonomik artı değer kazandıracak yeni projelerin geliştirilmesi (Dönüştürülebilir atıkların toplanmasını mahalle dernek ve kooperatiflerine ihale etmek, kâğıt dönüşüm atölyeleri v.s. kurmak)

- Mahallede kadınların liderliğinde farkındalık yaratmak, bilgilendirmek ve gönüllülüğü artırmak üzere yerel kadın girişimlerinden, kooperatiflerinden hizmet satın almak

2. Sosyal Hizmetler;

- Kadın ve çocukların yararlanacağı sosyal mekânların artırılması
- Semt konaklarının her mahalleye yaygınlaştırılması
- İşlevlerinin daha da genişletilmesi (çocuk bakımı, il ve ilçe düzeyinde kentsel bilgiler, imkânlar, iş ve işçi arayanlara ilişkin bilgilerin dağıtımı, pazar bilgisi ve girişim kültürü geliştirmek üzere ekonomik etkileşim olanakları yaratmak v.s.)

- Mahalleli kadınlar tarafından yönetilmesi, belediyenin denetlemek ve desteklemek üzere koordinatör ataması,

- Çocuk bakım ve eğitim hizmetlerini kadınlar için istihdam ve girişimcilik imkânı sağlayacak şekilde yaygınlaştırmak,
- Yaşlılar, hastalar ve engelliler için kadınlara istihdam imkânı yaratmak üzere gündüz bakım ve iyileştirme yerleri açma ve işletimini kadın girişimleri kooperatiflerine v.s. ihale etme, alışveriş, gezme, ilaç/reçete takibi v.s.gibi alanlarda gençlere yönelik gönüllülük programları geliştirme.

3. Güvenlik;

Mahallelerde sosyal baskıyı öne çıkararak, sivil üstünlük geliştirmek üzere, belediye liderliğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla pilot proje geliştirme ve uygulama

4. Park ve Bahçelerin Kullanımı

Park ve bahçelerin kadınlar ve çocuklar tarafından kullanımını artırmak üzere bu mekânları "aile" yerlerine dönüştürmek ve acil durumlarda emniyetli toplanma yerleri olarak kullanmak üzere;

- Ek, geçici binalara, kadınlar ve çocuklara yönelik yeni işlevler katma (çocuk yuvası, oyun odası, etüt, sergi, kurs v.s.)
- Sulama, bakım ve kafe v.s. işletmek üzere kar amacı gütmeyen kadın girişimlerine ihale etme.
- Kentsel bahçecilik v.s. konusunda farkındalık yaratma ve mahalle bazlı pilot uygulamalar yapmak.
- Mahallelerde küçük arsa vb. kadın girişimlerine kiralayarak, ekonomik değer yaratacakları üretim faaliyetlerini desteklemek.

5. Yoksullara Yardım Faaliyetlerinin İyileştirilmesi

- Yoksulluk yardımlarının dağıtımının merkezileşmesi, tek bir kurum tarafından koordine edilmesi.
- Yardım dağıtılacak grupları belli kriterlerle göre sınıflama ve yardım dağıtma;
 1. Grup: Hiç geliri olmayanlar: Nakit yardımı
 2. Grup: Düzensiz geliri olanlar: Erzak, yakacak yardımı
 3. Grup: Yetersiz geliri olanlar: Eğitim, sağlık yardımı

- Kurulacak mahalle kadın komiteleri tarafından yoksulluk tespitinin kontrolü ve yardım dağıtımının izlenmesi, yardım alanların diğer programlarla ilişkilendirilmesi.
- Yardımların genel olarak kurumsallaştırılması, aşevi, okullara beslenme dağıtımı, gıda bankası vs. gibi projelerde kadınların ortak girişimlerinden hizmet ve mal satın alınması.

6. Diğer Yoksulluğu Önleme Stratejileri;

- Kadınlar için iş / pazarlama fırsatları: Satılabilir ürünlerin geliştirilmesi için üniversite, özel sektörle birlikte tasarım ve pazarlama alanında işbirlikleri kurulması.
- İstihdamın artırılması: Erken çocuk bakım ve eğitim hizmetlerinin artırılması hedefini dikkate alarak, bu alanda girişimci kadınları destekleme ve öğretmen yardımcısı vs. gibi mesleki eğitim programları uygulama.
- Ortak girişimleri destekleme: Belediyenin satın aldığı mal ve hizmetlerde, alt yüklenici olmak üzere kadınların ortak girişimlerini desteklemek.
- Eğitime destek: Mahalle komisyonları kanalıyla okula gidemeyen kız çocuklarını tespit etmek, ailelerini ikna etmek, desteklemek ve okuma yazma kurslarına katılımını artırmak.

Projenin bu çıktılarının yanısıra, belediye bu sürecin sonunda, mahalle sorunları ve yoksulluğun boyutları hakkında daha fazla bilgi sahibi oluyor. Ancak bu bilgi, kadınların ihtiyaçları, çözüm önerileri ve katılımını dışlayan mevcut yaklaşım korunarak elde ediliyor. Kadınlara yönelik hizmetler ve projeler, kendileri için bir esinlenme aracı ya da faaliyetlerini sosyal olarak meşrulaştıracak bir "istişare" biçimi olarak görülüyor. İş bütçeye geldiğinde onu "mahrem" bir konu olarak algılıyor. Bütçe ve gerekçelerine ilişkin bilgi paylaşımını "iktidarını paylaşma" olarak görüyor. Bütçenin alternatif kullanım önerileri için ciddi diyaloga henüz hazır değiller.

Kadınların bu sürece katılımı, mahallenin sorunları, kendilerinin ve çocuklarının ihtiyaçları, ortak öncelikleri konusunda farkındalıklarını artırıyor.

Belediyenin işlevi, karar verme süreci, yatırım ve hizmetleri planlarken hangi önceliklerle hareket ettiğini daha iyi anlıyorlar. Bu da bireysel ve kolektif özgüvenlerini geliştiriyor. Bütçe sürecine katılım, "hak" merkezli bir yaklaşım içerdiği için kadınların kamusal alana çıkmaları için sosyal olarak meşru bir neden yaratıyor, liderliklerini geliştiriyor. Kendi başına bir örgütlenme potansiyeli taşıyor. Kadınların, bütçe sürecini gerçek anlamda etkileyebilmeleri için düzenli ve sürekli bir koordinasyona, uzman desteğine, "kent konseyleri" gibi mevcut yapılarla kurulacak ittifaklara ihtiyacı vardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1-2: Genç, Murat (2010): "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik", Sayıştay Dergisi, Sayı:77

3: (Council of Europe, 2004), "Gender Mainstreaming", Director General of Human Rights Council of Europe, Strazburg.[Europen Women's Lobby, 2004: 4 (Koç, 2009: 2-4),

Prof. Dr. Gülay Günlük-Şenesen'in Bütçe Sürecinde Parlamentonun Değişen Rolü Sempozyumu (8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar) Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

(CEDAW)

Birleşmiş Milletlerce 1979’da kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan sekiz tane temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Sözleşmeye 2002 yılı itibariyle taraf olan devletlerin sayısı 170’tir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) İhtiyari Protokolü, 30 Temmuz 2002’de TBMM tarafından onaylanmıştır.

Buna göre;

MADDE 2. Taraf devletler kadınlara karşı her türlü ayrımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder.

MADDE 3. Taraf devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla yasal düzenleme dâhil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

MADDE 5. Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her durumda çocukların çıkarlarını her Şeyden önce gzetene anlaşıya dayanan bir aile sistemini sağlamak.

MADDE 7. Taraf devletler ülkenin politika ve kamu hayatında, kadına karşı ayrımı önlemek için tüm önlemleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit Őartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek; hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek; ülkenin kamu ve politik hayatıyla ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılmak.

MADDE 8. Taraf devletler, kadınlara, erkeklerle eşit Őartlarda ve hiçbir ayrım gözetmeksizin, uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

MADDE 11.

1. Taraf devletler istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın – erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır. İstihdam konularında eşit seçim kıstaslarının uygulanması da dâhil, erkeklerle eşit istihdam imknlarına sahip olma hakkı; sosyal yardımlar dâhil ücret hakkı; eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisinin geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini; görev ve sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleşmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek. Kadın Onyılı etkinlikleri kapsamında BM, İkinci Dünya Kadın Konferansı'ndan bir yıl önce, yani 1979'da "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" ni kabul etmişti.

PEKİN DEKLARASYONU

9. Madde: Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin vazgeçilemez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçası olarak kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının tam uygulanmasını güvence altına almayı; kadınların güçlendirilmesi ve karar vermeye yetkiye ulaşma sürecine katılmaları dâhil, eşitlik anlayışıyla toplumun bütün alanlarına tam katılmaları eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için temel koşuldur.

14.Madde: Kadın hakları, insan haklarıdır.

15.Madde: Eşit haklar, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşım, aile sorumluluklarının kadın ve erkek tarafından eşit paylaşılması ve aralarında uyumlu bir ortaklık bulunması, kendilerinin ve ailelerinin iyiliği kadar demokrasinin sağlanması için de çok önemlidir.

16.Madde: Sürekli ekonomik büyüme, sosyal kalkınma, çevresel koruma ve sosyal adalete dayalı olarak yoksulluğun yok edilmesi, kadınların ekonomik ve sosyal kalkınmaya dâhil edilmesini, eşit fırsatları, insan merkezli sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştiricileri ve yararlanıcıları olarak kadınların ve erkeklerin tam ve eşit katılımını gerektirmektedir.

17.Madde: Kadınların, sağlıklarının bütün yönlerini, özellikle doğurganlıklarını kontrol etme haklarının açıkça tanınması ve onaylanması kadınların güçlendirilmesinin temelidir.

18.Madde: Yerel, ulusal, bölgesel ve küresel barış, ulaşılabilir bir durumdur ve liderlikte, anlaşmazlıkların çözümünde ve bütün düzeylerde uzun omurlu barışın yaygınlaşmasında temel güç olan kadınların ilerleyişiyle ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır.

19.Madde: Kadınların güçlenmesini ve ilerlemesini her düzeyde sağlayacak kalkınma politika ve programlarının dâhil olduğu, etkili, verimli ve karşılıklı takviye edici, toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programları kadınların tam katılımıyla düzenlemek, uygulamak ve izlemek çok önemlidir. Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin hedeflerini, bu yüzyılın sonuna kadar gerçekleştirmek için çaba ve eylemleri yoğunlaştırılmalıdır.

Kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri almaya ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesi önündeki bütün engeller ortadan kaldırılmalıdır.

25.Madde: Erkekler, eşitliğe yönelik bütün faaliyetlere tam katılımında bulunmaya teşvik edilmelidir.

Türkiye'nin Ulusal Eylem Planı'ndaki Taahhütleri

→ Kadın veya erkek olsun; 100 işçi çalıştıran her işyerinde kreş açılmasının gerçekleştirilmesi

→ Tüm meslek alanlarında bütün kamu ve özel kurumların belli sayıda kadın çalışan istihdam etmesinin sağlanması.

→ Kadın istihdamının artırılması konusunda projeler hazırlanması ve bu projeleri destekleyecek uluslararası finans kaynaklarının bulunması.

→ Tüm kadınları kapsayacak bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulması.

→ Siyasal partilerin kadın komisyonları kurmalarını sağlayacak yasal değişikliklerin yapılması,

→ Kota sistemi uygulayarak, yerel yönetimlere, siyasal partilerin her düzeydeki karar ve yürütme organlarına kadınların katılımının artırılması,

→ Kamuda ve özel kesimde yönetimde yer alan kadınlara ilişkin bilgi toplayacak ve araştırmalar yapacak bir birim kurulması,

Türkiye'nin Girişimiyle Pekin+5 Sonuç Belgesine Dâhil Edilen Konular

→ Kadının toplumdaki cinsiyet kodlamalarına bağlı olarak üstlendiği roller kapsamında yarattığı emeğin ücretlendirilmesi konusunda gerekli önlemlerin alınması; kadın-erkek eşitliği perspektifinin tüm ana plan, program ve politikaların bir parçası haline getirilmesi;

→ Kayıt dışı ekonomide ve tarımda çalışan kadınların iş koşullarının düzeltilmesi ve sosyal güvenceye kavuşturulması;

→ Kadınların karar alma mekanizmalarında eşit bir şekilde yer almasının önündeki engellerin kaldırılması;

→ Toplumdaki cinsiyet rollerinden kaynaklanan eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, belirli bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilmesi öngörülen hedefler koyulması ve bunun için gerekli para ve insan kaynaklarının tahsisi.

Ekonomi başlığı altında;

→ Bütçelerle ilgili tüm süreçlerin tasarlanma, benimsenme ve uygulanmasına toplumsal cinsiyet perspektifi getirilmesi, (73 b)

→ Kadınların iş yaşamındaki haklarına ilişkin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bildirgesi ilkelerinin savunulması ve kadınların iş haklarıyla ilgili ILO sözleşmelerinin benimsenmesi. (94 b)

İnsan Hakları başlığı altında;

→ Anlaşmaların uygulanmasından sorumlu devlet kurumlarının çalışmalarına toplumsal cinsiyet perspektifi getirmelerinin sağlanması. (98 f)

Siyasal Güçlenme başlığı altında;

Kadınların siyasi partilere ve parlamentolara katılımını artırmaya yönelik kotalar getirilmesi, önlemler alınması (66 a ve 81 b).

Sonuç bildirgesinin kadın kuruluşlarını hayal kırıklığına uğratan yanları da yok değildir. Sonuç belgesinde hangi zaman dilimi içinde gerçekleştirileceği belirlenmiş daha fazla hedef bulunması ve daha somut değerlendirme kistaslarının yer alması gerektiği; sonuç bildirgesinin Pekin Eylem Platformu'nun daha büyük bir hızla hayata geçirilmesini sağlamak için gerekli somutluk ve ayrıntıdan yoksun olduğu bu eleştirilerin başlıcalarıdır. Kişinin cinsel tercihini özgürce belirleme hakkı, eşcinsellerin hakları, sağlıklı ve güvenli kürtaj hizmetleri konusunda daha net ifadeler kullanılması yönündeki çabalara karşın, bu alanlarda "kadınların, cinselliklerine ilişkin konularda zorlamadan, ayrımcılıktan ve şiddetten uzak, kendi sorumlulukları altında ve özgürce karar vermeleri" gerektiğine dair bir ifadenin ve Pekin toplantısı kararlarının ilerisine geçilememiştir.

KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ YÖNETİM KOMİTESİ (CDEG)

Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu

7. Bakanlar Konferansı

TASLAK EYLEM PLANI

“Hukuki ve fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesine ilişkin güçlüklerin ortaya konulması”

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BÖLÜMÜ

İNSAN HAKLARI VE YASAL İŞLEMLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TASLAK EYLEM PLANI

“Hukuki ve fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesine ilişkin güçlüklerin ortaya konulması”

24-25 Mayıs 2010 tarihinde Bakü’de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu 7. Bakanlar Konferansı’na katılan ülkelerin bakanları;

İnsan haklarının yaygınlaştırılması ve korumasına ve doğrudan veya dolaylı cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi çalışmalarının önemini altını çizerek;

Avrupa Konseyi’nin, üye ülkelerde toplumun her alanında hukuki ve fiili toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştırmasına ilişkin öncü çalışmalarını devam ettirmesi gerektiğine inanarak;

Kadın erkek arasındaki gerçek eşitliği yaygınlaştırmak için mevcut strateji ve araçların belirlenmesi ve analiz edilmesi hususuyla özellikle ilgilenerak;

Toplumun her alanında hukuki ve fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi için aşağıdaki Eylem Planı'nda uzlaşılar ve

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ni; kuruluşun diğer birimleri, ilgili uluslararası resmi kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ve yakın iştişare ile yeterli kaynakları da ayırarak; Kadın Erkek Eşitliği Yürütme Komitesi yoluyla bu Eylem Planı'nın uygulanması için tüm uygun düzenlemele-ri yapmaya davet eder.

I. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN TÜM PLAN VE PROGRAMLARA YERLEŞTİRİLMESİ VE OLUMLU EYLEMLER

a. Avrupa Konseyi bünyesindeki tüm program ve çalışmalara toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının yerleştirilmesi için stratejilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için eylemlerin devam ettirilmesi ve bu bağlamda farklı politika alanlarındaki diğer Avrupa Konseyi yürütme komiteleri ve birimleri ile işbirliği içerisinde çalışmalar düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi; bunların uygulanmasının izlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesine olan etkilerinin değerlendirilmesi;

b. Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının eğitime yerleştirilmesine ilişkin 13 No'lu CM/Rec(2007) ve toplumsal cinsiyet farklılıklarının sağlık politikalarına dahil edilmesine ilişkin 1 No'lu Tavsiye Kararlarının CM/Rec (2008) uygulanmasının izlenmesi;

c. Bu alanlarda tavsiye kararı hazırlayarak; üye ülkelerde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm plan ve programlara yerleştirilmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme stratejilerinin etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamak için çalışmaların desteklenmesi;

d. Fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesini hızlandırmadaki etkililiğini incelemek amacıyla olumlu eylemlerin sonuçlarına ilişkin bilgi toplanması ve bu amaçla pozitif eylemlerin etkili bir biçimde kullanılmasına ilişkin taslak kılavuzlar hazırlanması;

e. Ekonomik krizin fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi

üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve özellikle iş gücü piyasasında cinsiyete dayalı ücret farkı da dahil olumsuz sonuçlarla mücadele etmek için çalışmaların gerçekleştirilmesi.

II. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ STANDARTLARI VE MEKANİZMALARI

a. Toplumsal cinsiyet eşitliği standart ve mekanizmalarına ilişkin 17 No'lu Tavsiye kararında CM/Rec belirlendiği gibi ve Pekin Eylem Platformu'nun izlenmesine uygun olarak, üye ülkelerde ortak Avrupa toplumsal cinsiyet eşitliği standart ve mekanizmalarının uygulanmasını sağlamak amacıyla daha çok çalışma düzenlenmesi;

b. Üye devletlerde, toplumsal cinsiyet eşitliği için ulusal mevzuat, ulusal eylem planları ve ulusal kurumsal mekanizmaların geliştirilmesinin izlenmesi;

III. KADIN VE ERKEKLERİN TOPLUMUN HER ALANINDA KARAR ALMA MEKANİZMALARINA EŞİT KATILIMI

a. Özellikle ev ve aile sorumlulukları olmak üzere kadın ve erkeklerin ücretli ve ücretsiz iş kazançlarını eşit şekilde paylaşmasını teşvik etmeye yönelik çalışmaların geliştirilmesi yoluyla kadın katılımını arttırmak ve üye devletler vasıtasıyla ortak standartların uygulanmasını yaygınlaştırmak amacıyla kadın ve erkeklerin siyasi ve kamu karar alma mekanizmalarına dengeli katılımına ilişkin 3 No'lu Tavsiye kararı çalışmalarının izlenmeye devam edilmesi;

b. Çatışmaların önlenmesi, çözümü ve barışın inşasında kadın ve erkeklerin rollerine ilişkin Tavsiye Kararı'nın kabulü için hazırlıkların tamamlanması ve kabul edilmesini takiben, bu alanda izleme çalışmalarının düzenlenmesi;

c. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere kadın ve erkeklerin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde adalete erişimlerini izlemek amacıyla çalışmaların düzenlenmesi, toplanan verilerin analizinin hazırlan-

ması ve gerekli durumlarda, kadınların adalete erişimlerini sağlamak amacıyla bilinçlendirme çalışmalarının düzenlenmesi;

IV. FİİLİ TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE ERKEKLERİN ROLÜ

a. Toplumun her alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak kadınlarla işbirliği halinde erkeklerin katılımını sağlamaya ve bu konudaki sorumluluklarına ilişkin; ve bu bağlamda erkeklerin farkındalıklarının artırılması yollarına yönelik iyi uygulama el kitaplarının hazırlanması gibi fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesinde erkeklerin pozitif rollerine odaklanacak çalışmalar düzenlenmesi;

V. MEDYA VE EĞİTİMDEKİ TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARIYLA MÜCADELE

a. Kitle İletişim Araçları ve İletişim (CDMM) Yürütme Komitesi ile iş birliği içerisinde medyada yer alan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla mücadele stratejilerine ilişkin bir el kitabı hazırlanması;

b. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ele almak amacıyla medya tarafından benimsenen davranış ilkelerine ilişkin iyi uygulamaların belirlenmesi ve yayılması;

c. Resmi ve gayri resmi eğitimdeki toplumsal cinsiyet kalıp yargıların ortadan kaldırılması için Eğitim Yürütme Komitesi ve Avrupa Konseyi Gençlik Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde daha çok çalışma düzenlenmesi;

d. Dilde cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılmasına ilişkin R (90) 4 No'lu Tavsiye kararı gereğince, özellikle ulusal resmi belgelerde, cinsiyet ayrımcılığı içermeyen dil kullanımının teşvik edilmesi.

VI. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE

a. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele-

le gelecek Avrupa Konseyi Sözleşmesi tasarısının sonuçlandırılması ve sözleşmede yer alan standartlara riayet edilmesi için çalışmalar düzenlenmesi;

b. Ekonomik krizin kadına yönelik şiddet, özellikle de aile içi şiddet üzerindeki sonuçlarının analiz edilmesi ve bu sorunla mücadele edilmesi ve bunun önlenmesine yönelik özel önlemlerin önerilmesi;

c. Kadına yönelik şiddetin kadın sağlığına, özellikle de HIV/AIDS'e ilişkin uzun vadeli sonuçlarının incelenmesi ve bu alanda özel önlemlerin önerilmesi;

VII. SAVUNMASIZ KADIN VE KIZ ÇOCUĞU GRUPLARINA YÖNELİK AYRIMCILIK İLE MÜCADELE EDİLMESİ

Göçmen kadın ve kız çocukları

a. Toplumun bütün alanlarında ve düzeylerinde göçmen kadın ve kız çocukları için eşitliğin sağlanmasının önemini göz önünde bulundurarak, göçmen kadın ve kız çocuklarının eşitliğine ilişkin özel bir tavsiye kararının tasarlması;

b. Göçmen kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık ile mücadele edilmesi ve bunun önlenmesine yönelik çalışmaların geliştirilmesi ve olumlu eylem planlarının tanımlanması ve bu alanda iyi uygulamaların yayılması hususunu dahil ederek, onların siyasi, kamusal ve ekonomik hayata katılımlarının teşvik edilmesi;

Cinsel yönelimleri ve cinsel kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayan kadın ve kız çocukları ve cinsiyet değiştiren kimseler

Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele ve önlemenin önemi göz önünde bulundurularak, toplumun her alanında haklarını kullanabilmelerini sağlamak amacıyla her türlü ayrımcılıkla mücadele ve önlemeye ilişkin belli kılavuzlar tasarlamak ve bu alanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesinin sağlanması için İnsan Hakları Yürütme Komitesi (CDDH) ile uygun bir biçimde işbirliği yaparak cinsel yönelimleri ve cinsel kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayan kadın ve kız çocukları ve cinsiyet değiştiren kimselerin durumu hakkında araştırma yürütülmesi.

Engelli kadın ve kız çocukları

Engelli kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılıkla mücadele ve önlemin önemi göz önünde bulundurularak, onların toplumun her açanına tam katılımlarını sağlamayı hedefleyen iyi uygulamaların toplanması ve yayılması.

Diğer savunmasız kadın ve kız çocukları grubu

Diğer savunmasız kadın ve kız çocukları grubuna yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek amacıyla özel önlem ihtiyaçlarının belirlenmesi.

AVRUPA YEREL YAŞAMDA KADIN – ERKEK EŞİTLİĞİ ŞARTI Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)

Bu belge Mayıs 2006'da Innsbruck'da düzenlenen
CEMR Genel Kurulunda sunulmuştur.
Kadın erkek eşitliği 5. Topluluk Eylem Programı çerçevesinde
CEMR tarafından kaleme alınmıştır.

AVRUPA KADIN – ERKEK EŞİTLİĞİ ŞARTI (YEREL YAŞAMDA)

İş bu şart, Avrupa'daki yerel ve bölgesel yönetimlerin yetkilerini kullanmak ve ortaklıklar oluşturmak suretiyle vatandaşları için daha fazla eşitliği hayata geçirme görevini edinmeleri amacıyla hazırlanmıştır.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi ve ortakları tarafından geliştirilmiştir.

Giriş

Yerel Yaşamda Avrupa Kadın Erkek Eşitliği Şartı, Avrupa'daki yerel ve bölgesel yönetimlere hitaben hazırlanmıştır. Söz konusu yönetimler bu şartta imza koymaya, kadın – erkek eşitliği ilkesini hayata geçirmeyi kamusal bir görev kabul etmeye ve kendi yetki alanları dahilinde, Şart'ta öne sürülen taahhütleri uygulamaya çağrılmaktadır.

İmzacı tarafların her biri, söz konusu taahhütlerin uygulanmasını desteklemek amacıyla, Eşitlik Eylem Planı geliştirmek üzere çalışmalar yü-

rütecektir. Bu Eylem Planları amaca uygun öncelikleri, eylemleri ve kaynakları içermektedir.

Ayrıca; imzacı tarafların her biri, uygulamada gerçek eşitliğin hayata geçirilmesi için, kendi bölgesindeki tüm kurumlar ve kuruluşlarla etkileşime geçme taahhüdünde bulunmaktadır.

İş bu Şart Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin aşağıda listesi verilmiş olan bir çok ortakla beraber yürütmüş olduğu bir proje (2005-2006) çerçevesinde hazırlanmıştır. Proje; kadın-erkek eşitliği 5. Topluluk Eylem Programı kapsamında, Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmiştir.

Kadın – erkek eşitliği herkes için temel bir hak ve demokrasi için gerekli bir değer niteliğindedir. Bu hakkın hayata geçirilmesi için kanunen tanınmasının yanı sıra yaşamın her alanında – politik, ekonomik, sosyal ve kültürel – etkili uygulanmasına ihtiyaç vardır.

Bu hakkın resmen tanındığı sayısız örneğe ve kaydedilen ilerlemeye rağmen günlük yaşamda kadın erkek eşitliği halen gerçekleşmemiştir. Kadınlar ve erkekler uygulamada aynı haklardan yararlanamamaktadır. Sosyal, politik, ekonomik ve kültürel eşitsizlikler devam etmekte, örneğin ücret eşitsizliği ve politik hayatta yetersiz temsil varlığını korumaktadır. Söz konusu eşitsizlikler ailede, eğitimde, kültürde, medyada, iş dünyasında ve toplumsal örgütlenmede mevcut stereo-tiplerin üzerine inşa edilmiş olan sosyal kurulumların sonucudur.

Yeni bir yaklaşım benimsemek ve yapısal değişiklikler gerçekleştirmek suretiyle harekete geçilebilecek pek çok alan mevcuttur.

İnsanlara en yakın yönetim katmanı olan yerel ve bölgesel yönetimler eşitsizliklerin devamlılığı ve çoğalmalarına karşı mücadelede ve de gerçek manada eşitlikçi bir toplumun geliştirilmesinde en uygun noktayı temsil etmektedirler. Bu yönetim yapıları, sahip oldukları yetkinlikler ve farklı aktörlerle kuracakları işbirliği çalışmalarıyla, kadın erkek eşitliği lehine somut eylemler gerçekleştirebilirler.

Ayrıca; yerindenlik ilkesi kadınların ve erkeklerin eşitlik haklarının uygulanmasında özel bir önem taşımaktadır. Söz konusu ilke tüm yönetim sevi-

yelerinde – Avrupa düzeyi, ulusal, bölgesel ve yerel – geçerlidir. Avrupa'daki bölgesel ve yerel yönetimlerin çok farklı alanlarda sorumlulukları mevcuttur ve bu sorumlulukların her biri hizmet götürdükleri nüfusun günlük yaşamını eşitliğin geliştirilmesi anlamında uygulamada etkileyecek olumlu bir rol üstlenebilir ve üstlenmelidir.

Yerel ve bölgesel özerklik ilkeleri ise yerindenlik ilkesiyle yakından bağlantılıdır. Avrupa Konseyi'nin 1985 tarihli Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Avrupa devletlerinin büyük çoğunluğu tarafından imzalanmış ve onanmıştır. Bu Şart'ta aşağıdaki hususlara vurgu yapılmaktadır:

“Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunlarla belirtilen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı anlamını taşır.”

Eşitlik hakkının uygulanması ve geliştirilmesi de yerel yönetimlerin özerkliği kavramının temelinde yer almalıdır.

Yerel veya bölgesel demokrasi günlük yaşamın en somut alanlarında; toplu konut, güvenlik, toplu taşıma, iş dünyası ya da sağlık gibi; en uygun tercihlerin yapılabilmesine imkan vermelidir.

Ayrıca; kadınların yerel ve bölgesel politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına tam katılımları onların yaşam deneyimlerinin, becerilerinin ve yaratıcılıklarının da dikkate alınması anlamına gelecektir.

Eşitliğe dayalı bir toplumda yaşamak istiyorsak, yerel ve bölgesel yönetimlerin toplumsal cinsiyet boyutunu politikalarında, örgüt yapılarında ve uygulamalarında tam olarak dikkate almaları temel önem taşımaktadır. Gerçek kadın – erkek eşitliği bugünün ve yarının dünyasında ekonomik ve toplumsal başarımız için temel bir meseledir. Bu gereklilik sadece Avrupa düzeyinde veya ulusal düzeyde değil, kendi bölgelerimiz, kentlerimiz ve yerel topluluklarımız için de geçerlidir.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi ve bağlı kadınlar komitesi yerel ve bölgesel yönetimlerden temsilciler seçerek, uzun yıllardan beri kadın – erkek eşitliğinin yerel ve bölgesel düzeyde geliştirilmesi maksadıyla faal ça-

lışmalar yürütmüştür. 2005 yılında CEMR tarafından Avrupa yerel ve bölgesel yönetimleri için somut bir araç hayata geçirilmiştir: Eşitlikçi kent. "Eşitlikçi kent" projesi, belirli Avrupa kentlerindeki ve belediyelerindeki iyi uygulamaları saptamak suretiyle yerel ve bölgesel düzeyde kadın – erkek eşitliği politikalarının uygulanması için bir metodoloji ortaya koymaktadır. Elinizdeki bu şart söz konusu çalışma üzerine inşa edilmiştir.

Yerel ve bölgesel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesinde oynayabilecekleri etkin rol Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) tarafından 1998 yılında kabul edilen "Kadın ve Yerel Yönetimler" bildirisinde de vurgulanmıştır. Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı da kadın – erkek eşitliğini temel amaçlarından biri olarak belirlemiştir.

BAşLANGIç

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa yerel ve bölgesel yönetimlerini temsilen, (aşağıdaki ortaklarıyla işbirliği çerçevesinde)

- National Association of Municipalities in the Republic of Bulgaria (NAMRB)/Bulgaristan Ulusal Belediyeler Birliği
- Union of Cyprus Municipalities (UCM)/Kıbrıs Belediyeler Birliği
- Union of Towns and Communities of the Czech Republic (SMO CR)/ek Cumhuriyeti Kentler ve Topluluklar Birliği
- Association of Finnish Local and Regional Authorities (AFLRA)/Finlandiya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği
- French Section of CEMR (AFCCRE)/CEMR Fransa
- German Section of CEMR (RGRE)/CEMR Almanya
- Central Union of Municipalities and Communities of Greece (KEDKE)/Yunanistan Belediyeler ve Topluluklar Merkez Birliği
- Hungarian National Association of Local Authorities
- (TOSZ)/Macaristan Yerel Yönetimler Ulusal Birliği

- Italian Section of CEMR (AICCCE)/CEMR İtalya
- Tuscan Federation of AICCCE/AICCCE Toskana Federasyonu
- Association of Luxembourg Towns and Municipalities
- (SYVICOL)/Lüksemburg Kentler ve Belediyeler Birliği
- Association of Polish Cities (ZMP)/Polonya Kentler Birliği
- Spanish Federation of Municipalities and Provinces
- (FEMP)/İspanya Belediyeler ve İller Federasyonu
- Basque Association of Municipalities (EUDEL)/Bask Belediyeler Birliği
- City of Vienna (Austria)/Viyana (Avusturya)
- City of Saint Jean de la Ruelle (France)/Saint Jean de la Ruelle (Fransa)
- City of Frankfurt am Main (Germany)/Frankfurt am Main (Almanya)
- City of Cartagena (Spain)/Cartagena (İspanya)
- City of Valencia (Spain)/Valencia (İspanya)
- House of Time and Mobility Belfort-Montbéliard
- (France)/Fransa
- Standing Committee Euro-Mediterranean Partnership
of the Local and Regional Authorities (COPPEM)/ Avrupa-Akdeniz Yerel
ve Bölgesel Yönetimleri Ortaklığı Daimi Komitesi;

Avrupa Topluluğu ve Birliği'nin, kadın – erkek eğitliğinin geliştirilmesi de dâhil olacak şekilde, temel hak ve özgürlükler baz alınarak kurulduğunu ve Avrupa mevzuatının, Avrupa'da bu alanda kaydedilen ilerlemenin temelini teşkil ettiğini hatırlayarak; Birleşmiş Milletler uluslararası insan hakları yasal çerçevesini ve bilhassa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ve 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni hatırlayarak;

Avrupa Konseyi'nin kadın – erkek eğitliğinin ve yerel yönetimler özerkliğinin geliştirilmesindeki temel katkısının altını çizerek;

Kadın – erkek eğitliğinin hayata geçirilebilmesinin üç tamamlayıcı alan-

da eylem gerektirdiğini – doğrudan eşitsizliklerin tasfiyesi, dolaylı eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve eşitlikçi bir demokrasinin proaktif/ileriye etkili biçimde geliştirilmesini destekleyecek politik, yasal ve sosyal ortamın oluşturulmasını dikkate alarak;

Eşitlik hakkının hukuki tanınırlığı ile reel ve etkili uygulanması arasındaki süregelen çelişkilerin varlığından esef duyarak;

Avrupa'da yerel ve bölgesel yönetimlerin vatandaşları ve sakinleri için tüm sorumluluk alanları dahilinde eşitlik hakkının uygulanmasında, bilhassa kadın – erkek eşitliği, çok önemli bir rol oynadığını ve oynaması gerektiğini dikkate alarak;

Karar alma süreçleri ve liderlik mevkilerinde kadınların ve erkeklerin dengeli katılımlarının ve temsillerinin demokrasi için temel teşkil ettiğini dikkate alarak;

Bilhassa; 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1995 tarihli Birleşmiş Milletler Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu, 2000 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 23. Özel Oturum İlke Kararları (Pekin + 5), Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Aralık 1996 tarihli ve kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımları konulu Konsey Tavsiye Kararı ve 1998 tarihli Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği "Kadın ve Yerel Yönetimler" Bildirgesi'nden çalışmalarımız için ilham alarak;

Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 25. yıldönümünü anarak;

Yerel Yaşamda Avrupa Kadın Erkek Eşitliği Şartı'nı hazırlamıştır ve Avrupa yerel ve bölgesel yönetimlerini iş bu Şart'ı imzalamaya ve uygulamaya çağırmaktadır.

BÖLÜM I-İLKELER

Yerel Yaşamda Avrupa Kadın Erkek Eşitliği Şartı'na imza koyan taraflar aşağıdaki hususların çalışmalarımızın temel ilkelerini oluşturduğunu tanırlar:

1. Kadın – erkek eşitliği temel bir haktır

Yerel ve bölgesel yönetimler söz konusu hakkı tüm sorumluluk alanları dahilinde, her türlü ayrımcılığı – doğrudan veya dolaylı - önleme sorumluluğu da dahil, uygulamakla yükümlüdürler.

2. Kadın – erkek eşitliği, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar hususlarının gerektiği biçimde ele alınmasını temin etmek

Toplumsal cinsiyetin yanı sıra ırk, ten rengi, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil,din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum,engellilik, yaş, cinsel yönelim veya sosyo-ekonomik statüye dayalı çoklu ayrımcılık ve dezavantajların kadın – erkek eşitliği konusu çerçevesinde dikkate alınması gerekmektedir.

3. Kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımları demokratik bir toplum için ön koşuldur.

Kadın – erkek eşitliği hakkı gereği yerel ve bölgesel yönetimler, uygun tüm tedbirleri almak ve gerekli tüm stratejileri uygulamak suretiyle, karar alma süreçlerinin tüm aşamalarında kadınların ve erkeklerin dengeli katılımını ve temsilini sağlamakla yükümlüdürler.

4. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının tasfiyesi kadın – erkek eşitliğinin sağlanmasında temel önem taşımaktadır.

Yerel ve bölgesel yönetimler, kadınların statüleri ve yaşam koşullarına dair eşitsizliklerin temelinde yer alan ve de kadınların ve erkeklerin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamdaki rollerinin eşitsiz değerlendirilmesine yol açan kalıp yargıların ve engellerin tasfiyesi yönünde çalışmalıdırlar.

5. Yerel ve bölgesel yönetimlerin tüm faaliyetlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi kadın – erkek eşitliğinin ilerletilmesi için gereklidir.

Yerel nüfusun yaşamını etkileyen politikaların, yöntemlerin ve araçların geliştirilmesi aşamalarında toplumsal cinsiyet bakış açısı dikkate alınmalıdır. “Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi”

kavramını Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 1 Temmuz 1997 tarihinde aşağıdaki şekilde tanımlamıştır:

“Mevzuat, politikalar veya programlar ve her alan ve düzeyde planlanan tüm eylemlerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi süreci. Tüm politik, ekonomik ve sosyal alanlardaki tüm politikaların ve programların tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında kadınların ve erkeklerin endişelerini ve deneyimlerini sürecin bütünlüğe bir parçası kılmak. Kadınların ve erkeklerin, bu sayede, hizmetlerden eşit faydalanmalarını sağlamak bütçeleme”² tekniklerinin uygulanması bu anlamda verilebilecek örneklerdir. Bu amaçla; kadınların yerel yaşam deneyimleri, hayat ve çalışma koşulları dahil, çözümlenmeli ve dikkate alınmalıdır.

BÖLÜM 2 – ŞARTIN UYGULANMASI VE İLGİLİ TAAHHÜTLER

İmzacı taraflar, iş bu Şart'ın hükümlerinin yerine getirilmesi maksadıyla, aşağıdaki belirli adımları gerçekleştirmeyi üstlenirler:

(1) Bu Şart'a imza koyan her taraf, imzayı takip eden makul bir sürede (iki yılı geçmemek kaydıyla), Eşitlik Eylem Planı'nı geliştirir, kabul ve tasdik ederek uygular.

(2) Eşitlik Eylem Planı, imzacı tarafın Şart'ı ve ilgili taahhütlerini yürürlüğe koyabilmesi için gereken amaçlarını ve önceliklerini, planlanan tedbirlerini ve tahsis edeceği kaynakları ortaya koyar. Plan, aynı zamanda, uygulama noktasında önerilen zaman dilimlerine dair bilgiler içerir. İmzacı tarafın halihazırda bir Eşitlik Eylem Planı'na sahip olduğu hallerde ise söz konusu Plan gözden geçirilmek suretiyle içeriğinin iş bu Şart'ta yer alan tüm konuları kapsamı temin edilir.

(3) Her imzacı taraf Eşitlik Eylem Planı'nı kabul ve tasdik etmeden önce geniş katılımlı bir istişare süreci yürütür ve kabul sonrası Plan'ın ilgili tüm taraflara dağıtımını sağlar. Aynı şekilde, Plan'ın uygulanmasına dair kaydedilen ilerlemeyi kamuoyuna düzenli olarak rapor eder.

(4) Her imzacı taraf, şartlar gerektirdiğinde, Eşitlik Eylem Planı'nı gözden geçirir ve takip eden her dönem için ilave bir Plan hazırlar.

(5) Her imzacı taraf, iş bu Şart'ın uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin değerlendirilmesine imkan verecek uygun bir değerlendirme sistemiyle işbirliği yapmayı ve de Avrupa genelindeki yerel ve bölgesel yönetimlerle daha fazla kadın – erkek eşitliği sağlama noktasında etkili yollar konusunda karşılıklı bilgi alışverişine girmeyi taahhüt eder. Bu kapsamda, Eşitlik Eylem Planı'nı ve ilgili diğer kamu materyallerini paylaşır.

(6) Her imzacı taraf Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'ni, yazılı olarak, ilgili tarihte Şart'ı imzaladığı hususunda bilgilendirir ve Şart'la ilgili gelecekte yürütülecek işbirliği için belirlediği irtibat noktasını belirtir.

BÖLÜM 3 - DEMOKRATİK HESAP VEREBİLİRLİK

Madde I

(1) Kadınların ve erkeklerin eşit olma hakkının demokrasinin temel bir ön koşulu olduğu ve demokratik bir toplumun kadınların becerilerini, bilgilerini, deneyimlerini ve yaratıcılıklarını görmezden gelemeyeceği imzacı tarafça kabul edilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesinde nihai amaç toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirmektir.

Toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme kavramı toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi kavramının bütçe süreçlerine uygulanmasıdır. Bütçelerin toplumsal cinsiyete dayalı değerlendirilmesini, bütçe sürecinin tüm aşamalarına toplumsal cinsiyet bakış açısının dahil edilmesini ve gelir ve giderlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirecek biçimde yeniden yapılandırılmasını kapsar.

İmzacı taraf, eşitlik temelinde, farklı aralardan ve yaş gruplarından kadınların politik ve kamusal karar alma süreçlerinin her aşamasına dahil yetlerini, katılımlarını ve temsillerini temin eder.

(2) İmzacı taraf; hizmet götördüğü nüfusun ve yerleşimin refahını geliştirme sorumluluğuyla demokratik yollardan seçilmiş organ olarak; faaliyet alanları dahilinde söz konusu hakkın uygulanması ve geliştirilmesi için gerekli tüm çabayı sarf eder.

Yerel topluluğun demokratik lideri, hizmet sağlayıcısı ve görevlisi, planlamacı ve düzenleyici organı ve işvereni olarak bu alanda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirir.

Madde 2 – Siyasi Temsil

(1) İmzacı taraf kadınların ve erkeklerin eşit oy kullanma, aday olma ve seçilme haklarını tanıy ve kabul eder.

(2) Politikaların oluşturulması ve uygulanması, kamu makamında bulunma ve yönetimin tüm seviyelerinde kamu görevlerini yerine getirme noktalarında kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduklarını tanıy ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf, seçimle iş başına gelinen ve kamusal tüm karar alma organlarında dengeli katılım ilkesini tanıy ve kabul eder.

(4) İmzacı taraf, yukarıda bahsi geçen haklar ve ilkeleri desteklemek üzere aşağıdakiler de dahil tüm makul tedbirleri almayı taahhüt eder:

- Kadınları seçme ve seçilme haklarını kullanma noktasında teşvik etmek,
- Siyasi partileri ve grupları kadınların ve erkeklerin dengeli temsilleri ilkesini benimseme ve uygulama noktalarında teşvik etmek,
- Bu amaçla; siyasi partileri ve grupları tüm hukuki yollara başvurarak, uygun olduğu hallerde kota koymak suretiyle, aday olan ve seçilen kadın sayısını artıracak çalışmalar yapmaya teşvik etmek,
- Kendi meslek kuralları standartlarını ve usullerini düzenlemek suretiyle muhtemel adayların ve seçilmiş temsilcilerin kalıplaşmış davranış ve dilden veya tacizden cesaretlerinin kırılmasını önlemek,
- Seçilmiş temsilcilerin özel, mesleki ve kamusal yaşamlarını dengeleyebilecekleri tedbirler hayata geçirmek. Örneğin; çalışma saatlerinin ve yöntemlerinin düzenlenmesi ve bakmakla yükümlü olunan kişiler için bakım hizmetlerinin elverişli olması gibi seçilmiş temsilcilerin tam katılımlarını sağlayacak tedbirler.

(5) İmzacı taraf dengeli temsil ilkesini kendi karar alma ve istişari organ-

larına ve dış organlara yapılan atamalara tatbik edeceğini ve bu ilkeyi geliştirmek üzere çalışacağını taahhüt eder. Ancak; ilgili yönetimin mevcut durumda kadınların ve erkeklerin dengeli temsili ilkesini hayata geçiremediği hallerde yukarıdaki hüküm azınlıktaki cinsiyet grubu için mevcut toplumsal cinsiyet dengesinden daha aleyhte bir durum yaratmayacak biçimde uygulanır.

(6) İmzacı taraf, ayrıca, temsilci atadığı veya seçtiği hiç bir kamusal veya siyasi makamı kalıp yargısal tutumlar nedeniyle, gerek prensipte gerekse uygulamada, tek bir cinsiyete kısıtlamamayı veya tek bir cinsiyetin normal rolüymüş gibi algılamamayı taahhüt eder.

Madde 3 – Siyasi ve Medeni Hayata Katılım

(1) İmzacı taraf vatandaşların kamu işlerinin yürütülmesine katılımlarının temel bir demokratik ilke olduğunu ve de kadınların ve erkeklerin bölgele-
rindeki, belediyelerindeki ve yerel topluluklarındaki yönetim süreçlerine ve kamusal yaşama eşit katılım hakkına sahip olduklarını tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf; danışma komiteleri, mahalle konseyleri, e-katılım veya katılımcı planlama süreçleri benzeri yollarla; kadınların ve erkeklerin kamusal yaşama uygulamada eşit katılımlarını sağlamayı taahhüt eder. Mevcut katılım yollarının bu şekilde bir eşitliği sağlamadığı hallerde imzacı taraf yeni yöntemler geliştirme ve denemekle yükümlüdür.

(3) İmzacı taraf, politik ve medeni yaşamda toplumun tüm kesimlerinden kadınların ve erkeklerin, bilhassa aksi takdirde dışlanmış olabilecek azınlık gruplarına mensup kadınlar ve erkekler, faal katılımlarını geliştirmekle yükümlüdür.

Madde 4 – Eşitlik için Kamusal Taahhüt

(1) İmzacı taraf, topluluğu ve yerleşim bölgesinin demokratik lideri ve temsilcisi olarak, yerel yaşamda kadın erkek eşitliğinin hayata geçirilmesi için kamuoyu nezdinde resmi bir taahhütte bulunmalı, aşağıdaki hususları üstlenmelidir:

→ İş bu Şart'ın imzacı tarafça, en üst düzey temsilciler organı tarafından görüşülüp kabul edildikten sonra, imzalandığının duyurulması,

→ Şart kapsamındaki taahhütlerini yerine getireceği sorumluluğunun üstlenilmesi ve düzenli olarak Eşitlik Eylem Planı'nın uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin kamuoyuna rapor edilmesi,

→ Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda iyi davranış standartlarına bağlı kalınacağı ve destekleneceği hususunda imzacı tarafın ve temsilcilerinin taahhütte bulunması.

(2) İmzacı taraf, demokratik yetkilerini kullanmak suretiyle diğer siyasi ve kamu kurumlarını ve de özel kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarını uygulamada kadın – erkek eşitliğini temin edecek eylemler gerçekleştirmeye teşvik edecektir.

Madde 5 – Eşitliği Geliştirmek için Ortaklarla Çalışma

(1) İmzacı taraf, kamu ve özel sektördeki ve de sivil toplumdaki tüm ortaklarıyla işbirliğine giderek sorumluluk alanındaki tüm noktalarda daha fazla kadın – erkek eşitliği geliştirmek için çalışmayı taahhüt eder. Bu amaçla bilhassa sosyal ortaklarıyla işbirliği yolları araştırır ve uygular.

(2) İmzacı taraf, ortak olduğu organlar ve kuruluşlara – sosyal ortakları da dahil – Eşitlik Eylem Planları'nı geliştirme hususunda ve eşitlikle alakalı diğer önemli konularda danışır.

Madde 6 – Kalıp Yargılarla Mücadele

(1) İmzacı taraf; cinsiyetlerden birinin üstünlüğü ya da aşağılığı fikrine dayalı önyargılarla, uygulamaları ve dil ve görüntü kullanımıyla ve de kadın ve erkeğin kalıplaşmış rolleriyle mücadele etmeyi ve mümkün olduğu derecede önlemeyi taahhüt eder.

(2) Bu amaçla, imzacı taraf kamusal ve iç iletişim faaliyetlerinin söz konusu taahhütle uyumlu olmasını ve olumlu toplumsal cinsiyet imajlarını ve örneklerinin ön plana çıkarılmasını temin edecektir.

(3) İmzacı taraf, ayrıca, eğitim ve benzeri vasıtalarla personeline kalıp yargısal tutumların ve davranışların saptanması ve tasfiyesinde yardımcı olacak, bu bağlamda davranış standartları düzenleyecektir.

(4) İmzacı taraf toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadın – erkek eşitli-

ğinin gerçekleştirilmesinde yarattığı zararlı etkiye dair farkındalık yaratma faaliyetleri ve kampanyaları yürütecektir.

Madde 7 – İyi İdare ve İstişare

(1) İmzacı taraf kadınların ve erkeklerin sorunlarının eşit, tarafsız, hak-kaniyetli ve makul sürede ele alınması hususunda eşit haklara sahip olduklarını tanır ve kabul eder. Bu bağlamda aşağıdaki hususları dikkate alır:

→ Bireyleri olumsuz etkileyebilecek bireysel bir karar öncesinde dinlenme haklarının kullanılması

→ Yönetimin kararlarıyla ilgili nedenlerini belirtme görevi

→ Bireyleri etkileyen hususlarda ilgili bilgilere erişim hakkının tanınması.

(2) İmzacı taraf, tüm görevleri çerçevesinde, politikalarının ve karar alma süreçlerinin niteliğinin etkilenen tüm taraflarla, oluşum aşamasında, istişare yapmak suretiyle iyileşebileceğini ve de kadınların ve erkeklerin, uygulamada, ilgili bilgilere eşit erişim hakkına ve eşit yanıtlanma fırsatına sahip olmalarının temel önem taşıdığını kabul eder.

(3) İmzacı taraf, dolayısıyla, aşağıdaki adımları hayata geçirmeyi taahhüt eder:

Bilgi edindirme düzenlemelerinin kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını, bilgiye ve iletişim teknolojilerine erişim anlamında, dikkate almasının temini

İstişarenin gerçekleştiği ortamlarda bu sürecin aksi halinde görüşlerini en az duyurabilecek tarafların istişare sürecine eşit katılımlarının sağlanması ve bunun gerçekleşmesi için kanuni pozitif ayrımcılık eylemlerinin gerçekleştirilmesi

Uygun olduğu hallerde kadınlar için ayrı istişare faaliyetlerinin yürütülmesi.

EŞİTLİK İÇİN GENEL ÇERÇEVE

Madde 8 – Genel Taahhüt

(1) İmzacı taraf, tüm görevleriyle alakalı olarak, kadın erkek eşitliğiyle ilgili hakları ve prensipleri tanıyacak, saygı duyacak ve geliştirecektir. Toplumsal cinsiyetle alakalı dezavantajlı durumlar ve ayrımcılıkla mücadele edecektir.

(2) Bu Bölüm de ifade edilen taahhütler veya ilgili hususlar ancak yasal yetkileri dahilinde olması halinde İmzacı taraf için geçerlidir.

Madde 9 – Toplumsal Cinsiyet Değerlendirmesi

(1) İmzacı taraf, görev alanındaki her konuda, bu Madde’de belirtildiği üzere toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yürütmeyi taahhüt eder.

(2) Bu amaçla; imzacı taraf, öncelikleri, kaynakları ve çalışma takvimi doğrultusunda, toplumsal cinsiyet değerlendirmelerinin uygulanması için bir program hazırlamayı ve de söz konusu programı Eşitlik Eylem Planı’nda dikkate almayı taahhüt eder.

(3) Toplumsal cinsiyet değerlendirmesi aşağıdaki adımları kapsar:

→ Mevcut politikaları, usulleri, uygulamaları, örüntüleri ve kullanım hacimlerini gözden geçirmek suretiyle yukarıda sayılanların adaletsiz ayrımcılık uygulamaları barındırıp barındırmadığını; toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayanıp dayanmadığını ve kadınların ve erkeklerin herhangi bir spesifik ihtiyaçlarını dikkate alıp almadıklarını değerlendirmek, mali ve diğer kaynakların yukarıdaki amaçlar için ne şekilde tahsis edildiğini gözden geçirmek,

→ Söz konusu gözden geçirmeler neticesinde ortaya çıkabilecek konuları çözümlenmek amacıyla öncelikleri ve uygun hedefleri belirlemek ve de hizmet sunumunda tanımlanabilir iyileştirmeler gerçekleştirmek,

→ Yeni veya tadil edilecek politikalara, usullere ve kaynak tahsisindeki değişikliklere dair tüm önemli tekliflerin başlangıç aşamasında değerlendirilmesi suretiyle kadınlar ve erkekler üzerindeki muhtemel etkileri belirlemek ve nihai kararları değerlendirmeler neticesinde almak,

→ Çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durum mağduru bireylerin ihtiyaçları veya menfaatlerinin dikkate almak.

Madde 10 – Çoklu Ayrımcılık veya Dezavantajlı Durum

(1) İmzacı taraf; cinsiyetin yanı sıra ırk, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş veya cinsel yönelime dayalı her türlü ayrımcılığın yasaklandığını kabul eder.

(2) Ayrıca; söz konusu yasaklara rağmen bir çok kadın ve erkeğin çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durum mağduru olduğunu, sosyo-ekonomik dezavantajlar gibi ve söz konusu mağduriyetlerin bireylerin iş bu Şart'ta belirtilen veya atıfta bulunulan diğer haklarını kullanmalarını doğrudan etkilediğini kabul eder.

(3) İmzacı taraf, görevleri dahilinde, çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durumlara mücadele etmek amacıyla tüm makul tedbirleri almayı taahhüt eder. Bu bağlamda alınacak tedbirler arasında aşağıdaki hususlar da yer almaktadır:

→ Çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durumlara dair hususların Eşitlik Eylem Planı'nda ve toplumsal cinsiyet değerlendirmelerinde ele alınmasının temini

→ İş bu Şart kapsamındaki diğer maddeler doğrultusunda yapılan çalışmalar ve alınan tedbirlerde çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durumlardan kaynaklanan sorunların dikkate alınmasının temini

→ Kalıp yargılarla mücadele ve çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durum mağduru olabilecek kadınlar ve erkekler için eşit muamelenin geliştirilmesi amacıyla kamuoyu bilgilendirme kampanyalarının yürütülmesi

→ Göçmen kadınların ve erkeklerin belirli ihtiyaçlarının karşılanması için özel tedbirlerin alınması.

İŞVEREN ROLÜ

Madde 11

(1) İmzacı taraf, işveren rolü çerçevesinde, çalışma yaşamının örgütlenmesi ve çalışma koşulları da dahil kadınların ve erkeklerin istihdamın her alanında eşit haklara sahip olduklarını kabul eder.

(2) İmzacı taraf profesyonel, sosyal ve özel yaşamın dengelenmesi hakkını ve de işyerinde insanlık onuru ve güvenliğinin temini hakkını tanıır ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf yukarıda bahsi geçen hakların desteklenmesi için yasal

yetkileri kapsamında olumlu ayrımcılık da dahil olmak üzere gerekli tüm tedbirleri almayı taahhüt eder.

(4) (3). Maddede atıfta bulunulan tedbirler aşağıdakileri de kapsar:

(a) Yönetim örgütlenmesi dahilindeki istihdamla alakalı ilgili politikaların ve usullerin gözden geçirilmesi ve de makul bir zaman diliminde eşitsizliklerin çözümü için Eşitlik Eylem Planı'nda istihdam bölümünün geliştirilmesi ve uygulanması. Bu bağlamda, diğerlerine ilaveten, dikkate alınacak hususlar şu şekildedir:

→ Eşit ücret, eşit değerdeki çalışma için eşit ücret de dahil olmak üzere; ücretlendirme, hizmet bedeli, ödeme sistemleri ve emeklilik haklarının gözden geçirilmesi için düzenlemelerin yapılması,

→ Adil ve şeffaf terfi ve kariyer geliştirme fırsatlarının temini için gerekli tedbirlerin alınması,

→ Bilhassa üst düzey yönetim kademelerindeki muhtemel dengesiz dağılımla mücadele için kadınların ve erkeklerin her düzeyde dengeli temsillerinin sağlanması için tedbirlerin alınması,

→ Her türlü mesleki ayrımcılıkla mücadele etmek ve çalışanların geleneksel olmayan istihdam yollarını tercih etmeleri için cesaretlendirilmelerini sağlayacak tedbirler almak,

→ Adil işe alınma usullerini temin edecek tedbirler almak,

→ Uygun, sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları temin etmek,

→ Her türlü istişare veya toplu sözleşme organında kadınların ve erkeklerin dengeli katılımlarını temin için çalışanlar ve sendikalarıyla istişarede bulunmak.

(b) İşyerinde cinsel tacizin kabul edilemez olduğunu açıkça beyan eden düzenlemelerle, mağdurları desteklemek ve faillerle ilgili şeffaf politikalar geliştirmek ve uygulamak suretiyle ve de konuya ilişkin farkındalık yaratarak bu davranışa karşı mücadele etmek;

(c) Yerel nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel çeşitliliğini yansıtan bir işgücünün yönetim yapısının her düzeyinde oluşturulması;

(d) Aşağıdaki tedbirler vasıtasıyla profesyonel, sosyal ve özel yaşamın dengelenmesi:

Çalışma saatlerinin düzenlenmesi ve bakmakla yükümlü olunan kişiler için bakım hizmetlerinin elverişli olması gibi politikaların, uygun olduğu hal-lerde, hayata geçirilmesi

Erkekleri, bakmakla yükümlü olunan kişilerle ilgili izin haklarını kullanmaya teşvik etmek.

KAMU İHALELERİ VE SÖZLEŞMELERİ

Madde 12

(1) İmzacı taraf, kamu ihalelerine dair görevlerinin ve yükümlülüklerinin ifasında – ürün tedariki, hizmet sunumu veya bayındırlık işlerinin yürütülmesi de dahil – kadın erkek eşitliğini geliştirme sorumluluğunu taşıdığını kabul eder.

(2) İmzacı taraf, kamu için önemli bir hizmetin, kanunen imzacı tarafın sorumluluğu olan, başka bir tüzel kişiliğe ihale edilmesinin teklif edildiği hallerde söz konusu sorumluluğun daha da önem kazandığını kabul eder. Bu durumlarda ihaleyi kazanan tüzel kişiliğin (mülkiyet biçimine bakılmaksızın) kadın erkek eşitliğini temin etme ve geliştirme sorumluluğu, tıpkı hizmetin doğrudan imzacı tarafça sunulması halinde olacağı şekilde, garanti edilmelidir.

(3) İmzacı taraf, bu bağlamda, aşağıdaki adımları hayata geçirmeyi taahhüt eder:

(a) Yapılacak her türlü büyük ölçekli sözleşmede sürecin toplumsal cinsiyet bağlamında çıkarımları yapılmalı ve eşitliğin kanunlara uygun biçimde geliştirilmesi için fırsatların varlığı değerlendirilmelidir;

(b) Şartnamenin sözleşmesel toplumsal cinsiyet amaçlarını dikkate aldığı temin edilmelidir;

(c) İlgili sözleşmedeki diğer hükümlerin ve koşulların söz konusu amaçları yansıtması ve dikkate alması temin edilmelidir;

(d) Avrupa Birliği kamu ihale mevzuatının verdiği yetkiler kullanılarak sosyal hususlara dair performans şartları koşulmalıdır;

(e) Personelin veya danışmanların kamu ihaleleriyle ilgili gevlerde sorumluluk almalarının ve gevlerinin toplumsal cinsiyet boyutunun ayırında olarak, bu amaçla eğitim de vermek suretiyle, sozleşmeleri onaylamalarının temini;

(f) Ana sozleşmelerdeki hukumlerin taşeronların da toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirme konusundaki ilgili yukumluğu taşıdıkları hususunu içermesi.

HİZMET SUNUM ROLÜ

Madde 13 – Eğitim ve Yaşam Boyu ğrenme

(1) İmzacı taraf herkesin eğitim alma hakkını tanır ve herkesin mesleki ve surekli eğitime erişim hakkını kabul eder. İmzacı taraf eğitimin; yaşamın her aşamasında; gerçek fırsat eşitliği yaratma, temel yaşam ve istihdam becerilerini kazandırma ve profesyonel ve mesleki gelişim için yeni imkanlar sunma noktalarındaki hayati onemini kabul eder.

(2) İmzacı taraf, gevleri dahilinde, kadınların ve erkeklerin ve de erkek ve kız çocuklarının eğitime ve mesleki ve surekli ğretime eşit erişimlerini temin etmeyi ve geliştirmeyi taahhut eder.

(3) İmzacı taraf her tur eğitim faaliyetinde kadınların ve erkeklerin rollerine dair kalıplaşmış kavramların ortadan kaldırılması gerekliliğini kabul eder. Bu doğrultuda aşağıdaki hususları, uygun olduğu hallerde, gerçekleştirmeyi ve geliştirmeyi taahhut eder:

→ Eğitim materyallerinin, okul ve diğer eğitsel programların ve ğretim metotlarının gozden geerilerek kalıplaşmış tutumlar ve uygulamalarla mucadelenin temini

→ Gelenekselleşmemiş kariyer seçeneklerini cesaretlendirmek maksadıyla ozel eylemlerin gerçekleştirilmesi

→ Medeni eğitim ve vatandaşlık eğitimi derslerine kadınların ve erkekle-

rin demokratik süreçlere eşit katılımlarıyla ilgili hususların bilhassa dahil edilmesi.

(4) İmzacı taraf okulların ve diğer eğitim kurumlarının idare edilmiş biçimlerinin çocuklar ve gençler için önemli modeller simgelediğini kabul eder. Dolayısıyla; okul idaresi ve yönetişiminin her kademesinde kadınların ve erkeklerin dengeli temsilini geliştirmeyi taahhüt eder.

Madde 14 – Sağlık

(1) İmzacı taraf tüm bireylerin yüksek standartlarda fiziksel ve ruhsal sağlığa sahip olma hakkını tanıyarak ve nitelikli sağlık hizmetlerine ve tıbbi tedaviye ve de önleyici sağlık hizmetlerine erişimin kadınlar ve erkekler için bu hakkı kullanma noktasında temel önem arz ettiğini kabul eder.

(2) İmzacı taraf, kadınların ve erkeklerin sağlıklı olabilmeleri için eşit fırsatları güvenceye alırken, tıbbi ve sağlık hizmetlerinin kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını dikkate alması gerektiğini kabul eder. Ayrıca; söz konusu ihtiyaçların sadece biyolojik farklardan kaynaklanmadığını, aynı zamanda yaşam ve çalışma koşullarındaki farklardan ve de kalıp yargılanmış tutumlardan ve varsayımlardan kaynaklandığını kabul eder.

(3) İmzacı taraf, sorumlulukları dahilinde, vatandaşlarının en üst düzey sağlık koşullarına sahip olmalarını temin ve geliştirmek için makul tüm eylemleri hayata geçirmeyi taahhüt eder. Bu amaçla; imzacı taraf aşağıdaki hususları, uygun olduğu hallerde, gerçekleştirmeyi ve geliştirmeyi taahhüt eder:

→ Sağlık ve tıbbi hizmetlerin planlanması, bütçelendirilmesi ve sunumunda toplumsal cinsiyete dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi,

→ Sağlık geliştirme faaliyetlerinin, sağlıklı beslenme ve egzersiz yapmanın önemini anlatan programlar dahil, kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını ve tutumlarını dikkate almasını sağlamak,

→ Sağlık çalışanlarının, sağlık geliştirme alanında çalışanlar dahil, toplumsal cinsiyetin sağlık ve tıbbi bakım hizmetlerini nasıl etkilediğini anlamalarını sağlamak ve de kadınların ve erkeklerin bu hizmetlere dair farklı deneyimlerini dikkate almalarını temin etmek,

→ Kadınların ve erkeklerin uygun sağlık bilgisine erişimlerini sağlamak.

Madde 15 – Sosyal Bakım ve Hizmetler

(1) İmzacı taraf her bireyin gerekli sosyal hizmetlere erişim ve ihtiyaç halinde sosyal yardımlardan yararlanma hakkına sahip olduğunu tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf, kadınların ve erkeklerin; sosyal ve ekonomik koşullarındaki farklardan ve diğer etmenlerden ötürü; farklı ihtiyaçlara sahip olabileceklerini kabul eder. Bu bağlamda; kadınların ve erkeklerin sosyal bakım ve sosyal hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak maksadıyla imzacı taraf gerekli tüm tedbirleri alacaktır. Bu tedbirler aşağıdaki amaçları kapsamaktadır:

“Sosyal bakım ve sosyal hizmetlerin planlanması, bütçelendirilmesi ve sunumunda toplumsal cinsiyete dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi

Sosyal çalışmacıların, toplumsal cinsiyetin bakım ve sosyal hizmetleri nasıl etkilediğini anlamalarını sağlamak ve de kadınların ve erkeklerin bu hizmetlere dair farklı deneyimlerini dikkate almalarını temin etmek.”

Madde 16 – Çocuk Bakımı

(1) İmzacı taraf; nitelikli ve düşük maliyetli ve de mali durumları ne olursa olsun tüm ebeveynler ve bakıcılar için erişilebilir olan çocuk bakım hizmetlerinin kadın erkek eşitliğini geliştirmede taşıdığı önemi ve kadınların ve erkeklerin iş, kamusal ve özel yaşamlarını dengelemelerine yardımcı olduğunu tanır ve kabul eder. Ayrıca; yukarıda tanımlanan çocuk bakım hizmetlerinin ekonomik ve sosyal yaşama ve de yerel topluluğun ve genel toplumun dokusuna katkılarını tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf bu tarz bir çocuk bakımı hizmet yapısının sunumunu ve geliştirilmesini, doğrudan veya diğer hizmet sunucular vasıtasıyla, görev kabul eder. İmzacı taraf, ayrıca, diğerlerinin de bu çocuk bakım hizmetlerini sunmalarını, yerel çalışanların çocuk bakım hizmeti sunması veya desteklemesi dahil, cesaretlendirmek için üzerine düşeni gerçekleştirir.

(3) İmzacı taraf çocuk yetiştirmenin kadınlar ve erkekler arasında ve genel olarak toplumda sorumluluk paylaşımını gerektirdiğini kabul ederek ço-

cuk bakımını esas olarak kadınların görevi olarak nitelendiren toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla mücadele etmeyi taahhüt eder.

Madde 17 – Bakmakla Yükümlü Olunan Diğer Bireyler için Bakım Hizmetleri

(1) İmzacı taraf kadınların ve erkeklerin, çocukların yanı sıra bakmakla yükümlü oldukları başka kişilere karşı sorumluluk taşıdıklarını ve de söz konusu sorumluluğun ekonomik ve sosyal yaşamdaki rollerini tam olarak üstlenmelerini etkileyebileceğini kabul eder.

(2) İmzacı taraf, ayrıca, söz konusu bakım sorumluluklarının orantısız biçimde kadınların üzerine bırakıldığını ve dolayısıyla kadın erkek eşitliği önünde bir engel teşkil ettiğini kabul eder.

(3) İmzacı taraf aşağıdaki tedbirler vasıtasıyla söz konusu eşitsizliklerle mücadele etmeyi taahhüt eder:

- ➔ Bakmakla yükümlü olunan bireyler için nitelikli ve düşük maliyetli bakım hizmetlerinin, doğrudan veya diğer hizmet sunucular vasıtasıyla, sunumunu ve geliştirilmesini öncelikleri arasına almak,
- ➔ Bakım sorumlulukları nedeniyle sosyal tecrit mağduru olan bireylere destek sunumu ve fırsatların yaratılması,
- ➔ Bakmakla yükümlü olunan kişilerin öncelikle kadınların sorumluluğu olduğuna dair kalıp yargılara karşı kampanyalar yürütmek.

Madde 18 – Sosyal İçerme

(1) İmzacı taraf her bireyin yoksulluktan ve sosyal dışlanmışlıktan korunma hakkına sahip olduğunu kabul eder ve kadınların, genel olarak, kaynaklara, mallara, hizmetlere ve fırsatlara erkeklere göre erişimlerinin daha az olması nedeniyle sosyal dışlanma mağduru olma ihtimallerinin daha yüksek olduğunun farkındadır.

(2) İmzacı taraf, dolayısıyla, sunduğu hizmetler ve faaliyetleri vasıtasıyla ve sosyal ortaklarıyla beraber çalışarak aşağıdaki eşgüdümlü tedbirleri almayı taahhüt eder:

- ➔ Sosyal dışlanmışlık veya yoksulluk koşullarında yaşayan veya riski al-

tında olan tüm bireylerin istihdam, konut, eğitim – öğretim, kültürel faaliyetler, bilgi ve iletişim teknolojileri ve de sosyal ve tıbbi yardıma erişimlerinin sağlanması

→ Sosyal dışlanmışlık mağduru kadınların özel ihtiyaçlarının ve durumlarının farkında olarak hareket etmek

→ Göçmen kadınların ve erkeklerin, özel ihtiyaçlarını dikkate almak suretiyle, toplumsal yaşamla bütünleşmelerinin sağlanması.

Madde 19 – Barınma/Konut

(1) İmzacı taraf konut edinme hakkını tanıyarak nitelikli barınma hizmetlerine erişimin temel insani ihtiyaçlardan biri olduğunu ve bireylerin ve ailelerinin refahı için hayati önem taşıdığını kabul eder.

(2) İmzacı taraf barınma hizmetleri alanında kadınların ve erkeklerin özel ve farklı ihtiyaçları olduğunu ve aşağıdaki boyutlar dahil olmak üzere bu farkların dikkate alınması gerektiğini kabul eder:

(a) Kadınlar, ortalama olarak, erkeklere kıyasla daha az gelir elde etmekte ve kaynaklara erişebilmektedir. Bu nedenden ötürü düşük maliyetli barınma hizmetleri onlar için önem taşımaktadır;

(b) Bir çok tek ebeveynli ailede hane reisi kadınlardır ve sosyal konut hizmetlerine erişimde bununla bağlantılı özel ihtiyaçları mevcuttur;

(c) Savunmasız ve yardıma muhtaç erkekler genellikle evsizler arasında aşırı temsil edilmektedir.

(3) İmzacı taraf, yukarıda bahsi geçen hususlar ışığında, aşağıdakileri gerçekleştirmeyi taahhüt eder:

(a) Yeterli büyüklük ve standartlarda olan ve de temiz bir çevrede ve hizmetlere erişilebilir bir konumda olan konutlara herkesin erişiminin sağlanması ve geliştirilmesi;

(b) Evsizlik sorununun önlenmesi ve bilhassa evsizlere; ihtiyaç, korunmasızlık ve ayrımcılık yapmama temelinde; yardım sunumu;

(c) Yetkileri dahilinde konut fiyatlarının yeterli kaynaklara sahip olmayan bireyler için erişilebilir hale getirilmesine destek olmak.

(4) İmzacı taraf, ayrıca, kadınların ve erkeklerin eşit haklar çerçevesinde kiracı, ev sahibi veya başka türlü mülk sahibi olabilmelerini temin etmeyi ve de bu amaçla yetkilerini ve nüfuzunu kullanmak suretiyle kadınların ipotekli konut edinme hizmetlerine ve diğer mali yardım ve de kredi imkanlarına eşit erişimlerini sağlamayı taahhüt eder.

Madde 20 – Kültür, Spor ve Rekreasyon

(1) İmzacı taraf tüm bireylerin kültürel yaşama katılma ve sanattan istifade etme hakkını tanıır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf, ayrıca, sporun toplumun yaşamına ve 14. maddede dile getirilen sağlığa erişim hakkına katkılarını tanıır ve kabul eder. İmzacı taraf kadınların ve erkeklerin kültürel, rekreasyonel ve sportif faaliyetlere ve tesislere eşit erişim hakkına sahip olduklarını tanıır ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf kadınların ve erkeklerin kültür, spor ve rekreasyon alanlarında farklı deneyimlere ve ilgi alanlarına sahip olduklarını ve söz konusu farklılıkların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve tutumlarının bir sonucu olabileceğini kabul ederek aşağıdakiler dahil olmak üzere özel tedbirler almayı taahhüt eder:

→ Kadınların ve erkeklerin, erkek ve kız çocuklarının sportif, rekreasyonel ve kültürel tesislere ve faaliyetlere eşit erişimlerinin sağlanması ve bu alandaki hizmetlerin eşit sunumu,

→ Kadınları ve erkekleri, erkek ve kız çocuklarını sportif ve kültürel faaliyetlere eşit katılıma, sadece “erkek” veya “kadın” faaliyeti olarak nitelendirilenler de dahil teşvik etmek,

→ Sanatçıları ve kültürel ve sportif dernekleri ve yapıları kadınlar ve erkeklere dair kalıplaşmış görüşlere meydan okuyan sportif ve kültürel faaliyetler yürütmeye cesaretlendirmek,

→ Halk kütüphanelerini arşivlerindeki kitaplar ve diğer promosyon materyallerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla mücadele eden eserler buldurmaya teşvik etmek.

Madde 21 – Emniyet ve Güvenlik

(1) İmzacı taraf her kadın ve erkeğin kişisel güvenlik ve hareket serbestliği haklarına sahip olduğunu ve kadınların veya erkeklerin güvende veya emniyette olmamaları/bu şekilde hissetmemeleri halinde bu hakların özgürce ya da eşit kullanılamayacağını, kamusal ve özel alanda, tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf, ayrıca, kadınların ve erkeklerin, kısmen farklı yükümlülükler veya yaşam tarzları nedeniyle, güvenlik ve emniyet alanlarında farklı sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunların çözülmesi gerekliliğini tanır ve kabul eder.

(3) Bu bağlamda imzacı taraf aşağıdaki hususların gerçekleştirilmesini taahhüt eder:

(a) Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kadınların ve erkeklerin güvenliğini ve emniyetini etkileyen suç oranlarını ve örüntülerini çözümlemek (bireylere karşı ciddi suçlar da dahil) ve de suç mağduru olma korkusunun ve diğer güvensizlik nedenlerinin, uygun görüldüğü takdirde, derecesini ve doğasını ölçmek;

(b) Yerel çevrenin durumu ve tasarımına dair (örneğin: toplu taşımada aktarmalar, park yerleri, sokak aydınlatmaları) belirli iyileştirmeler de dahil olmak üzere ilgili alanlarda ve kolluk hizmetlerinde stratejiler, politikalar ve eylemler geliştirmek ve uygulamak; kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki güvenliklerini ve emniyetlerini geliştirmek ve de ayrı ayrı güvensizlik ve emniyetsizliğe dair algılarını giderecek yollar bulmak;

Madde 22 – Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

(1) İmzacı taraf kadınları oransız olarak etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel insan haklarının ihlali ve insanların onuruna ve fiziksel ve ruhsal bütünlüklerine bir saldırı niteliği taşıdığını tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin failerin bakış açısından bir cinsiyetin diğer cinsiyete üstünlüğü fikrinden ve eşitsiz iktidar ilişkileri bağlamında ortaya çıktığını tanır ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı politika ve eylemlerini tesis etmek ve güçlendirmek üzere aşağıdaki tedbirleri almayı taahhüt eder:

→ Mağdurlar için özel destek yapılarının oluşturulması,

- Esas olarak kullanılan tüm yerel dillerde o bölgede var olan hizmetlere dair kamuoyu bilgilendirme çalışmalarının yürütülmesi,
- Mağdurların saptanması ve desteklenmesi noktalarında profesyonel personelin gerekli eğitimi almalarının sağlanması,
- Polis, sağlık ve konut makamları gibi ilgili hizmetler arasında etkili eşgüdümün temini,
- Muhtemel ve gerçek mağdurlara ve faillere yönelik farkındalık yaratma kampanyalarının ve eğitim programlarının düzenlenmesi.

Madde 23 – İnsan Kaçakçılığı

(1) İmzacı taraf kadınları oransız olarak etkileyen insan kaçakçılığı suçunun temel insan haklarının ihlali ve insanların onuruna ve fiziksel ve ruhsal bütünlüklerine bir saldırı niteliği taşıdığını tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf insan kaçakçılığını önlemek için politika ve eylemlerini tesis etmek ve güçlendirmek üzere aşağıdaki tedbirleri almayı taahhüt eder:

- Bilgilendirme ve farkındalık yaratma kampanyaları,
- Mağdurların saptanması ve desteklenmesi noktalarında profesyonel personelin gerekli eğitimi almalarının sağlanması,
- Talebi yıldırarak tedbirler almak,
- Tıbbi tedaviye, uygun ve güvenli konutlara ve tercüme hizmetlerine erişim de dahil olmak üzere mağdurlara yardım hizmetlerinin sunumu.

PLANLAMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Madde 24 – Sürdürülebilir Kalkınma

(1) İmzacı taraf, hizmet sunduğu bölgenin geleceğine yönelik planlama ve strateji geliştirme çalışmalarında, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin tam olarak benimsenmesi; ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel boyutların dengeli entegrasyonu ve bilhassa kadın erkek eşitliğini sağlama ve geliştirme de dahil olmak üzere; gerekliliğini tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf, bu bağlamda, hizmet bölgesindeki tüm planlama veya strateji geliştirme çalışmalarında kadın erkek eşitliği ilkesini temel bir boyut olarak dikkate almayı taahhüt eder.

Madde 25 – Kentsel ve Yerel Planlama

(1) İmzacı taraf mekansal, ulaşım, ekonomik kalkınma ve arazi kullanım politika ve planlarının yerel yaşamda kadın erkek eşitliği hakkının tam olarak gerçekleştirilmesine imkan tanıyacak koşulların oluşturulmasında taşıdıkları önemi tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf bu tarz plan ve politikaların hazırlanması, yürürlüğe sokulması ve uygulanması konularında gerekli tedbirleri almayı taahhüt eder:

→ Yerel yaşamın her alanında eşitliğin etkili biçimde hayata geçirilmesi gerekliliğinin dikkate alınması,

→ İstihdam, hizmetlere ve kültürel yaşama erişim, eğitim ve ailesel sorumluluklar benzeri alanlarda kadınlar ve erkeklerin spesifik ihtiyaçlarının ilgili veriler, imzacı tarafın kendi toplumsal cinsiyet değerlendirme çalışmaları da dahil, ışığında dikkate alınması,

→ Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını dikkate alan yüksek nitelikli tasarım çözümlerinin uygulanması.

Madde 26 – Mobilite ve Ulaşım

(1) İmzacı taraf mobilite ve ulaşım imkanlarına erişimin kadınlar ve erkekler için haklarını kullanma, görev ve faaliyetlerini sürdürme – iş, eğitim, kültür ve temel hizmetlere erişim dahil – noktasında temel koşullar olduğunu tanır ve kabul eder.

Ayrıca, bir belediye veya bölgesel yönetimin sürdürülebilirliği ve başarısının önemli oranda etkili ve yüksek nitelikli ulaşım altyapısı ve toplu taşımacılık hizmetleri tesisine dayandığını kabul eder.

(2) İmzacı taraf, ayrıca, kadınların ve erkeklerin genellikle uygulamada farklı ihtiyaçlarının ve mobilite ve ulaşım konularında farklı hizmet kullanım örüntülerinin olduğunu; gelir, bakım sorumlulukları ve çalışma saatleri gibi etmenlere bağlı olarak; kabul eder ve neticede kadınların erkeklere oranla toplu taşımacılığı daha fazla kullandığı gerçeğine göre hareket eder.

(3) İmzacı taraf aşağıdaki hususların gerçekleştirilmesini taahhüt eder:

(a) Kentsel ve kırsal alandaki kadınların ve erkeklerin, ayrı ayrı, mobilite ihtiyaçlarını ve ulaşım kullanım örüntülerini dikkate almak;

(b) Yetki alanında vatandaşlara sunulan ulaşım hizmetlerinin kadınların ve erkeklerin özel ve ortak ihtiyaçlarına yanıt vermesini ve yerel yaşamda kadın – erkek eşitliğinin sağlanmasına destek olmasını temin etmek.

(4) İmzacı taraf hizmet bölgesindeki toplu taşımacılık hizmetlerinin, çok türlü taşımacılık bağlantıları da dahil, geliştirilerek kadınların ve erkeklerin ortak ve özel ihtiyaçlarını karşılmasını ve de düşük maliyetli, güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir kalkınma süreçlerine katkıda bulunan bir yapıya dönüştürülmesini taahhüt eder

Madde 27 – Ekonomik Kalkınma

(1) İmzacı taraf dengeli ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın başarılı bir belediye ve bölge yönetimi için hayati önem taşıdığını ve bu alanda yapılacak faaliyetlerin ve hizmetlerin kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayacağını tanır ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf kadın istihdamının oranını ve niteliğini artırma ihtiyacını ve de uzun dönem işsizlik ve ücretsiz çalışmayla bağlantılı yoksulluk riskinin kadınlarda özellikle yüksek olduğunu tanır ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf, ekonomik kalkınma alanında yürüttüğü faaliyetler ve hizmetlere ilişkin olarak, kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını ve menfaatlerini tam olarak dikkate almayı, eşitliği ilerletecek fırsatlar yaratmayı ve bu amaçla gerekli tedbirleri almayı taahhüt eder. Bu eylemler aşağıdaki hususları da kapsayabilir:

- Kadın girişimcilere destek olmak,
- İşletmelere sunulan mali destek ve diğer yardımların toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirici nitelikte olması,
- Geleneksel olarak erkeklerin yapacağı iş olarak görülen alanlarda becerilerini geliştirmeleri ve nitelik kazanmaları için kadın kursiyerlerin teşvik edilmesi, bunun tam tersi de yapılacak biçimde,
- Kadın çırak ve kursiyerleri geleneksel olarak erkeklerin yapacağı iş olarak görülen alanlarda işe almaları için işverenlerin teşvik edilmesi, bunun tam tersi de yapılacak biçimde.

Madde 28 – Çevre

(1) İmzacı taraf görev bölgesindeki çevrenin iyileştirilmesi ve üst düzey korunması için sorumluluğunun ayırdın da olarak atık, gürültü, hava kalitesi, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliğine etkiler gibi alanlarda gerekli çalışmalarını yürütür. İmzacı taraf çevreyle ilgili bu hizmetlerden ve politikalarından kadınların ve erkeklerin eşit yararlanma hakkına sahip olduklarını tanıyarak ve kabul eder.

(2) İmzacı taraf birçok yerde kadınların ve erkeklerin yaşam tarzlarının farklı olduğunu ve de kadınların ve erkeklerin yerel hizmetleri ve kamusal veya açık alanları kullanmada farklı eğilimlere sahip olabileceklerini ya da farklı çevresel sorunlarla yüzleşebileceklerini tanıyarak ve kabul eder.

(3) İmzacı taraf, bu doğrultuda, çevresel politikalarını ve hizmetlerini iyileştirmeyi, kadınların ve erkeklerin özel ihtiyaçlarını ve yaşam tarzlarını ayrı ayrı dikkate almayı ve kuşaklar arası dayanışma ilkesine uygun hareket etmeyi taahhüt eder.

DÜZENLEME ROLÜ

Madde 29 – Düzenleme Organı olarak Yerel Yönetim

(1) İmzacı taraf, hizmet bölgesindeki ilgili faaliyetlerin düzenleme organı olarak görevlerinin ifası sırasında, etkili düzenlemenin ve tüketici koruma tedbirlerinin yerel nüfusun güvenliğinin ve esenliğinin temininde taşıdıkları önemin farkında olarak ilgili düzenleme faaliyetlerinden kadınların ve erkeklerin farklı şekillerde etkilenebileceklerini kabul eder.

(2) İmzacı taraf, düzenleme görevlerinin ifası esnasında, kadınların ve erkeklerin özel ihtiyaçlarını, menfaatlerini ve koşullarını dikkate almayı taahhüt eder.

EŞLEŞTİRME VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Madde 30

(1) İmzacı taraf, yerel ve bölgesel yönetimlerin yürüttüğü eşleştirme fa-

aliyetlerinin ve de Avrupa ve diğer uluslararası işbirliği çalışmalarının vatandaşları birbirlerine yaklaştırmada ve ulusal sınırlar ötesinde karşılıklı öğrenme ve anlayış imkanı yaratmada taşıdığı değer farkındadır.

(2) İmzacı taraf, eşleştirme faaliyetleri ve de Avrupa ve diğer uluslararası işbirliği çalışmaları alanında, aşağıdaki hususları gerçekleştirmeyi taahhüt eder:

- Farklı ardalanlardan gelen kadınları ve erkekleri eşitlik temelinde bu faaliyetlere dahil etmek,
- Eşleştirme bağlantılarını ve Avrupa ve uluslararası işbirliği ortaklıklarını kadın – erkek eşitliği konularında deneyim paylaşımı ve karşılıklı öğrenme platformu olarak kullanmak,
- Ademi merkezizetçi işbirliği eylemlerine toplumsal cinsiyet boyutunu dahil etmek.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Avrupa'daki en geniş kapsamlı yerel ve bölgesel yönetimler birliğidir.

Üyelerini otuzu aşkın Avrupa ülkesinden yerel ve bölgesel yönetimlerin ulusal birlikleri oluşturmaktadır.

CEMR'in ana amacı yerel ve bölgesel özerklik ve demokrasi temelinde güçlü ve birleşik ve de kararların, yerindenlik ilkesi uyarınca, vatandaşlara mümkün olduğunca yakın biçimde alındığı bir Avrupa'dır.

CEMR'in çalışmaları çok farklı alanları ve temaları içermektedir; kamu hizmetleri, ulaşım, bölgesel politikalar, çevre ve fırsat eşitliği gibi.

CEMR, aynı zamanda, uluslararası alanda da faal çalışmalar yürütmektedir. CEMR, Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'nın Avrupa ayağını oluşturmaktadır.

AVRUPA KENTLİ HAKLARI BİLDİRGESİ MADDELERİ

1. Suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent,
2. Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;
3. Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;
4. Mahremiyet ve dokunulmazlığın garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir veya kiralanabilir, yeterli miktarda konut stoku,
5. Toplu taşıma özel arabalar yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir trafik düzeni,
6. Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı bir sağlık düzeni,
7. Yaş yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanaklar,
8. Herkese açık ve çeşitli kültürel faaliyetlere, yaratıcı aktivitelere ve benzeri olanaklara uygun mekânlar,
9. Geçmişten günümüze farklı kültürel ve etnik yapıları bir arada barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlandığı demokratik bir ortam,
10. Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması,
11. Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbirleriyle ilintili olmasının sağlanması,
12. Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması,
13. Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması,

14. Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkesi arasındaki uzlaşmanın sağlanması,

15. Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimler, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması,

16. Yerel doğal kaynak ve değerlerin, yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi,

17. Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması.

YEREL YAŞAMDA KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ AVRUPA ŞARTI

Avrupa yerel ve bölgesel yönetimlerinin yetkilerini ve ortaklıklarını vatandaşları için daha fazla eşitlik yaratmak üzere kullanma taahhütleri işbu Şart'ın amacıdır.

Aşağıda imzası bulunan (imzacı tarafın adı),
..... görevi kapsamında
(makamı),
..... da (yerel/bölgesel
yönetimin adı)

attığım bu imza ile yukarıda bahsi geçen makamın Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Avrupa Şart'ına uyma ve hükümlerini yerine getirme hususunda resmen mutabık olduğumu teyit ederim. Şahsım, idare adına bu konuda gerekenlerin yapılmasında tam yetkilidir.

İmza
Tarih

Bu formun imzalı ve doldurulmuş bir kopyasını aşağıdaki adreste bulunan ve işbu Şart'ın düzenleyicisi olan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'ne göndermeyi kabul ederim.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi Genel Sekreterliği
15 rue de Richelieu
F-75001 Paris – Fransa 24

CEMR sağladığı mali destekten ötürü Avrupa Komisyonu'na teşekkürlerini sunar.
Komisyon, bu bilgilerin kullanım şekline bağlı olarak hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz.

ULUSAL BELGELERDE

KADIN – ERKEK EŞİTLİĞİ

ANAYASA

Kanun önünde eşitlik başlıklı 10. Madde'ye göre "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."

→ (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." (Yürürlük 21.05.2004)

→ "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır." (Md.90)

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (T: 26.09.2004 - Yürürlük T: 01.06.2005)

→ Kadınlara ve çocuklara karşı işlenen "cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar", "Kişilere Karşı Suçlar" başlığı altında düzenlenmiştir.

→ Uluslararası suçlar arasında yer alan TCK'nin 77. Maddesi'nde, siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda, sistemli olmak üzere cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı (TCK m.77/f), zorla hamile bırakma (TCK m.77/g), zorla fuhuşa sevk etme (TCK m.77/h) insanlığa karşı işlenen bir suç olarak kabul edilmiştir.

Türkiye tarafından da onaylanan "Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" ve "Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Ek İnsan Ticaretinin, Öncelikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol" hükümleri dikkate alınarak, TCK'nin 80. Maddesi'nde bilhassa kadın ve çocukların konusu olduğu insan ticareti suçu yeniden düzenlenmiştir.

→ 82. Maddenin (j) bendinde düzenlenen töre saiki ile öldürme, yeni TCK ile ceza mevzuatımıza girmiş olup, töre saikiyle öldürme halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilecektir. (Örneğin, cinsel saldırıya maruz kalmış kadına karşı babanın veya erkek kardeşin işlediği öldürme fiilinde, haksız tahrike dayalı olarak ceza indirimi yapılamayacaktır.)

→ Kaçırılan veya alıkonulan kız veya kadınla sanık veya hükümlünün evlenmesi halinde, fail hakkında kamu davası veya hüküm verilmişse cezanın çektirilmesinin ertelenmesine ilişkin düzenleme kaldırılmıştır. (Eski kanun 765/Md. 434)

→ 765 s. TCK'nın 462. Maddesi'ndeki düzenleme ile karısı, kızı veya alt soyundan bir kadını, zina yaparken ya da zina yapacağı şüphesiyle yakalayan kişinin yaralama ve öldürme eylemlerinde cezanın sekizde bire kadar indirileceği öngörülmekteydi. Anılan madde 15.07.2003 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

→ Eziyet suçunun nitelikli unsurları belirlenerek, suçun, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına, üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı işlenmesi halinde ceza ağırlaştırılmaktadır. (Md.96/2)

→ Kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa teşviki, fuhuşa sürüklenmesi

fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu hususlarında düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken, Türkiye'nin fuhuşla mücadele ile ilgili olarak uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükleri göz önünde bulundurulmuştur.

(Md.227)

→ Aynı konutta birlikte yaşayan kişilerden birine karşı kötü muamele fiilini işleyen kişi cezalandırılmak suretiyle, aile içi şiddet suç olarak yeniden düzenlenmektedir.

(Md.232)

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

(T: 14.01.1998 Yürürlük T: 17.01.1998)

→ Eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi durumunda, Aile Mahkemesi hakiminin re'sen sorunun mahiyetini göz önünde bulundurarak Kanunun 1. Maddesi'nde sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere hükmedebileceği hüküm altına alınmıştır. (Madde1/1)

4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama

Usullerine Dair Kanun

(18/1/2003 tarih ve 24997 Sayılı Resmi Gazete)

→ Aile mahkemeleri her ilde ve merkez nüfusu 100 binin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur.(Md.2)

→ Aile mahkemelerine, tercihen evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hakimler arasından atama yapılır.(Md.3)

4857 Sayılı İş Kanunu (Yürürlük T: 10.06.2003)

→ Türk İş Kanununda son yıllara kadar ayrımcılık konusunda genel ve

özel bir hüküm bulunmamaktaydı. Ağustos 2002 de çıkarılan 4773 Sayılı Ya-sa'yla kısmen değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle ilk kez iş güvencesi benimsenmiştir.

→ Kanunun yukarıda anılan "eşit davranma ilkesi" başlıklı 5. maddesi uyarınca; "iş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce felsefi inanç, din ve mezhep gibi sebeplere dayalı ayırım yapılamaz."

→ Eşit işte cinsiyete dayalı farklı ücret kararlaştırılmayacağı, yine "işçinin cinsiyeti nedeniyle koruyucu hükümlerin uygulanmasının ayrımcılık sebebi olamayacağı" hususlarında hüküm getirilmiş, iş ilişkisinde veya sona ermesinde bu hükümlere aykırı davranıldığında uygulanacak maddi yaptırımlar ile ispat külfeti düzenlenmiştir. Kanunun "İşçinin haklı nedenle derhal fesih hakkı" başlıklı 24. Maddesi ile işçiye cinsel tacizde bulunulması haklı nedenle iş sözleşmesinin feshi nedeni sayılmıştır.

→ 22.01.2004 tarih 25354 Sayılı Resmi Gazete'de, "Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi" konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

5256 Sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Tarih: 10.11.2004)

5251 Sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (T: 27.10.2004)

"İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik (23.11.2003/ 25298 Sayılı Resmi Gazete)

Ulusal Eylem Planı'nın öncelikli konuları arasında; "kadınların ev içinde ve kent yaşamında konumunun güçlendirilmesi" vardır. Eylem Planı hazırlanma sürecine katılan kadın örgütlerinin konunun önemine ilişkin görüşü; kır-kent ayrımı, kültürel ve sosyo ekonomik düzey farklılıkları belirleyici olmakla birlikte, ataerkil aile düzeninin hâkimiyeti ve bu hakimiyetin sürdürülmesinde aile içi iş bölümünün özellikleri yanında konut ve çevre düzenlenmesi ve bunlarla ilgili ilişkilerin araçsal bir işlev görmekte olduğudur.

Önerilen çözüm; var olan kadın konut, çevre ve toplum ilişkilerinde değişiklik yaratmak için, kadınların konut sahipliğinin artırılması, konut alanları ve planlama süreçlerine katılım, konutun ve konut merkezli yaşamın kadın üstünde erkek egemenliği kurmak ve şiddet uygulamak için araç haline gelmesini engellemek, ekonomik ve toplumsal alanda güvenli yaşam sağlamak olarak belirlenmektedir.

Kadınlar; konut dışı mekânlarda günün her saatinde kent yaşamına katılımlarını sağlayacak güvence, yakın çevre düzenlenmesine katılım, bir araya gelebilecekleri ortak mekânlar, belediye meclislerinde temsili artırmak, eve bağımlılığın azalması için çocukların bakım sorununun ev dışı çözülmesi ve buna ilişkin mekânların düşünülmesini istemektedirler.

MOBBİNG YILDIRMA

Mobbing Latince bir kavramdır. Bu terim ilk olarak hayvan davranışlarını inceleyen bir bilim adamı (etolojist) olan Lorenz tarafından, 1960'larda bir grup küçük hayvanın daha büyük, tek bir hayvanı (bir grup kazın bir tilkiyi) korkutmak için yaptıkları saldırıları tanımlamada kullanılmıştır. 1972'de Heinemann, ders esnasında sınıf arkadaşlarının birbirlerine neler yapabileceğiyle ilgilenmiş ve küçük gruplardaki çocukların genelde tek bir çocuğa karşı yönlendirdikleri yıkıcı, zararlı davranışları tanımlamak için bu terimi kullanmıştır. Heinemann, önlem alınmazsa arkadaşlarıncı şiddet gören çocukların sonunun intihara kadar uzanabileceğini vurgulamıştır.

Daha sonraları 1980'lerin başında Leymann, benzer türde davranışların işyerlerinde de mevcut olduğunu tespit etmiştir. Leymann, kendisinin bu fenomenle 1984'te tanıştığını, ancak bu fenomenin kesinlikle çok eski ve her kültürde bu kültürlerin başlangıcından beri var olduğunu belirtmiş ve 1982'de başlayan ve 1983'te küçük bir bilimsel raporla sonuçlanan bir araştırmaya kadar sistemli bir biçimde tanımlanmadığını ifade etmiştir.

Mobbing Kavramı ve Tanımı

Sürekli eleştirinin, hakaret ya da saldırganlık belirtilerinin, kişiye yönelik fiziksel taciz ve tehditlerin yaygın olduğu düşmanca bir iş çevresinin varlığı, hem kamu hem de özel sektörde çalışan birçok personel için bir gerçektir. Mobbing Latince “mobile vulgus” sözcüklerinden gelen ve şiddet uygulayan kanunsuz kalabalık demek olan “mob” fiilinden türetilmiştir.

“Mobbing”, iş arkadaşları ya da hiyerarşik olarak ast ya da üst olanlar arasında hedef alınan kişiyi işten soğutmak, performansını düşürmek, istifa etmesini ya da emekli olmasını sağlayabilmek amacıyla, tekrarlı bir biçimde onu küçük düşüren, doğrudan ya da dolaylı saldırılardan oluşan olumsuz davranışlar biçimidir.

Mobbing, kişiye yönelik, kişinin yaşı, ırkı, cinsiyeti, dini, uyruğu, sakatlığı veya hamileliği gibi herhangi bir nedene dayalı belirgin bir ayrımcılık olmaksızın çok taciz, rahatsız etme ve kötü davranış yoluyla herhangi bir kişiye yönelen saldırganlıktır.

Bu eylemler, eylemi gerçekleştirenin psikolojik yapısı ve içinde bulunduğu durumdan, mağdurun kişiliği ve içinde bulunduğu durumdan, son olarak da örgütün kültürü ve yapısından kaynaklanabilmektedir. Örneğin; güvensizlik, korku, kıskançlık, kendini beğenmişlik (narsisizm), düşmanlık, bencillik, duyarsızlık vb. psikoloji içinde olan bir kişi psikolojik şiddete başvurabilir. Bu kişiler, astlarına karşı baskıcı, zalim; üstlerine karşı cesaretsiz, korkak ve riyakardır. Öte yandan örgütte iletişimin zayıf olması, örgütsel amaçların ve iş tanımlarının net olmayışı, rol çatışması, aşırı hiyerarşi, monoton ve yoğun iş saatleri, işin aşırı stres içermesi, iş tatminsizliği, etik değerlerin olmayışı, yapıcı bir liderin eksikliği, aşırı rekabet, çalışanlara haksız veya ayrıcalıklı yaklaşımlar, açık kapı politikasının olmayışı gibi örgütsel nedenler de yıldırma tetikleyebilir.

Bazı Araştırmacıların Yıldırma Anlamında Kullandığı Kavramlar ve Bunların Tanımları

Yazar	Kavram	Tanım
Brodsky	Taciz	Bir kişinin, diğer kişiyi yıpratmak, engellemek, ona eziyet etmek ya da ondan bir tepki almak amacıyla yaptığı, tekrarlanan ve ısrarlı girişimlerdir. Bu girişimler, insanları kışkırtan, korkutan, rahatsız eden, insanlar üzerinde baskı kuran davranışlardır.
Björkqvist, Österman & Hjelt	İşyerinde Taciz	Kendilerini koruyamayacak durumda olan, bir ya da daha fazla kişiyeye yöneltilen ve bu kişilere zihinsel (bazen de fiziksel) acı veren, devamlı tekrarlanan davranışlardır.
Einarsen & Skogstad	Zorbalık	Zorbalık, bazı işyerleri ve bazı çalışanlar için büyük bir problemdir. Bir davranışı zorbalık olarak nitelendirebilmek için, bu davranışın belli bir süre devamlı olarak tekrarlanması ve bu tarz davranışlara maruz kalan kişinin kendini koruyamaz durumda olması gerekmektedir. Hemen hemen eşit güce ya da olanaklara sahip iki kişi ya da grup bir çatışmaya girerse bu bir zorbalık değildir.
	İşyeri Travması	Yöneticinin, sürekli ve kasıtlı olarak yaptığı rahatsız edici davranışları sonucunda, bir çalışanın kişiliğinin, karakterinin bozulması

Bazı Araştırmacıların Yıldırma Anlamında Kullandığı Kavramlar ve Bunların Tanımları

Yazar	Kavram	Tanım
Keashly, Ttrott & MacLean	Duygusal Taciz	Bir ya da daha fazla kişi tarafından, diğer kişilere, uyumlu olmaları ve itaat etmeleri amacıyla yönetilen, cinsel ya da ırksal içerikli olmayan, düşmanca sözlü ve sözlü olmayan yıldırma davranışlarıdır.
O'More, Seigne, McGuire & Smith	Zorbalık	Zorbalık, yıkıcı bir davranıştır. Bir kişi ya da bir grup tarafından diğer kişilere devamlı olarak tekrarlanan; nedensiz saldırı, çatışma ve sözlü, psikolojik ve fiziksel davranışlardır.
Hoel & Cooper	Zorbalık	Bir ya da birkaç kişinin, belli bir süre içinde ve devamlı olarak, bir ya da birkaç kişiden, olumsuz hareketler gördüğü durumdur.
Zapf	Mobbing	İşyerinde mobbing, bir kişiye tacizde bulunmak, zorbaca ve rahatsız edici bir şekilde davranmak ya da hoş olmayan işleri bu kişiye vererek onu küçük düşürmek vb. anlamlara gelmektedir.
Salin	Zorbalık	Düşmanca bir iş çevresi yaratan, bir ya da birkaç kişiye yöneltilen, sürekli olarak tekrarlanan hareketler ve davranışlardır. Zorbalıkta, kişi kendisini koruyamaz. Sonuç olarak zorbalık, eşit güce sahip kişiler ya da gruplar arasındaki bir çatışma değildir.

Bu tanımlarla birlikte, cinsel taciz genelde kadın cinselliğiyle ilgili imalı sözler, aşağılama ve dalga geçme şeklinde de yapılabilir. Kadını (kişiyi) utan-
dıracak, küçük düşürecek her türlü söz, davranış, cinsel içerikli talep, do-
kunma, hepsi cinsel taciz olabilir.

Mobbingin Evreleri;

Mobbing, örgütlerde çalışanlar veya yöneticiler tarafından uygulanan psi-
kolojik saldırılardır. Şiddetin soyut biçimi olan mobbing, fiziki şiddetten daha
tehlikelidir ve daha kalıcı psikosomatik (hem psikolojik, hem de biyolojik) et-
kiler yaratmaktadır. (Örneğin strese bağlı baş ve mide ağrıları gibi.)

Mobbing sürecinde 5 aşama belirlenmiştir.

1. AŞAMA: Bir anlaşmazlık ile karakterize edilir. Bir olay mobbing davra-
nışını tetikleyebilir. Henüz mobbing davranış değildir.

2. AŞAMA: Saldırgan eylemler ve psikolojik saldırılar mobbingin hareke-
te geçtiğini gösterir.

3. AŞAMA: Yönetim ikinci aşamada doğrudan yer almamışsa da, durumu
yanlış yargılayarak bu negatif döngüde işin içine girer.

4. AŞAMA: Bu aşama önemlidir, çünkü mağdurlar zor veya akıl hastası
olarak algılanırlar ve damgalanırlar. Yönetimin yanlış yargısı, konuyla ilgile-
nenler veya sağlık uzmanları bu negatif döngüyü hızlandırır. Her zaman bu-
nun sonucunda işten kovulma ve zorunlu istifa vardır.

5. AŞAMA: İşine son verilme sürecidir. Burada yaşanan olayların sonucu,
travma sonrası stres bozukluğunu tetikler. Kovulmadan sonra duygusal ge-
rilim ve onu izleyen psikosomatik hastalıklar devam eder, hatta yoğunlaşır.

Mobbing (Yıldırma) Davranışları

Örgütlerde yıldırma davranışlarının neler olduğunun anlaşılabilmesi için
bu davranışların tipolojisini, türlerini açıklamak gerekmektedir. Yıldırmaya
ilişkin süreç beş farklı kategoride ele alınmıştır. Mağdurların karşılaşılabile-
cekleri davranışlar şunlardır:

Birinci Grup: Kendinizi Göstermeyi ve İletişimi Sağlamak.

- Kişinin meslektaşları tarafından da kendini ifade etmesi kısıtlanır.
- Kişi azarlanır ve kişiye yüksek sesle bağırlır.
- Kişi, işiyle ilgili olarak sürekli eleştirilir.
- Kişinin özel yaşamı eleştirilir.
- Kişi, telefonla rahatsız edilir.
- Kişi, sözlü olarak tehdit edilir.
- Kişiye, yazılı tehditler gönderilir.
- Bakışlarla ve imalarla ilişki reddedilir.
- Kişinin kendini ifade etme fırsatı, üstü tarafından kısıtlanır.
- Kişinin sözü kesilir.

İkinci Grup: Sosyal ilişkilere saldırılar

- Kişinin etrafındaki insanlar kişiyle konuşmamaya başlar.
- Kişi, kimseyle konuşturulmaz ve görüşme hakkından mahrum bırakılır.
- Kişi, diğer çalışanlardan izole edilerek ayrı bir yerde çalıştırılır.
- Kişinin iş arkadaşlarıyla konuşması yasaklanır.
- Kişi, yokmuş gibi hareket edilir ve haklarına, kişiliğine saygı gösterilmez.

Üçüncü Grup: İtibarınıza saldırılar

- Kişinin arkasından kötü konuşulur.
- Kişi hakkında asılsız dedikodular çıkartılır.
- Kişi, alaya alınır.
- Kişiye, akıl hastasıymış gibi davranılır.
- Kişinin herhangi bir özrüyle alay edilir.
- Kişinin yürüyüşü ve sesi taklit edilerek alay edilir.
- Kişinin politik ya da dini inançlarıyla alay edilir.
- Kişinin özel yaşamıyla alay edilir.
- Kişinin milliyetiyle alay edilir.
- Kişi, özgüvenini etkileyecek bir iş yapmaya zorlanır.
- Kişinin kararları sürekli sorgulanır.
- Kişi, küçük düşürücü isimlerle çağrılır.
- Kişiye, cinsel içerikli imalarda bulunulur.

Dördüncü Grup: Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna saldırılar

- Kişiyeye, önemli görevler verilmemeye başlanır.
- Kişinin görevleri kısıtlanır.
- Kişiden anlamsız görevleri yapması istenir.
- Kişiyeye, yeteneklerinden daha düşük görevler verilir.
- Kişinin işi sürekli olarak değiştirilir.
- Kişinin özgüvenini etkileyen görevler verilir.
- Kişinin itibarını düşürecek nitelikte işler verilir.
- Oluşan zararların faturası kişiyeye çıkarılır.
- Kişinin işyerine veya evine hasar verilir.

Beşinci Grup: Kişinin sağlığına doğrudan saldırılar.

- Kişiyeye, fiziksel olarak zor bir görev yapmaya zorlanır.
- Kişiyeye, fiziksel şiddet uygulanır.
- Kişiyeye, hafif şiddetle tehdit edilir.
- Kişiyeye, fiziksel olarak taciz edilir.
- Kişiyeye, cinsel olarak taciz edilir.

Stres-Çatışma ve Mobbing İlişkisi

Örgütlerde mobbing ve çatışma kavramının hep bir arada kullanıldığı gözlenmektedir. Çatışma ve mobbing sürecinin tanımlanmasında üç adım vardır. İlk adımda mobbing ve çatışma aynı kavram olarak ele alınmaktadır. Çalışanlar arasındaki uyuşmazlığın, çatışmalara ve mobbinge yol açacağı varsayılmaktadır. Orta adımda, çalışanlar uzun süre çatışmayı algılayamazlar; burada belirli davranışlara ve tutumlara eleştiriler vardır. Çatışma yaşayan bireyin ise uygun olmadığı konusuna odaklanılmıştır. Çatışmaya rağmen birey, halen grup ve örgüt içerisinde. Grupta tarafsız kimse yoktur. Kutuplaşmalar yer almaktadır ve gruplar, alınacak kararlar konusunda baskı yapmaktadırlar.

MOBBINGE YOL AÇAN NEDENLER

Bireysel Nedenler

Yıldırma (Mobbing) Uygulayan Kişi ile İlgili Nedenler

Duygusal taciz (mobbing) uygulayanların psikolojik durumları üzerine yapılmış deneysel bir araştırma yoktur. Ancak bireylerin neden duygusal tacize başvurdukları üzerine yapılan araştırmalarda, çoğu kez duygusal tacizcilerin psikolojik durumları ve eylemleri temel alınmış ve genellikle bu kişilerin kendi eksikliklerini gidermek amacıyla duygusal tacize başvurdukları görülmüştür. Duygusal taciz yapanların kişisel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: "Yöneticiliği ilahi bir hak olarak görme, tehdit altındaki benmerkezci-lik duygusuna sahip olma, narsist kişiliğe sahip olma, yönetsel liyakate sahip olmama."

Örgütsel Nedenler

Örgüt Kültürü

Bazı örgütler, sürekli mobbing üretirken, diğerleri mobbingin ortaya çıkmasına kolay kolay izin vermez.

Örgütün Kültürel Yapısı

Örgüt üyelerince benimsenen değer ve normlardan oluşur. Duygusal tacizin (mobbingin) en önemli örgütsel nedeni, yönetimin yetersizliğidir. Kötü yönetimin özellikleri şöyle sıralanabilir: Aşırı hiyerarşik yapı, insan kaynaklarına yapılan harcamaların azaltılması kapalı kapı politikası, örgüt içi iletişim kanallarının etkili çalışmaması, örgütte çatışma çözme yeteneğinin zayıflığı ya da etkisiz çatışma yönetimi, şikayetlerin yönetim tarafından ciddiye alınmaması ya da örtbas edilmesi, zayıf liderlik, takım çalışmasının azlığı ya da hiç olmaması, eğitim farklılığının dikkate alınmaması.

Yıldırmanın (Mobbingin) Ortaya Çıkış Biçimleri

Duygusal taciz (mobbing) süreci içerisinde öncelikle duygusal tacizci (mobbingci) ve duygusal taciz (mobbing) mağduru olmak üzere iki kişinin bu-

lunduğunu varsayarsak, bu iki kişi arasındaki ilişki, sürecin üç farklı şekilde akışını olası kılar. Bunlar:

1. Yukarıdan Aşağıya Doğru (Dikey) Duygusal Taciz (Mobbing): Duygusal taciz (mobbing) yapan kişi, mağdura göre daha üst konumdadır.

2. Aşağıdan Yukarıya Doğru Duygusal Taciz (Mobbing): Duygusal tacizci (mobbingci), mağdura göre daha alt konumdadır.

3. Eşdeğerler Arasında (Yatay) Duygusal Taciz (Mobbing): Duygusal tacizci (mobbingci) ve mağdur, benzer görevlerde ve benzer olanaklara sahip aynı konumda iki iş arkadaşıdır.

YILDIRMA (MOBBİNG) YÖNETİMİ

Bireysel Yöntemler

Stresle başa çıkabilme bireyin mobbingle başa çıkabilmesi için önemli yollardan biridir. Stresi önleme yöntemleri olarak; dinlenme, kendini eğitime ve geliştirme, kendini tanıma, anlama ve farkındalık yaratma sıralanabilir.

Örgütsel Yöntemler

Örgütlerde mobbingin oluşma nedenlerinden yola çıkarak, saptanmış örgütsel önleme yöntemleri aşağıdaki başlıklar altında incelenebilir: "Çatışmaları yönetmek, iş dizaynında değişiklikler, örgütte stresi önleme, örgüt kültürü oluşturmak, uygun liderlik davranışları, eğitim, örgütlerde kişisel ahlak gelişimini sağlamak, mobbing mağdurlarıyla iletişim kurmak, mesleki rehabilitasyon, hukuki önlemler almak."

